

CSALÁDI REGÉNYTÁR

A
VÉRTANU
SZELLEME

••••• IRTA •••••

FILÓ KÁROLY

II.

A Szent-István-Társulat kiadása

Családi Regénytár.

A katolikus művelt közönségnek egy régi vágyát teljesítette a *Szent-István-Társulat*, midőn *Családi Regénytár* cím alatt új vállalatot indított, mely a maga nemében egyedül álló hazai irodalmunkban. Regényeket és elbeszéléseket nyújt e vállalatban, a legjelesebb hazai és idegen katolikus íróktól, de csak oly műveket, melyek a kath. szépirodalom minden követelményének megfelelnek: kiváló irodalmi becszel bírnak, de egyszerűsmind tiszta erkölcsi légkörben mozognak s valódi keresztény fölfogást tükröznek vissza. Valóban égető szükség is van arra, hogy a katolikusoknak oly szórakoztató olvasmányaik legyenek, a melyek sem hitüket, sem erkölcsüket nem sértik; melyek szellemüket gyönyörködtetik, de harmóniában is vannak katolikus világnézetükkel és erkölcsi fölfogásukkal. Ezért reméljük, hogy a *Családi Regénytár* kedvező fogadtatásra talál a katolikus olvasóközönségnél, melynek pártolása csak ösztönzésül fog szolgálni a minden áldozatra kész *Szent-István-Társulatnak*, hogy ez új vállalatát minél szélesebb alapokon fejlessze.

A *Családi Regénytár* 10 íves kötetekben jelenik meg, az egyes kötetek ára csinos angolvászonskötésben csak egy korona. A *Családi Regénytár* kötetei megrendelhetők a *Szent-István-Társulat* könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28. sz.), valamint minden fővárosi és vidéki könyvkereskedésben.

A „Családi Regénytár”-ból

megjelentek.*

I. és II. kötet.

Germaine eszménye. Regény. Irta *Montal Mária*. Fordította *Szentannai*. — **D'Arbout ezredes három párbaja.** Elbeszélés. Irta *Beugny d'Hagerne*. Fordította *dr. Rada I.*

III. kötet.

Utak az életben. Elbeszélések. Irta *Cyrián*.

IV. kötet.

Filemon ezredes. Elbeszélés. Irta *C. De Lamiraudie*. Fordította *A. Vilma*. — **Hol a boldogság?** Elbeszélés. Irta *Minna Canth*. Finnből fordította *Bán A.*

V. és VI. kötet.

Eszter. Eredeti irányregény az alkoholizmus ellen. Irta *X. . . grófnő*.

VII. és VIII. kötet.

Éliane. Regény. Irta *Graven Agostné*. Fordította *dr. Rada I.*

IX. kötet.

Rajzok a kuruczvilágból. Irta *Kincs István*.

X., XI. és XII. kötet.

A vértanú szelleme. Történeti regény. Irta *Filó Károly*.

XIII. kötet.

Úgy a mint volt. Elbeszélések. Irta *Büttner Julia*.

XIV. kötet.

A Mária-kép. Elbeszélés. Irta *Buol M.* Ford. *Sziklay János*.

XV. kötet.

Anyaföldön. Elbeszélések. Irta *Andor József (Cyrián)*.

XVI. és XVII. kötet.

Don Luis Coloma elbeszélései. Spanyol eredeti után fordította *Jándi Bernárdin*.

XVIII. kötet.

A kékruhás asszony. Irta *Csapodi Istvánné*. — **Psyche lámpája.** Elbeszélés. Irta *Léon de Tinseau*. Fordította *A. V.*

XIX. kötet.

Hricz és az úrfi. Elbeszélés. Irta *dr. Franko Iván*. Fordította *Zsáthovics Kálmán*.

XX., XXI., XXII. és XXIII. köt.

A leánymamák fia. Víg regény. Irta *Kincs István*.

XXIV. és XXV. kötet.

A hiábavaló gazdagság. Irta *Jeanne Mairet*. Francia eredetiből fordította *dr. Rada István*. — **Az utolsó betét.** Elbeszélés. Irta *Mrs. Bartle Teeling*. Angolból fordította *G. M.*

XXVI. kötet.

Falusi történetek. Elbeszélések. Irta *Vértesy Gyula*.

XXVII. kötet.

Az ezer tő országból. Finn elbeszélések. Finn eredetiből fordította *Bán Aladár*.

XXVIII. és XXIX. kötet.

Budai históriák. Irta *Tarcai György*.

XXX. kötet.

A Karassó mellől. Elbeszélések. Irta *Neumayer K. Dezső*.

XXXI. és XXXII. kötet.

Két világ között. Regény. Irta *Andor József*.

XXXIII. és XXXIV. kötet.

Masolino. Regény Zsigmond király korából. Irta *Tarcai György*.

XXXV. és XXXVI. kötet.

Küzdelmek. Olasz regény. Irta *Enrico Castelnuovo*. Ford. *M. Hrabovszky Julia*.

CSALÁDI REGÉNYTÁR.

A
vértanu szelleme

Történeti regény

a Diokleczián-féle keresztényüldözés korából

Írta

FILÓ KÁROLY

II.

Budapest

A Szent-István-Társulat kiadása

VIII., Szentkirályi-utca 28.

STEPHANEUM, A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT NYOMDÁJA,
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28/a.

VIII. FEJEZET.

AZ ELJEGYZÉS MEGUJÍTÁSA.

Klaudiát teljesen lesujtotta férje halálhíre. Ágyba döntötte s mivel mint könnyen pótolható és betegségében hasznavehetetlen rabnővel Tertilla nem igen törődött, a szegény nő egészsége napról-napra hanyatlott. Emerencziána, igaz, nagyobbrészt Ágnesnél volt, de fölértvén már némileg anyja elhagyatottságát és szenvedését, csak sirdogált és folyton hozzá kívánkozott.

Ágnes szive megesett a szerencsétlen családon, annyival inkább, mert hitsorsosai voltak. A beteg anyát nem kereshette föl oly gyakran, nem vigasztalhatta, a mikor szerette volna, mi igen szomorította.

A szenvedők iránti buzgalmában dicséretes cselekedetre szánta magát. Ismerve ugyanis anyjának jó szívét, kérte, engedje meg, hogy a beteg rabnőt Tertillától kiválthassa és egyik Rómában lakó rokonuk rabszolgaházában elhelyezhesse.

Az anya — megörvendezve leánya erényes szeretetének — nagy örömmel beleegyezett.

Ágnes éppen rosszkor kopogtatott Tertillánál.

— Ki kell írtani őket, mert gyűlölik az államot és így bennünket is — hallatszott a teremből, midőn az előszobába lépett.

— Ha nem félnének a császártól, lerontanák isteneink templomait is — mondá más valaki.

— Bizony ne engedjük ez átkozott fajzatot elszaporodni, mert ha már a császári palotát is fölgyújtották, a császár élete is veszélyben forog — szólt közbe egy hang, mely ismerősnek tünt föl Ágnes előtt.

— S akkor ellenünk is fordulnak — tette hozzá Tertilla, kit Ágnes fölismert a hangjáról. — Jó, hogy Diokleczián már üldözi őket. Bárcsak Maximiánusz is tenné. Hajh, de isteni multságaink lennének!

— Föl kell izgatni a népet, hogy követelje a keresztények kiirtását — tanácsolta a beszélgetők egyike.

— Jó lesz! — hagyták helybe a többiek. — Az oroszánok elé a keresztényekkel! Halál reájok!

— Ti gyorsan végeznétek velök! — kaczagott a ház úrnője. — Csak ne heveskedjete! Várjuk meg, mit határoz a császár. Prokóp a cirkusuz óta sem volt nálam. Mindennap várom. Majd megmondja, mit végzett atyja a császárnál!

Ágnes szive hevesen dobogott. Hogyne, hiszen hitsorsosairól, azok üldözéséről beszélgettek ott benn! Azért azonban bátran belépett.

— Ni, a nomentumi mimóza! — álmélkodtak a bentlevők, a Tertilla mellől elmaradhatlan ifjak.

— Mi szerencse reám nézve, hogy Róma legszébb hölgye jó hozzám! — fogadta Tertilla gúnyosan. — Tán megint valami kérés?

— Eltaláltad, Tertilla — viszonzá a piruló Ágnes, zavarában minél rövidebben iparkodva végezni. — S reményilem, ez egyszer szerencsésebb leszek. Germánusz Áper neje: Klaudia, a te rabnőd halálos betegen fekszik, arra kérlek hát, jelezd az összeget, melyért átengeded nekem.

— Ah Ágnes, te beteg rabszolgák összevásárlásával foglalkozol? — kiáltott föl Tertilla. — Ezt nem is tudtam! S mit csinálsz velök?

Ágnes tudta, hogy ha az igaz okot megmondja, a keresztények ennyi ellensége közt célta nem ér, azért kitérőleg felelte:

— Klaudia leányát, Emerencziánát igen megszerettem s azért azt az örömet akarom neki szerezni, hogy beteg anyját magamhoz véve vele együtt ápolnám. Mondd hát az összeget!

E pillanatban Prokóp lépett be.

— Éppen jókor jösz. A keresztények üldözését tárgyaltuk és téged vártunk, mikor egyszerre e

hölgy lépett be. Multkor a medvével való viaskodásra szánt Germánuszt kérte, most meg beteg feleségeért rimánkodik — fogadta Tertilla. — S halld a czélt, ápolni akarja! Hallatlan! Egy rabszolgát gondozni! Ezt akarja tenni a híres nemesi sarj!

— Isten parancsolja, hogy szeressük felebarátainkat...

— Hagyd abba! Hagyd abba! — kiáltá füleit befogva. — Haha, szép felebarátom, minden-rongy rabszolga! — kaczagott azután. — Maradjon Klaudia és pusztuljon ott, a hol van! Elég rabszolgám van ő kívül! Nem eladó! Sajnálom, hogy nem teljesíthetem forró kérésedet. Mondd csak, Prokóp, mit határozott a császár? Mi hírt hozott atyád? — fordult az ifjúhoz, diadalmas tekintettel, abban a tudatban, hogy másodszor utasíthatta vissza azt, kit még számos udvarlója is szebbnek tartott nálánál s kit e miatt igen gyűlölt.

Ágnes nem tágított és még mielőtt Prokóp válaszolt volna, újra megkoczkáztatta kérését.

— Megmondtam hogy nem! — felelt Tertilla.

Ágnes nagy zavarban volt. Zavarát az ifjak szemtelen megjegyzései, kihívó tekintetei csak fokozták. Bár sajnált a szive, hogy kérelmével oly durván elutasították, — szabadulni szeretett volna.

Ekkor megszólalt a prefektus fia:

— Dicső Tertilla, midőn a kocsiversenyben győztes lettem, azt mondtad, hogy boldog volnál, ha a nap hőségnek bármi kérését teljesíthetnéd. Azt feleltem, egykor tán lesz alkalom, hogy valamit kérjek tőled. Engedd, hogy e hölgy szószólója legyek. Én is arra kérlek, teljesítsd kérését!

Tertilla ajkába harapott.

Tehát igaz, mit félfüllel hallottam, hogy Prokóp érdeklődik a nomentumi mimóza iránt? — villant föl fejében. Mert miért is pártolná? Hát ezért oly hideg irántam? A kérést azonban teljesítenem kell, mert lehet, hogy így nagyon is Prokóp kedvében járok.

— Jól van! — mondá. — A te kedvedért, Prokóp, teljesítem e hölgy kérését. Ingyen adom át Klaudiát!

Ágnes hálát adott mennyei Jegyesének, hogy kérelme sikerült. Első dolga az volt, hogy a beteget Tertilla házából a porta Viminálitól jobbra egy félreeső utcában levő kis házikóba vitette, mely egyik rokonuké volt. Fölváltva egy-egy cselédje ápolta, közben-közben azonban Ágnes is utánaézett a betegnek, kinek állapota a szorgos gondozás daczára napról-napra rosszabbodott.

Egy nap délutánján hosszas kínlódás után csendes, enyhetnyújtó álomba merült a beteg. Emericziána az ágy fejénél térdelt, sírástól kipirult

arczát a párnákon nyugtatva. Anyja kezét kacsóiban tartva, néha csókot lehelt reája.

Síri csend uralkodott a szobában. A beteg szendergett, a leányka halkkal zokogott, de csakis néhanéha; az ápoló cseléd pedig — a beteg kínlódását haldoklásnak hívén — sietett ezt jelenteni.

Emerenciána egyszerre az ágy fölött a keresztben függő Megváltóra emelvén tekintetét, eleresztette anyja lesoványodott kezét s imádkozni kezdett.

Szegény gyermek! Még csak nyolcz esztendőös és máris ily megpróbáltatások marczangolják szívéét. Azt a kis szivecskét, melyet most oly hévvel reménynyel és bensőséggel szólaltatott meg az, Úristen előtt, a mi csak ily ártatlan lélek tulajdonsága. Imádsága közben szempillái alól könnyek ragyogtak föl és a Megváltóra vetett tekintetében volt valami vonzó, megható.

A beteg fölébredt.

— Emerenciána! — szólt gyenge hangon.

A leányka hirtelen fölugrott, anyja fölé hajolt és oly kérdő pillantást vetett reá, mely mutatta, hogy szinte lesi a szavakat, melyeket anyja mondani akar. Egy kérdést sem intézett hozzá, elcsuklott a fájdalomtól. Annál többet beszéltek azonban könyvtől ázott szemei. S az anya megértette e tekintetet; tudott e szemekből olvasni.

— Csókolj meg, gyermekem! — mondá és

átölelte. Reszkető karjaival görcsösen vonta a szeretett gyermeket keblére és csókolta picziny ajkait. Tán érezte, szive súgta, hogy utolsó csókjai ez életben.

— Emerenciána! — szólalt meg azután, hogy ajkai leváltak a leány ajkairól, — Emerenciána! én messze, messze megyek; oda, hol a csillagok ragyognak, oda, a jó Istenhez. Ne sírj, ne légy szomorú, onnan majd öröködöm fölötted! Ne sírj szeretett gyermekem, de imádkozzál, hogy szülőt, gondozót adjon neked a jó Isten!

Ah! hogyan sírna! Értette e szavakat már, s úgy fájtak neki. Megindultak bizony a szemeiben gyöngyöző könyecseppek s lassan-lassan leperegtek a leányka viruló arczán.

— Anyácskám, ne hagyj el! — zokogá. — Ki fog engem szeretni, ki rólam gondoskodni, ha elmész?!

Hogy markoltak e szavak a beteg amúgy is bánatos szívébe! Ki fog rólad gondoskodni, te árva, kis leány? Ki? Senkid sincs! Senkid Istenen kívül! S egy belső hang, a rendíthetlen remény súgta, hogy Ő lesz a szülő, a gondozó. Isten, az árvák atyja, az elhagyatottak gondviselője. S minél inkább érezte, hogy az örökkévalóság határához közeledik, annál szilárdabbá vált benne a tudat, hogy Isten nem fogja megengedni, hogy egyszülött Fiának tana a leányka szívéből elveszzen.

Nem, sőt Üdvözítője, kit utolsó útjára az Oltáriszentségben csak nem régen fogadott szívébe s kit az őt környező pogány világban oly bátran vallott, azt súgta neki, hogy azok, kik eddig nem feledtek meg rólok: Ágnes és jámbor anyja, ezentúl sem hagyják gondozás nélkül a kis Emerenciánát.

Mindez oly könnyítőleg hatott reá! Hát csak bízatta gyermekét:

— Bizzál a jó Istenben, édes leányom! Csak imádkozzál hozzá! Kérd, hogy adjon neked szülőt. Imádkozzál és meglásd, ő el nem hagy!

Emerenciána fölzokogott és szótlanul engedelmeskedett. Letérdelt, imára kulcsolta kezeit és újra fölkereste fohászaival a jó mennyei Atyát...

Megnyílt az ajtó és belépett Ágnes, kit egy cselédleány követett.

Ágnes a nyoszolyához lépett s az imádkozó Emerenciánát gyöngéden magához vonva és homlokon csókolva, szeretettel suttagá:

— Kedvesem, ne légy szomorú. Lásd, én szeretlek és nem hagylak el!

Majd megragadta a beteg kezét és gyöngédséggel párosult részvétellel tudakozódott hogyléte felől.

Ágnes megpillantásánál a beteg szemében az öröm tüze csillant föl s midőn látta az ifjú hölgynek Emerenciána iránti gyöngédségét és szeretetét, sápadt és a belső forróságtól kicserepesedett

ajkaira kedves mosoly ült. Azért hálát nyilvánító tekintetet vetett reá s mohón megfogván Ágnes feléje nyújtott kezét, az öröm reszkető hangján bágyadtan rebegé:

— Ágnes, köszönöm, hogy eljöttél!... A jó Isten fizesse meg!... Tudtam, hogy el nem hagysz!... Igen gyengülök... nagyon rosszul vagyok... érzem végem... de legyen meg az Úr bölcs akarat!... Csak Emerenciána sorsa aggaszt!... Fogadjatok magatokhoz, hűséges cselédetek lesz, ha felnő!

— Klaudia, nyugtasd meg magad — szólt Ágnes. — Hozzánk veszszük leányodat, de nem cselédnek! Anyám anyja lesz s én testvére. Mert szeretjük. Anyám akarata, hogy megmondjam neked, hogy Emerenciánát gyermekéül fogadja. Ő maga is ide jött volna, de súlyosbodó lábbaja nem engedi. Azért csak engem küldött, midőn Albunea tudunkra hozta, hogy állapotod rosszabbra fordult.

— Oh te angyal! Ti jó...

— Klaudia kérlek, ne dicsérj! Felebarátinkon segíteni tán nem keresztény kötelességünk? Emerenciána testvérem lesz! Anyám és én majd azon leszünk, hogy kipótoljunk téged! Úgy-e Emerenciána, fogsz szeretni? Jó testvérem lész? — kérdezte a leánykát szeretettel megczirógatva.

— Igen, Ágnes néni! Hisz én mindig szerettelek. Te olyan jó voltál.

— Isten fizesse meg! — rebege a beteg. — Ah! mily kegyes az Isten! Hála neki és köszönet neked. Most már nyugodtan halok meg.

Ágnes egyideig még ott maradt és beszélgetett. E közben a keresztények közül többen megjelentek és buzgón kérték Istent, könnyítsen a beteg halálküzdelmén. Kérték a haldoklót is, hogy oda-fönn, az örök boldogság hazájában ne feledkezzék meg rólok sem és kérje ki számukra azt a kegyelmet, hogy buzgón gyakorolva hitöket és azt hősie sen és kitartóan vallva, a nemsokára beálló üldözések közepette is, méltók lehessenek az örök üdvösségre

Ágnes Albunea gondjaira bízva a beteget és Emerenciánát, miután a jelenlevőket arra kérte hogy valamelyikök tudassa velök a betegnél beállható jobb vagy rosszabb állapotot, távozott. Utczára lépve meggyorsította menését, mert alkonyodott és ily időben a fiatal nőknek nem volt tanácsos Róma e félreeső zugában járniok. Ajánlatossá tették ezt a kicsapongó, szemtelenkedő ifjak, kik ily tájban csapatonkint mentek végig a sikátorokon, hogy az itt rejtett csapszékekben, tivornyahelyeken tetszésök szerint esténkint, sokszor a pirkadó reggelig kitombolhassák magokat.

Ágnes tudta ezt s ezért sietett. S aggodása nem

is volt alaptalan, mert már egy idő óta üldözte őt házassági ajánlatával a prefektus fia: Prokóp.

Ez ifjú, mióta Tertillával szemben elhidegült, igen érdeklődött Ágnes iránt, ki – habár még csak tizenhárom esztendő volt — korához képest szépen kifejlett alakjával, ezüstszőke hajával, egész valóján előmlő kellemével — mit Tertilla palotájában volt alkalma tapasztalni, midőn Ágnes ott járt — lekötő benyomást tett reá. Megszerette, mindenütt utána járt, sétái alatt megleste s forró szerelmét bizonyítgatva, szivéért esdekelt, őt magát feleségül kérte. S mivel ajánlatát Ágnes mindig visszautasította, tolakodóbb, sőt szemtelen lett. A vele való találkozástól tartott most is s mert egyedül volt, sietett, hogy minél előbb hazaérjen.

Szerencsésen ért a nomentumi útra, mely kedves otthonába vezetett. Már közel volt azon mezei gyalogjáróhoz, mely az útról jobboldalt térve a kies mélyedés ölében fekvő nyárilakhoz vezetett, midőn Nomentum felől vad vágatással egy, a kocsiversenyeken használtatni szokott fogat közleledett feléje.

Midőn a kocszi közelebb ért, Ágnes nagy ijedelmére Prokópot ismerte föl a bentülők egyikében, míg a másikban amaz ifjút, kit Prokóppal Tertillánál, de meg az utcán is igen gyakran látott. Ez Kájusz volt, Prokóp testi-lelki barátja.

Prokóp megpillantva a szüzet, megállásra kényszeríté az izzadt paripákat, melyek kapálódzva és prüsszszögve engedelmeskedtek.

— Már azt hívém, elvesztettem isteneink kegyét, mert oly rég nem láttalak! — kiáltott örömmel s leugorva a kocsiról, Ágneshez lépett, ki azonban nem állott meg. — Látom, mégis csak velem vannak a halhatatlan istenek s én kimondhatatlan boldog vagyok, ha láthatlak. Hát még mily boldog lennék, ha folyton szemlélhetnék, ha szüntelen láthatnálak! Ágnes, ne ellenkezzél, légy enyém! Boldoggá teszek!

— Prokóp, most is csak azt mondhatom, mit már többször mondtam, nem leszek a tied! — felelte Ágnes az ifjú hosszú bevezetésére.

— Tehát megvetsz engem? Ágnes, honnét e nagy büszkeség?

— Nem büszkeség szól belőlem — hangzott a válasz — de a hűség. Nem személyednél fogva utasítlak vissza, noha a jelen körülmények szerint soha sem lennék hitvesed; nincs okom, hogy megvessenek, hisz nem bántottál, sőt Tertillánál pártfogóm voltál, hanem nagy válaszfal van köztünk — fejezte ki magát a szűz ily burkoltan, hogy keresztény voltát ok nélkül el ne árulja.

— Válaszfal köztünk? — nézett reá az ifjú.

— Igen! — felelte Ágnes. — Mennyiben más előzött meg téged. Már van jegyesem!

— Van jegyesed? Tehát már szeretsz?! Hogy erről semmit sem tudtam! S ki az a szerencsés?

— Hatalmas Úr — viszonzá a szűz kitérőleg. — Szép, mint a pirkadó hajnal, ragyogó, mint a fölkelő nap.

— Ágnes, téged tévútra vezettek. Ki lehetne hatalmasabb a hatalmas, a mindenható római prefektus fiánál? Légy enyém és én a legnagyobb fényvel és pompával környezlek s minden kívánságodat rögtön teljesítem.

— Nem, Prokóp, hiábavaló minden rábeszélésed. Jegyesem gazdagabb náladnál. A te gazdagságod ideig-óráig tartó, a téged környező fény és pompa megszűnik, de az én Jegyesémé soha sem kisebbedik.¹

— Így hát hiábavaló az én nagy szeretetem? Többre becsülöd jegyesedet a prefektus fiánál is?

— Igen, végtelenül szeretem, mert ő is szeret. Szeretetével mindinkább magához vonz és kedvességének szavai folyton fülemben csengnek.² Más férfire rá sem nézhetek Jegyesem megbán-

¹ Cujus divitiae . . . Bolland. Acta Sanct. Tom. II. 351. p.

² Non ergo potero . . . u. o.

tása, hogy úgy mondjam megvetése nélkül. Annál kevésbé szabad őt elhagynom.

— Már pedig bírni nem fogod! — arra esküszöm! — tört ki Prokópból.

— Prokóp, te nem árthatsz neki! Ahhoz te igenen gyöngye vagy!

— No lám, még gúnyolódni is tudsz! Pedig enyém lész! Nem akarok a római prefektus fia lenni, ha jegyesedet csúffá nem teszem!

Mindinkább esteledett s a nyárilak még elég messze volt. Ágnes rettegni kezdett, mert Prokóp folyton sarkában volt. Ekkor a messzeség szürkületéből egy alak bontakozott ki, mely mindjobban feléjük közeledett. Ágnes megismerte.

Hippolit volt, az ő lelkivezetője.

Mint megörült a szűz! Hisz mentve volt! Azért bátran mondá Prokópnak:

— Ne légy kérkedő s hagyj föl szemtelen tolkodásoddal, mert ezzel csak azt árulod el, hogy irántam való szereteted és vonzalmad nemtelen. Ha más tisztességes ifjúnak mondanám, hogy nem leszek az övé, kitér utamból, míg te annál inkább üldözesz, sőt fenyegetődzöl is. Nem restelled?

Prokóp le volt forrázva. Zavarodottan és megszegyenülve maradt állva. Átlátta, hogy szenvedélye messze ragadta. Hirtelen eszébe jutott valami. Zsebéből értékes ékszert vett elő és a tovasiető szűz

után indult, hogy elhamarkodottságát némileg jóvátegye.

— Nesze, kedves Ágnes! — mondá hízelegve, a drágaköves ékszert feléje nyujtva., — Még ennél szebbeket fogsz kapni, ha...

— Tartsd meg e hiábavalóságot, mely előttem igen értéktelen. Jegyesem sokkal szebb ékességgel ajándékozott meg. Karomat és nyakamat drágakövekkel övezte körül, füleimbe szép gyöngyfűgőket tett; értem omlott vérének tiszta gyöngycseppeit és lángoló szeretetének csillogó drágaköveit mind-mind nekem adta.¹ Most azonban távozzál, mert házunk egyik ismerőse közeledik, ki...

— Megyek! — dörmögé az ifjú — de e megvető visszautasítást jóvá fogod tenni, arra esküszöm!

Ágnes figyelemre sem méltatta e szavakat. Midőn a pap közelébe ért, örvendő köszönté és őszintén elmondá az ifjú szándékát.

A pap figyelemmel hallgatta és közbe többször fejét csóválta. Majd így szólt:

— Ezentul mindent tudass velem, leányom és hogy Prokóp tolakodását könnyebben kikerülhesd, egy ideig ne keresd föl Rómát s azonközben pedig szünet nélkül kérd Üdvöztőtödet, hogy szivedet

¹ Dexteram meam . . . u. o. 351. l.

egyedül ő foglalja el és mindenkivel szemben őrizze.

— Megigérem, atyám s arra kérem, ne szóljon anyámnak, nehogy elszomorodjék.

— Nem szólok, ha hű maradsz ígéretedhez. Menj csak nyugodtan haza, a nyaralóig az út szabad. Én magam a beteg Klaudiát szándékszem meglátogatni.

Ágnes néhány pillanat múlva haza érve, elmondá anyjának Klaudia állapotát s azt, hogy Hippolittal is találkozott. Azután előszólítván a ház őrző ebét: Hektort, fölkereste kedvencz tartózkodási helyét: a nyugalmas lugast. Az eb lábaihoz feküdt s úgy őrizte úrnőjét, ki a rezgő csillagok útján égi Jegyese szemléletébe merült. A tiszta égbolt hirdette dicsőségét; a sziporkázó csillagokból kiolvasta szándékát.

Oly jól esett neki itt az andalgás mindig, de főleg azóta, hogy Prokóp szerelmével üldözte. Ez volt az a kápolna, hol ő a nyárilakot körülvevő növényvilág természetes és művészi remeklései közt leróta Jegyese iránti hódolatát.

Nemsokára kibukkant a hold s szende fényével varázslólag bearanyozta a nyugvó természetet. Ágnes, meghatva a körötte uralkodó titokzatos csendtől, megnyitotta lelkét azon nemes érzelmeknek, melyek őt isteni vőlegényéhez fűzték. Boldog-

ság kapta meg egész valóját. Érezte, hogy valami elszáll az ő szivéből és valami lerepül hozzá. Szive túláradt. Meg volt róla győződve, hogy égi Jegyese tiszta ölelései közt megtartotta vele titokzatos egybekelését és megkapta a hűség gyűrűjét. Érezte Jegyese mézédés ajkait s arcza égető lángolásában, szűzi pirjában az ő vércseppjeinek forróságát.¹ Mint szeretett volna minél előbb oda fölemelkedni azokhoz a ragyogó csillagokhoz! Mily öröm volna ez, minden boldogság betetőzése!

S ezért a boldogságért, melynek nincs párja és melynek izlettető cseppjei is már oly mámorítók, ezért a boldogságért inkább a föld örömei után kapjon?

Nem! Megfogadta, hogy tiszta akar maradni mint a virág nyílott kelyhében rezgő kristálytiszta harmatcsepp; szűzi, mint a liliomvirág himporát lecsókoló fuvalom; szemérmes, mint a bokrok árnyékában rejtőző szerény ibolya, melyet csakis a napsugár keres föl, hogy mohón szivja illatát.

Lelke titokteljes közeledése volt ez mennyei Jegyéséhez. A mit megfogadott, újra ismételte s most, midőn a virágok följánlották illatukat, ő is újra följánlotta szivét.

¹ Jam mel et lac . . . u. o. 351. l.

IX. FEJEZET.

PROKÓP FOGADÁSA.

Prokóp kísérlete most is kudarcot vallott. Ágnes nemcsak visszautasította ajánlatát, melyet ennyi hiábavaló tolakodás után nemtelennek bélyegzett, de meg is feddette és értékes ajándékát megvetette.

Prokóp haragra lobbant s ki tudja, felülkerekedett durvaságában mire vetemedett volna, ha Hipolit, a keresztény pap nem jó arra. Így távozni volt kénytelen. Boszankodva tette zsebre a karperecset s haraggal szívében indult kocsija felé.

— No, volt-e szerencséd? — kérde Kájusz.

— Szerencse? Hah! Kezdem nem érteni a mi isteneinket — fakadt ki Prokóp. — Elhalmoznak kegyeikkel, kincsem, hirnevem van s a mit legjobban szeretnék, e «mimózá»-t nem tudom megszerezni. Sőt itt ér a legnagyobb szégyen — folytatá elkeseredetten, miközben Róma felé vágattak — ilyen megszégyenítés engem, a főprefektus fiát! Haha! Neki van jegyese! Hallod, Kájusz, neki van jegyese, ki miatt nekem háttérbe kell szorulnom!

— S ki az?

— Ki? Ezt szeretném tudni! Bizony összemorzsolnám, a mint hogy meg is teszem, mert meg fogom tudni, ki az! Jaj neki s Ágnes enyém lesz! Enyém, oly igaz, minthogy Szimfrónián fia vagyok! S a kicsike még gúnyolódott, hogy én nem is mérkőzhetem az ő jegyesével, ki hatalmas, gazdag s hogy ezt éreztesse is velem, nézd ez értékes ékszerszert, melyre Róma legelőkelőbb hölgye is büszke volna, kicsinylőleg lenézte. Hahaha! No, megállj, «mimóza!» Ezt még jóvá kell tenned! Jupiter Tonansra esküszöm, ha az alvilág összes szellemeivel kellene is megküzdenem, de enyém lész!

Mig Prokóp így esküdözött, Ágnes kertje csendjében megújította Jegyeséhez való hűségét...

Öreg este volt, mikor a fiatalok a prefektusi palota elé érkeztek.

— Atyámnak sok dolga lehet, hogy még viraszt — mondá Prokóp, a prefektus ablakaiból szűrődő fényre mutatva. — Avagy baja van? — kérde az elősiető lovásztól.

— Nem urfi, csak előkészületeket tesz a holnapi útra. A császár újólág magához rendelte.

— Úgy nem zavarom. Jer, Kájusz, ma vigadunk. A régi akarok lenni!

— Hát azután hová mennénk? E koromsötétségben egy lépést sem érdemes tenni! -- szabad-

kozott Kájusz, ki a dús jutalom reményében inkább a prefektus elé szeretett volna járulni, hogy ma tett fölfedezésével beszámoljon. — Meg azután oly fáradt vagyok.

— Haha! Rád nem ismerek! -- kaczagott föl Prokóp. — Most már csak azért is jössz, hogy álmos képeden jót mulassak. Azután hogy hová? Hát elfeledted, hogy Karinusz barátunk ma este lakomát rendez az «Asztarte kör»-ben?

— Karinusz? A ki a bajei fürdőből jött? Kezdek vissz...

— No, csakhogy már kezdesz visszaemlékezni és helyesen gondolkozni. Már csak menjünk!

Rövid gyaloglás után a kúria Julia keleti oldalán nyíló utczába: az Argiletumba tértek, mely a roszs-hirű és sűrűn lakott Szubura nevű városrészbe vezetett. Miután néhány zugutczán áthaladtak, egy igénytelen külsejű csapszék előtt megállapodtak.

E csapszék is egyike volt azon sokaknak, melyek ez időben a római romlott, kicsapongó, feslett életű ifjak gyülekezési helyeiül szolgáltak. Ilyenekben jöttek össze a jó czimborák, mert itt szabadon dőzsölhettek, senkitől nem zavartatva, tivornyázhattak. E hely — melynek vendégeiben senki sem gyanította volna az előkelő ifjakat, mert csakis a rab-szolgák mulatóhelye volt — Prokóp és társai tivornyázó helyét képezte, kik is azt életmódjuknak

megfelelően, az érzékiség istennőjéről «Asztarte kör»-nek nevezték el. Rendesen este találkoztak itt; zene és bor mellett kacagtató, vad tréfákat űzve, reggelig dózsöltek, közbe hatalmas hahoták közt beszéltek el legújabb kalandjaikat, az egyik jobban igyekezték el kiszínezni a maga mondókáját, mint a másik.

Prokóp megkopogtatta az ajtót. A fejét kidugó csapláros — fölismerve az érkezőket — készségesen nyitott ajtót s vezette őket egy sötét folyosón végig, azon szobáig, mely találkozóhelyük volt és melyből már most is jókedvet eláruló lárma hallatszott.

— Ah! Mint örvendek, hogy mégis jössz! — fogadta Prokópot az egyik ifjú, ki maga az estélyt rendező Karinusz volt. — Már azt hittem, hogy nem is lesz szerencsém s lásd, barátaink már vetik a kockát, hogy az esetben, ha nem jöttél volna, meglegyen a borkirály.

— Karinuszom, nekem esett volna legrosszabbul, ha ma itt nem lehettem volna — felelte Prokóp. — S hogy késtem, annak Kájusz az oka, ki igen álmos. Nagynehezen tudtam magammal hozni. Azért őt szidjátok.

Mig a többiek Kájuszt nevelték, Prokóp folytatá:

— De hát miért vetettetek kockát? Hisz a «borkirály» méltóság téged illet, Karinusz!

— Nem, nem! Én lemondtam róla. S mert a kitüntetendő személyben nem tudtunk megállapodni, sorsra bíztuk a döntést. Most már hagyjátok abba a kockavetést — fordult a kockavetőők felé. — Csekélységemet Prokóp megjelenésében oly megtiszteltetés érte, hogy őt ajánlom az asztalfőre.

— Éljen, éljen! Prokóp a borkirály! Éljen! — zúgtak mindenfelől s bármint szabadkozott is az ifjú, a közakarát és óhaj előtt meg kellett hajolnia.

— «Strategum te facio huic convivio»¹ — mondá Karinusz, koszorút kötve Prokóp feje köré.

Miután félig ülő, félig fekvő helyzetben ki-ki elfoglalta a maga helyét, a szolgálk fölhordani kezdték az izletesebbnél-izletesebb étkeket. Karinusz igazán kitett magáért. Egymásután kerültek asztalra: édes ürühus, birkahát kiszárítva, úgy hogy olyan volt, mint a fabél, mire jókat ittak azon édes borból, mely a Szyrtisz partjain tenyésző gyümölcsből készült; majd szépen elhelyezett és kisütött vaddisznó, melynek agyarairól két pálmárosokból font kosár csüngött alá, az egyik sziriai, a másik thebai datolyával megtöltve.

A csapláros jól ismerte vendégeit, de azok zsebét is. A lakomákat mindig pazarul rendezte, mert tudta, hogy mit sem veszít. E szoba is elütött a csap-

¹ E lakoma borkirályává tesznek.

szék többi rozoga helyiségétől; tán már az ifjak pénzén vette föl a csinos köntöst. Falai játszó, verekedő és ivó giriszekkel voltak kifestve. Az asztalfővel szemben lévő képen szekéren a városba hozott bortömlő volt, melyből két fiatal ember a bort amforákba csapolta. Majd inycsiklandó húséggel ábrázolt vad, hal, tengeri rák, gyümölcs volt ábrázolva, közbe-közbe azonban piszkos, szemérmetlen képek sem hiányoztak.

A szolgálak kis kosárcákban asztalra helyezték a nyalánkságokat: a takapei szőlőfürtöket, tritoniszi datolyákat, fehér és fekete fügéket, a legszebb őszi és sárga baraczkokat, hogy ki-ki tetszése szerint válogasson és azután távoztak, hogy a kis szobában helyet engedjenek a bejövő zenészeknek és tánczosnőknek. Mig az ifjak jóízűen falatoztak és ittak, a tánczosnők énekelni kezdtek. Rövid idő múltán megszólalt a zene, a kifestett nők megszemtelten táncmozdulataikkal mulattatták a tivornyázókat, kiknek arczáról már nagyon is lerítt a bornak, a márnornak pirja.

A rómaiak minden időben kedvelték a bort, hanem ebben az időben, midőn a társadalmi élet már nagyon is züllött, a józanság és példás erkölcsök igen is vékony lábon állottak, alig végződött egy tivornya, sőt egy kisebbszerű lakoma is a nélkül, hogy a vendégek asztal alá ne itták volna

magukat. Nem is csoda, ha elgondoljuk azon furcsa szokásukat, hogy mindenki egészségére, kit csak éltettek, annyi pohár bort üritettek, a hány betüből állt az illető neve. Most is sűrűn ürültek a poharak és Prokóp is sűrűn hajtogatta a serleget, melyet mint megkoszorúzott borkirály kapott és nemsokára nagyon is rózsás színben látta a világot.

— Jó, hogy eltörülték a mi bölcs szenátoraink Emiliusz, Ancziusz, Didiusz és Orchiusz törvényeit, mert akkor nem mulathatnánk olyan jól! ¹ — kiáltá serlegét magasra emelve. — Éljenek a mi bölcs törvényhozóink!

Hatalmas éljen és koczingatás követte e fölszólítást.

— Csapláros! Opimiusz borából hozz ide! — parancsolta Karinusz.

— Éljen a derék Karinusz, a jó czimbora, ki mindenáron kitesz magáért! — nyilatkoztak az ifjak. — Ide Opimiusz borából, abból iszunk kedves Karinuszunk egészségére!

A csapláros elhozta a bort, mely jól eldugaszolt palaczkjain e fölirást viselte: «Opimiusz száz esz-

¹ Ez említett férfiak azt akarták, hogy az előkelők a ház előcsarnokában a járókelők szemeláttára étkezzenek, hogy ez a nyilvánosság visszatartsa őket a tobzódástól. L. Cantu: IV. k. 563. l.

tendős falernumi bora» és a legdrágább borok egyike volt.¹ Persze csak a palaczk volt igazi.

Mikor mindenki pohara töltve volt, fölállott a lakomát rendező és adó Karinusz:

— Ne engem éltesetek, kedves barátim — kezdé — hanem azt, kit régi idő óta ismét viszontláthatok s kit estélyemen üdvözölni annyival is boldogítóbb reám nézve, mert hírért már Bajaeben, a fürdőben is hallottam s én büszke voltam, hogy a fennen dicsért ifjú az én jó barátom, a versenygyőző Prokóp. Reá ürítem poharam!

— Éljen, éljen! — s megindult a dicsérő szóáradat. Egyik a nyert kocsi szépségét, másik a versenyparipák nemes tartását, Prokóp ügyes mozdulatait magasztalta.

— Hja, nagy kegyencze az isteneknek a mi Prokóp barátunk! — mondá az egyik ifjú nagy hangosan. — Mindenütt vele van Fortuna isten-asszony!...

— Csak a «szép mimózá»-nál nem segíti, — szólt közbe egy dadogó hang.

— Mi az? Mi? — kérdezték az ifjak, kíváncsian tekintve a közbeszólóra, ki Kájusz volt. A vén róka

¹ Opimiusz Róma 632-ik évében konzul volt s alatta oly szárazság volt a nyáron, hogy csak gyümölcs és jó bor termett. E bort róla nevezték el s jóságáért igen keresett czikk volt. V. ö. Cantu : V. k. 654. l.

olyannak tetette magát, mint ki mélyen be talált nézni a kancsó fenekére, pedig csak az volt a célja, hogy a szokatlan jókedvű Prokópból kicsalja azt a titkot, melyet jó jutalom fejében a prefektussal akart közölni.

Prokóp szemrehányólag intett és Kájusz úgy tett, mintha bánná, hogy a szája eljárt, nagy zavart mutatott, mi az ifjak kíváncsiságát még inkább fokozta.

Prokópot bántotta, hogy őrzött titkát mások is kezdik megtudni, de már el kellett árulni, mert barátai nem túrték volna, hogy valamely kalandját elhallgassa. Elmondá hát Ágneshez való viszonyát.

A meglepetés moraját a gúnyolódás és csipkedő élczelődés váltotta föl. Prokóp izgett-mozgott. Végtelen boszantotta, hogy kudarczait nevetik, mi csak fokozta nagy gögjét.

— Azért sem hagyom magam! — gondolta.

— Azért is az enyém lesz a szép «mimóza!» — mondta ki büszkén. — Fogatomat lovastul ajánlom föl fogadásképen, hogy Ágnes enyém lesz és senki másé. Nos, ki fogad?

Általános csend követte e szavakat. Prokóp határozott szavai megtörték a gúnynyilak erejét.

— Elhallgattatok? Gyávák! — folytatá nekitüzesedve. — Asszonyok módjára tudtok nyelvelni s ha tenni kell, elnémultok, mint a kuruttyolásban meg-

zavart békák. Nos, ki fogad? Senki? Hahaha! — kaczagott föl, mintegy elégtételt véve az előbb elszenvedett gúnyokért. — Hahaha! Ti lapuló nyulak! Ugy-e, nem mertek fogadni, mert tudjátok, hogy Prokóp szavának áll és egy nő sem tud neki ellenállani...

— Tartom a fogadást, a fogat és a lovaknak megfelelő összeg erejéig — jelentette ki az «Asztarte kör» egyik már jól elázott tagja.

Vajjon ki lesz a győztes?

Kájusz korán reggel elmondá a prefektusnak észleleteit.

A prefektust megörvendeztette e hír. Mert eddig még mindig azt hitte, hogy fia Tertilla után bomol.

— Itt meg könnyen segíthetünk, mondá. Ágnes azt hiszi tán, hogy fiam tréfál. A mint visszajövök a császártól, magam megyek hozzá és kérem meg Prokóp számára.

Tertillának is elmondták udvarlói a fogadást.

— Hát a kis «mimóza» hódította el tőlem Prokópot? — sziszszent föl, ökölbe szorítva kezét. — Ah, csak hozzád férhetnék, te féreg! Összetaposlak!

X. FEJEZET.

A VESZEDELEM KÖZELEDIK.

A kis Emerencziána igaz otthonra talált. — A matróna leányaként szerette s Ágnes testvéreinek tekintette. Ha csak ideje engedte, folyton vele foglalkozott, istenes dolgokról, a jó, szerető mennyei vőlegényről beszélt neki, az erények gyakorlására, a rossznak kerülésére buzdította. Egybeforrt e két lélek, szerető testvérek, földi angyalok voltak.

Egy nap Ágnesnek sürgős dolga lévén a ház körül, Emerencziána egymaga ment délutáni sétájára. Buzgón szaggatta a szebbnél-szebb tarka-barka virágokat, hogy a másnapi szentmiseáldozaton szokása szerint Ágnes nénivel földiszítse házikápolójukat.

— Kicsike leányom, abból a nyaralóból való vagy? — kérdé tőle egy ifjú, ki észrevétlen került a virágok szakításába egészen elmerült Emerencziána mögé.

A leányka oly zavarba jött, hogy majd kiejtette a kezében tartott virágokat s nagy zavarában az ifjúnak csakis ujalagos kérdésére adta meg a választ.

— S ott van Ágnes? Szülei is ott laknak?

— Mamája, a jó néni. Az édes apa már a jó Istenkéhez ment.

— Tehát csak anyja él? Hát van-e sok cseléd?

— Vannak. Szabina, Albunea, Afra, azután Lukánusz...

— Hát melyik szobában lakik Ágnes?

— Nem tudod? Nem voltál még a nyárilakban? Akkor te nem tartozol hozzánk? — S Emerenciána zavarba jött.

— Ne félj, kicsikém — bátorítá az ifjú — nem bántlak. Lásd, ezt a fényes pénzt neked adom, ha megmondod. Hisz én szeretlek.

— Ágnes nénit is szereted? Ő igen jó!

Az ifjú zavarba jött a leányka ezen naiv, de természetes kérdésére, és hirtelen felelte:

— Őt is szeretem. Csak mondd gyorsan, a ház melyik részében van az ő szobája?

Emerenciána, ki már hallotta, hogy a keresztények ellen üldözés készül, rosszat kezdett gyanítani s azt hitte, hogy az őt faggató ifjú is pogány, ki Ágnes vallását akarja megtudni. Jó, hogy Ágnes lelkére kötötte neki, hogy e szomorúnak ígérkező időben hogyan viselkedjék. Azért a feleletet sürgető ifjúnak kitérőleg válaszolt:

— Ha szereted is Ágnes nénit, meg nem mondhatom, hogy hol lakik, még megharagudnék reám, hogy veled beszéltem, ki nem tartozol hozzánk és

nem is ismered őt, mert akkor tudnád, hogy hány cseléd van a házban s hogy ő hol lakik.

A közeli szőlőből emberek jöttek. Emerenciána felhasználta az alkalmat s megfutamodott, míg az ifjú mérgesen az örök város felé fordult.

Ágnes mindjárt észrevette nővérkéje zavart hangulatát s valami kellemetlenséget sejtett. Mikor pedig megtudta a baj okát, az ifjúról nyert személyleírás után biztos volt benne, hogy az a tolakodó Prokóp volt, miben a különös kérdések megerősítették.

Szívét balsejtelmek fogták el s megvetése az ifjú iránt csak fokozódott. Noha Prokóp határt nem ismerő arczátlansága kezdetben nagyon is nyugtalanította, békét lelt a buzgó imában, égi Jegyeséhez való lelki felemelkedésben. A nap-nap után érkező szomorú hírek pedig más gondolatokkal töltötték el. Hire járt ugyanis, hogy az üldözést Itáliában is kihirdetik.

S e hir valónak bizonyult.

Diokleczián — kit a keleten dühöngő keresztény-üldözések véres látványosságai teljesen hatalmukba kerítették — meglepetéssel értesült, hogy Maximianusz Herkuleusz csak figyelő álláspontra helyezkedett, azért rögtön reáírt, hogy a kiadott üldözési rendeleteket haladéktalanul foganatosítsa.

M. Herkuleusz összehívatta tehát a prefektuso-

kat, hogy velük az üldözési parancsokat közölje. S ebben leli magyarázatát az is, hogy miért kellett Szimfróniánnak oly sürgősen a császárhoz utaznia, éppen akkor, mikor Kájusz Prokóp bús lelkiállapotának valódi okát neki besugta.

Az üldözési parancsot nemsokára Rómában is kihirdették.

A város forrongásba jött. Nagy embertömegek kísérték a kihirdetőket s midőn trombitaharsogás közt fölhangzott az «isteni császár» magas rendele, a vérnek, öldöklésnek örülő pogány csöcselék harsány hangon kiáltotta:

— Éljen a császár! Halál a keresztényekre!

A hatalom közegei segítve egyes vakbuzgó pogányoktól, csakhamar áldozati oltárokat emeltek a piaczkon, egyes nyiltabb helyeken és a közutak mellé, hogy az arra járó-kelők közül ki-ki áldozzon a hatalmas isteneknek és ők ilyformán megtudják, ki keresztény és ki nem az.

A keresztények észrevették a nekik készült csapatát s a nyilvánosságot tőlük telhetőleg kerülni kezdték.

Míg ezek a piaczkon történtek, más pogány csapatok bejárták az utcákat, melyekben — mert az előbbi béke folytán félig nyilvános volt a kereszténység — több keresztényt ismertek. Ezek házaiba betörték és az üldözés okozta örömmámoros föl-

hevülésben többeket ott helyben mészároltak le az elvetemült pogányok. Másokat a katonák lánczrafűzve hurczoltak végig az utczákon és piaczon a börtönbe. Sokan nem is kerültek börtönbe, mert a menetközben folyton szaporodó csöcselék mig egyrészt a durva katonák ütlegeit gúnyolódással és káromlással tetézte, másrészt a keresztény foglyokat kövekkel meghajigálta, úgy, hogy nagy részük az utcán halt meg. Mások a kapott ütlegektől alig tudtak vánszorogni. Csakis a durva taszigálások, nógatások segítették őket tovább.

Szívmarczangoló jelenetek voltak ezek, de csak néhány napig tartottak. A keresztények követték a pápa és a papok intéseit, nem jelentkeztek a nyilvános tereken, úgy viselkedtek, hogy a pogányok reájuk nem ismertek. Istentiszteleiteikre pedig visszavonultak azon katakombákba, melyek már három századon át jó rejtekhelyet adtak nekik. S hogy ide vonuljanak, nagyon is szükségesnek mutatkozott, mert a hosszabb ideig tartó békesség alatt épült nyilvános keresztény templomokat a pogányok lerontották, avagy istállókká alakították. A keresztény házakban talált szent könyveket összetépték, avagy elégették.

E rémes napok egyikén Hippolit is felkereste a nyárilakot s megköszönve Ágnes anyjának a házikápolnát, kérte őket, hogy ezentúl a katakombákat

keressék föl, mert ott nagyobb biztonságban lesznek a pogányok vizslaszemei előtt, mint a nyárilak kápolnájában. Majd lefestve előttük a kapott értesítések szerint az üldözés iszonyatosságát, kérte őket, imádkozzanak buzgón, hogy az egyház győztesen kerüljön ki a harczból.

— Mert bizonytalan a kimenetel — végzé szavait. — Irtóztató a pogányok vaksága és dühe. A történelem egykoron azt fogja irni ez üldözésről, hogy ily rettenetes eddig még nem volt. De nem is csoda, ha egyszerre három emberi fenevad önti ki a kereszténység ellen rég elfojtott dühét...

— Négyen vannak a kegyetlen császárok — szólt közbe Ágnes.

— Nem, leányom — viszonzá Hippolit. — Konstanczius Chlorusz, Gallia, Britannia és Spanyolország császára, nem ellenségünk. Mi azt jól tudjuk, mert Marcellinusz pápa folyton kap értesítéseket. Tudjátok mit tett a császár? Mikor Diokleczián üldözési rendeletét vette, mivel sok főhivatalnoka keresztény volt, maga elé hívatta őket, fölolvasta a rendeletet és két választást engedett nekik. «Vagy megtagadjátok keresztény voltotokat és megmaradtok hivatalaitokban — mondta nekik — vagy ha nem áldoztok az isteneknek, megfosztlak rangotoktól és száműzlek titeket. Mit fogtok választani?»

Egyesek megijedtek s áldoztak a pogány isteneknek. A többség azonban hű maradva az Egyházhoz, inkább a száműzetést választotta. S akkor egy nagyszerű jelenet következett. A császár éppen ellenkezőleg cselekedett, mint a hogy mondta. A bátor hitvallókat megdicsérte s hivatalaikban megtartotta, míg a hittagadókat megdorgálta és megfosztva rangjuktól, száműzte császári udvarából, «mert — úgymond — a kik oly könnyen elárulták Istent, még inkább elárulják a fejedelmet». Azután menedéket adott azon keresztényeknek, kiket egyes tartományi főnökök pogány buzgóságukban mégis üldöztek. S hogy a vérengző Dioklezián előtt minden gyanut kikerüljön, mintha rendeletét megvetné, egyes rosszabb templomokat s némelyekben csakis a könnyen fölépíthető válaszfalakat lerontatta.¹ Úgy látszik, eszköz ő a hatalmas Isten kezében. De a három császár, ezek igazi szörnyek. Nem hiába hogy alacsony sorsból, egyszerű katonákból vergődtek föl a trónig, durvaságukat bizony a bíbor alatt is megtartották.

— Nem kerülük ki Isten büntető kezét — szól ekkor Szabina — mint a hogy eddig is egy sem kerülte ki, a ki Krisztus Egyháza ellen támadt.

¹ V. ö. Cantu: V. k. 436. l. És «Az egyház harczi és győzelmei» 76. l.

— Bizonyos, a mit mondasz — felelte Hippolit. — Isten büntetését ki nem kerülik s ha már szigorúan büntette azokat, kik csak kevés ideig és nem is nagy kegyetlenséggel üldözték a keresztet, mily kegyetlenül bünteti majd e három szörnyet. Mert iszonytató még csak hallani is, hogy hogyan üldözik Európa keleti részében, azután Ázsiában és Afrikában Jézus követőit. Diokleczián saját nejét: Priskát és leányát: Valériát, arra kényszeríté, hogy a bálványoknak áldozzanak. A katonák és a rendeletek végrehajtói sorra elfogják a papokat, öregeket és ifjakat, szüzeket és élemedett korú nőket, egyeseket kardélre hányva, másokat tömegesen vetve a máglyák tüzébe vagy a vadállatok éles foga elé. A rabszolgáknak súlyos köveket kötöttek a nyakába vagy lábaikra s elevenen vetik a vízbe. Nikomedia püspökét: Anthimuszt is sikerült elfogniok és megkínozniok. Mitileneben, a keresztények legnagyobb szerencsétlenségére, lázadás ütött ki, pedig nem is ők szították, sőt biztosan tudjuk, hogy ők békeességben viselkedtek, a császár emberei mégis őket is elfogták és a lázadókkal egyetemben a legválogatottabb kínzásokkal kivégezték. Phrygia egyik városának lakói mind keresztények voltak, kik többszöri fölszólítás ellenére is állhatatosan ragaszkodtak Krisztus tanához. A dühöngők, hogy könnyebben végezzenek velük, körülzárták a várost,

mindenfelől felgyújtották s a hős keresztényeknek Jézus nevével ajkukon, így kellett pusztulniok a nagy tűzben, a fojtó füstben, avagy az összeroskadó romok között. Sokakat fejfelé feszítettek meg és úgy marczangolták. S mindez Itáliában is be fog következni. Az előjelek legalább ezt mutatják.

— S ily kezdet után milyen lesz a vég? Istenem! meddig tart e megpróbáltatás? — sóhajtá Ágnes anyja.

— A meddig Isten akarja — válaszolta a pap. — Igaz, nagyon, de nagyon megpróbál — folytatá — hanem meg is erősít, nemcsak belső malasztal, de megragadó, lelkesítő példákkal. Istenem, hiszen ha úgy elgondolom, hogy ebben az általános üldözésben is mennyi megragadó példát állít elénk, úgy tűnik föl nekem, csak azért teszi, hogy bátorítson, lelkesítsen bennünket. Egy Anthimusz püspök, egy Gorgoniusz, Dorotheusz kamarás, mily megragadó alakok! A vértanúság lelkesítő példái!

— Minapi beszédedben említetted, hogy az utóbbiakat túrta a császár, noha keresztények s most a vértanúság példányképei gyanánt említetted őket. Mi történt velük? — kérdezte Ágnes.

— Dicső halált haltak égi Mesterökért.

— Ah! Beszélj el, hogy kínozták őket az istentelen Diokleczián — kérte a matróna.

— Ma már nem lehet, mert a katakombába kell mennem. A szent püspök beszédét fog hozzánk intézni. De ha élek, úgy holnap délután eljövök.

— Jó, jó lesz — szóltak mind. — Hanem biztosan!

— A szentanya fog beszélni? Be szeretnék veled menni! — tört ki Ágnesből.

— Ágnesem, maradj! Csak terhére lennél Hippolit atyának. S a vidék teli van keresztényekre vadászó pogányokkal — aggódott az anya.

— Majd vigyázok magamra. A jó Isten megvéd! — nyugtatta Ágnes. — Ugy-e, mehetek?

Hippolit gondolkozott egyideig, azután felelte:

— No, jöjj velem! Legalább erőt meríthetsz a pápa szavaiból és azokat a tieiddel is közölheted. Menjünk!

— Jaj, de örülök, édes lelkiatyám, hogy veled mehetek. Ugyis van valami közlenivalóm — szólt útközben Ágnes és elmondta, mit tudakolt Prokóp Emerenciánától.

— Csak légy állhatatos, a legvégsőig állhatatos, édes leányom! — mondá a pap, rövid tünődés után. — Légy vigyázó. Ha égi Jegyesed eddig őrizett, ezentúl sem hagyj el, ha csakugyan övé

akarsz maradni! Azonban elővigyázat. Közel vagyunk célunkhoz. Fő, hogy hivatlan szemek észre ne vegyenek!

Szorgos megfigyelés után, a sűrű bokrok közé léptek és nemsokára elnyelte őket a nyílás, mely a háromszázados földalatti egyházba, a katakombába vezette őket.

A katakombák, vagyis síralagok azon földalatti üregek, melyek Róma környékét behálózzák és melyekbe egyrészt temetkeztek a keresztények, másrészt meg az üldözések idejében laktak és istentiszteletüket tartották.

Mikor a császárok üldözni kezdték a keresztényeket, ezek rejtekhelyekről és halottaik számára hozzáférhetetlen temetkezési helyekről kezdtek gondoskodni. Róma területe igen alkalmasnak mutatkozott erre. A város területét ugyanis vulkánikus eredetű talaj, láva, peperin, puzzolána föld képezik, melyek mind, de főleg ez utóbbi, igen alkalmasak földalatti építkezésekre. Itt ásták tehát a keresztények azon hosszú, kanyargós utakat képező üregeket, melyek temetkezési helyül szolgáltak s «katakombák» néven ismeretesek.

Ezekben a folyosók párhuzamosan haladnak, bizonyos terv és rend szerint keresztezik egymást. Szűkek, úgy hogy két ember alig haladhat egymás mellett. Falaik függőlegesen vannak ásva,

magasságuk meglehetős, hogy minél több halottat befogadhassanak. Az oldalfalakban ugyanis a galambduczok nyílásaihoz hasonlóan egymás fölött több párhuzamos sorban fülkék vannak: a holttestek befogadására. Később szélesebb, tágasabb üregeket ástak, melyek kápolnákul szolgáltak.

Mikor Hippolit és Ágnes leértek, már sok keresztényt találtak ott. Papok, világi férfiak, ifjak, öregek, asszonyok, gyermekek tarka csoportozatban állottak vagy ültek és hallgatták az egyház fejét. Nagy figyelemmel csüngtek minden egyes szaván. Arczukon az aggodalom legcsekélyebb nyoma. Nyugalom honolt azokon is, akár magán a szent helyen. Sőt egyesek szemében ott izzott a valóságos lelkesedés, melyet az agg Marcellinusz pápa fiatalos tüzet eláruló gyújtó szavai csaltak oda.

... «de mindezt, édes gyermekeim — szólt éppen, mikor Hippolit és Ágnes oda értek — mindezt a mi Mesterünk, az Úr Jézus, megjövendölte. Előre megmondta, hogy bíróság elé fognak minket állítani, hogy meg fognak ostorozni, hogy a királyok és helytartók elé fognak bennünket hurczolni! S miért? Ő érte! Maga mondá: «Mindenki gyűlölni fog benneteket *nevem* miatt» ez a mi osztályrészünk! A pogányok gyűlölete s ebből kifolyólag üldöztetésünk! «De a ki rendületlen

marad mindvégig, az jutalmat fog nyerni!» — ígérte Krisztus. Ne csüggedjetez hát, kedves gyermekeim; ne szoruljon szivetek, édes híveim! Ennek így kell lennie! A pogányoknak kell bennünket gyűlölniök! Nálunk a fényes kereszt, mely megvilágítja bálványozásuk sötétségeit. Nálunk virágzik az erény, mely ellensége a náluk uralkodó bűnnek és ocsmányságnak. Minálunk az igazság, mely összetöri tanuk hamisságát. Folytonos szemrehányás vagyunk mi nekik, ezért a nagy gyűlölet. A ki pedig gyűlöl, az ártani igyekszik. Mit tesznek hát ők? Üldöznek bennünket! Ne szomorkodjatok ezért, ez a mi krisztusi örökségünk! Megírta szent Pál Timotheusnak: «Mind, kik jámborul akarnak élni Jézus Krisztusban, üldözést fognak szenvedni.» — Mennyek országába akartok jönni? Úgy szenvedjétek el békén, alázattal, mit Isten e szomorú napokban reátok fog bocsátani! Szervedések békés eltürése az út az örök hazába. Ne szomorkodjatok, ne csüggedjetez, hanem örvendjetez, hogy Megváltótok szenvedésének részesei lehettek! «Örüljetez, mert ime nagy a ti jutalmatok mennyben!» — S míg így buzdítlak, kedves gyermekeim, egyre kérlek: ne keressétek lelkesedésből, belső fölhevülésből magatok a vértanúságot, mert ez a kísértések fölkeresésével egyenlő. Adjátok át magatokat Isten szent akaratának, kit Ő ki akar szemelni, azt fölkeresi! «Ne magatok

adjátok föl magatokat, az emberek fognak titeket a törvényszék elé állítani!» — mondta az Üdvözítő. Mindezekben pedig erősítsen és világosítson föl benneteket a teljes Szentháromság, kinek áldása legyen veletek.

A hivek térdreborultak s úgy fogadták az egyház fejének áldását.

Miután nagy óvatossággal elszéledtek, Ágnes Hippolithoz fordult:

— Azután ne feledd, atyám, mit ígértél!

— Nem, gyermekem! Szükséges, hogy egymást buzdítsuk! Isten veled!

XI. FEJEZET.

HIPPOLIT ELBESZÉLÉSEI.

Hippolit másnap fölkereste a nyárilakot. Ennek lakói a lugasban várakoztak reá.

— Azt akartátok tudni, mi történt Diokleczián keresztény palotatiszteivel? — kezdte Hippolit. — Elmondom röviden a ti lelki hasznatokra. Azt már tudjátok, hogy Galériusz ráfogta a keresztényekre, hogy Diokleczián császárt meg akarták ölni és hogy a palotában kiütött tűz is ő tőlük származik. E hazugsággal igyekezett fölkelteni a császár haragját,

mi sikerült is. Diokleczián kiadva üldözési rendeletét, elfogatta Dorótheusz, Gorgoniusz, Péter kamarásokat és a többi főbb hivatalnokokat.

— Miután többszöri fölszólításra sem akartak az isteneknek áldozni, a császár halálra ítélte őket. Ő maga temérdek nép jelenlétében nézte végig a válogatott kínzásokat, mert személyes tanúja akart lenni annak, mint tagadják meg e főemberek hitüket. Mivel a császár újólagoz fölszólítására az egész nép jelenlétében ünnepélyesen kijelentették, hogy inkább meghalnak a haragos császár intésére kezdetét vette a kínzás.

— A hóhérok az egyik kamarást oszlophoz kötötték s vasszeges ostorokkal ütötték. Csapás csapás után hullt a bátor hitvalló mezítelen hátára; a hús véres foszlányokban lógott róla. Sőt egyes helyeken már a csontok is látszottak. A kamarás imádkozott, némán tűrt, ajka panaszra nem nyílt. Társai is Isten segedelmeért fohászkodtak.

— A császár türelmetlenkedni kezdett. «Áldozatok az isteneknek, különben titeket is így ostoroztatlak» — szólt a többiekhez. A pápához jött hírhöző azt mondja, hogy erre mosolyogva fordultak a fenyegetődző császárhoz, egyhangulag viszonzva: «Ah, mennyire örvendünk, hogy a mi Üdvözítőnkkel, az Úr Jézussal egyforma módon szenvedhetünk. A császár látván azt, hogy így nem boldogul,

a megostorozott kamarást tüzes rostélyra vettette. «Lássátok, e kínokat egyenkint végig fogjátok szenvedni» — szóló Diokleczián, mire Gorgoniusz elragadtatva felelte: «Császár, miért kínozod csak ezt, elítélve őt keresztény hite miatt?! Kínozz már egyszer bennünket is, hiszen mi is ugyanazt a hitet valljuk és azt meg nem tagadjuk!»

— A császár erre őket is megostoroztatta s hogy a kínok égetőbbek legyenek, a sebekbe eczetet öntetett. Mindez meg nem törte állhatatosságukat; a császár restelte kudarczát, fölakasztatta őket és dühösen távozott.

— Istenem! beh csodálatos vagy te eszközeid megválasztásában, — sóhajtott föl Ágnes anyja. — Elképzelem, mily lelkesítőleg és bátorítólag hatott e jelenet a keresztényekre!

— Érezte ezt Diokleczián is — folytatá a pap és a keresztények hősiessége még jobban bosszantotta. Igazi hajtóvadászatot indított a keresztények lelki vezetői: a papok ellen. Főleg püspöküket Anthimuszt szerette volna hatalmába keríteni. Végre sikerült. Öröme határtalan lett, pedig csak ezután kellett látnia, mily erősek hitőkben a keresztények s hogy ő bármint fogadkozott is, hogy kiírtja őket, nem fog boldogulni.

— Diokleczián ez egyszer mászt gondolt. Azt hitte, súlyos fogsággal fogja megtörni Anthimuszt.

Az agg püspök már több mint két hónapja sínlődött a sötét börtönben és a császár még mindig nem érte célját. A püspök hitszilárdsága nemcsak meg nem törött, de maga óhajtotta a legforróbban a halált. A csalódott császár ki is végeztette. Parancsára a liktorok a többi elfogott pappal együtt lefejezték.

— Láthatjátok, hogy megmutatta, hogy az elaggott testben is erős lélek lakhatik. Mert az Isten végtelen jó. Krisztusnak mily nagy kínokat kellett elszenvednie, hogy számunkra a mennyországot megnyissa s midőn nekünk alkalmunk vanszenvedni, hogy mi ezáltal legalább némileg a mi Megváltónk szenvedéseivel egyesülten magunk számára az eget megszerezzük, malasztot ad, hogy hősiezen, tűrve szenvedhessünk!

— Bizony. Mégis sokan megtagadják Jézust, — szólt közbe Szabina. — Sőt még papok, egyes püspökök is! . . .

— Igazad van, Szabina — viszonzá Hippolit. — Az is igaz, hogy ez nagyon megszégyenítő valami, az Egyházra nézve szomorú, de magyarázható. Mert a körülmények sokat tesznek. Hogy te és ti többiek a hittagadás szomorú példáinak okát megértsetek, kell, hogy ezeket nagyon is figyelembe vegyétek. Miért nagy azoknak a száma, kik manap hitőket megtagadják, csak ne kelljen szenvedniök?

Nem is kell a dolgok lánczolatán igen messze visszamennem, hogy ezt veletek megértessem.

— Maradjunk csak a mi korunknál. Ugyebár már vagy negyven esztendeig békének örvendett az Egyház. Egész szabadon kezdett létezni a római birodalomban. A keresztényeknek nem kellett titkolózniok, nem kellett a katakombák mélyébe rejtőzniök, szabadon imádhatták Istent, a mind sűrűbben emelkedő templomokban. Helyzetünk olyan lőn, hogy szívünk féltve őrzött kincsét: szent hitünket, nem kellett magunkba zárni és csakis a pogányoktól ment helyeken nyilvánítani. Nem! És mondjátok meg, nem volt ez a folytonos küzdelemhez szokott egyháznak kárára? Hogy igen, bizonyíték reá éppen a sok hittagadás.

— Miért? A dolog természete adja reá a feleletet. A pogány társadalom kebelén élvezett hosszas szabadság, mely a keresztényeket — hogy úgy mondjam — kissé elbizakodottá, azaz jobban fejezve ki magam, kissé könnyelművé tette, okozta azt, hogy lelohadt az az éberség, mely a küzdő Egyház jó tulajdonsága és mely azt a további üldözésekre aczélozta. E szabadság okozta éberség-hanyatlással fesztelenebb lett a keresztények és pogányok közti közlekedés, ez megszülte a köztök való igen gyakori érintkezést, mi nagy kárára vált a fejlődő, még azért mindig zsenge Egyházra.

— Kárára? Igen! — folytatá Hippolit hévvel, midőn látta hallgatói nagy figyelmét, — nagy kárára, sőt vesztére volt a pogány világ közepette. Keresztényeink nap-nap után látták a pogányokat rettenetes gonozságaik, aljas bűneik, elvetemültségük posványaiban. A merre csak fordultak, mindennütt a pogány erkölcsöknek, mit mi bűnnek nevezünk, diadalát tapasztalták. Ez pedig sokat, igen sokat rontott az ő lelkiéletükön. Mi, lelkiatyák tapasztaltuk ezt leginkább. Intéseink, figyelmeztetéseink nem mondom, hogy hiábavalók lettek volna, nem, de nem voltak képesek mindazt a nagy kárt helyre hozni, melyet a pogányok rossz példája, istentelen és erkölcstelen életmódja a keresztények lelki életében okozott. Mert a szó bármi szép is és megragadó, könnyen elmosódik, elszáll a szellővel, míg a példa folyton szemünk előtt lebeg és benyomása oly nagy, hogy magával sodor.

— A keresztények szívébe tehát e közlekedés folytán más érzelmek, más gondolatok is férkőztek, melyek fölött habár még mindig diadalmaskodott a hit, azok mégis bent lappangtak a szivekben. Nem mondom, hogy minden keresztény helyt engedett nekik, de sokan. S így származott az a közöny, hidegség, nembánomság, mely szomorúsággal töltötte el és gondolkozóvá tette nemcsak a papságot, de az Egyházhoz hű, lelkes kereszté-

nyeket is. Igaz-e, tisztos matróna? — fordult Ágnes anyjához, majd annak igenlő válasza után folytató:

— Lám, te is érezted ennek, a keresztények között mindinkább terjeszkedő közönyös szellemnek a lelki életre gyakorolt romboló hatását és fölismerve annak eredő forrását: a pogányokkal való gyakori közlekedésben, gonosz életöknek nap-nap után való közvetlen látásában, visszavonultál nyaralód csöndes légkörébe, hogy itt a zavartalan magányban, távol a romlott Rómától, élj lelkednek, Istenednek és hogy itt neveld leányodat, szintén Isten akarata szerint erényekben, szívtisztaságban. Bárcsak minden keresztény így tett volna! Mert a pogány közszellem gonosz, behálózta őket, azaz nagy részöket s habár látszólag keresztények, szívök már meg lévén mételyezve, ingatag . . . S ha ilyeket éri a megpróbáltatás vihara? Mi lesz velök? Isten irgalmassága könyörüljön rajtok, ti jól tudjátok, mi lesz velök! A katona is, ha nem gyakorolja magát a fegyverforgatásban, feledi a hadászat titkait, fogásait, a tétlenség folytán elernyedti és könnyű prédája lesz az ellenségnek; úgy van a dolog a kereszténynyel is. Ha folytonos lelkigyakorlatok közt nem aczélozza lelkét, nem aczélozza úgy, hogy a világ csábításainak ellentállhasson, magát a romlott pogány közszellemnek még a lehelletétől

is őrizve, meginog. Lanyhább lesz a lélek. S ily lanyhalelkű keresztény van igen sok.

— No és most jó egy borzasztó üldözés, mint a hogy jött is. Mondjátok ti magatok, vajjon az ily lanyha lelkületű keresztényeknél megtermi az üldözés a maga nemes gyümölcseit? Nem! És miért? Mert mikor az Egyházra reá jön a veszedelem, gyöngye, pogány fölfogástól áthatott hitükből kifolyólag azt hiszik, hogy Jézusnak rögtön meg kell segíteni szorongatott Egyházát s mert látják, hogy Jézus ezt nem teszi, hanem hagyja követőit a legiszonyúbb kínok közt elvérezni és a vérszomjas pogányokat a legádázabb módon dühöngeni, meginognak. Pedig ha lelki szemeiket el nem vakította volna a pogány közszellem s hitőket meg nem mételyezte volna a sok rossz példa, láthatnák, mennyi itt a csoda! Segíti Jézus az ő szorongatott Egyházát? Segíti bizony, de ők nem látják! Azért zúgolódni kezdenek, miből igen könnyen kétke-
désbe csapnak át. S ha ily lelki állapotban éri őket a megpróbáltatás, lelkök már méltatlan lévén Isten segédelmének: a malasztnak befogadására, képtelen annak fölhasználására, gyenge, magára hagyatott természetök nem tud ellentállani s mi a vég? Igen szomorú! Ők elbuknak! Megtagadják hitőket, áldoznak a pogány isteneknek, csak a kínoktól szabaduljanak. Érted már, Szabina, miért

tagadják meg egyesek, sőt még papok is hitőket? Ez az oka! A ki erős hitű, az ne féljen, Isten megsegíti! Ne féljen, mert az erős hit megteremti a hősöket és megszégyeníti a pogány zsarnokokat. Hány, de hány szűz vagy nő hozta zavarba a pogányokat, pedig gyengék voltak testalkatukra nézve, de erősek hitőkben, oly erősek, hogy sziklákat voltak képesek megingatni; gyengéknek látszottak izmaik a reájuk várakozó kínzásokkal szemben, de hűek és kitartók voltak szeretetökben, úgy szerették Jézusukat, oly lángolón, hogy a legégetőbb fájdalom közepette sem inogtak meg.

Elhallgatott. A lelkesedés, melylyel beszélt, átragadt hallgatóira is. Gondolataikba mélyedtek. Jó időre síri csend állott be.

— Ugyan min gondolkozol oly erősen, édes leányom? — fordult az anya Ágneshez. — Tán ellenvetést keressz Hippolit atya szavaira?

— Nem, anyám, Isten ments! — viszonzá Ágnes elmélyedéséből magához térve. — Más dolog fölött tépelődtem. Azt gondoltam ugyanis — folytatá rövid habozás után — hogy van-e oly erős hitem és oly nagy-e szeretetem égi Jegyesemhez, Jézusomhoz, hogy szükség esetén tudnék-e én is kínokat szenvedni érte?

— Isten őrizzen a szenvedéstől, édesem, — riadt föl ijedten az anya, — de ha eljönne az az idő,

hogy Üdvözítőd próbára szeretné tenni hitedet és hozzá való szeretetedet, szent akaratában való megnyugvással fogadd el tőle e kegyelmet, azon erős reményben, hogy Ő megsegít téged. Hisz arája vagy, neki ajánlottad magad, Ő véd meg téged.

— Igen, de gyenge vagyok s ha elgondolom azt a sok kint, melyeket gyakran még az erős férfiak sem voltak képesek elviselni, megremegek . . .

— Ugyan ne foglalkozál ily gondolatokkal! — szólt közbe Szabina. — Hagyd mindezt Jegyesedre, édes Ágnesem. Legyen szent akarata!

— Mindenesetre nagyon szép tőled Ágnes, hogy ily fontos és nagyon is magasztos gondolatokkal foglalkozol — mondá ekkor a pap, szinte sejtve, hogy a szűz pogány üldözőjére: Prokópra gondol. — Szükséges, hogy mindegyikünk foglalkozzék az eshetőségekkel, folyton kérve e mellett az Úristentől az állhatatosság és erősség kegyelmét. É kegyelemért ostromolni kell folyton, szüntelen! Mert ki tudja, mikor kerül reánk a sor? A hogy tegnap egyik, ma másik testvér került a kínpadra, úgy hurczolhatnak holnap bennünket oda. Ezért azonban nem szabad aggódnunk, hanem szüntelen imádkozzunk! Hagyjuk Istenre; rendelkezék, a hogy neki tetszik, mi csak őrizzük magunkat, szívünket, lelkünket, egész valónkat. Imádkozzál tehát te is, édes gyermekem, hogy csendben imádkhasd

és vallhasd mennyei Jegyesedet Istenednek, de ha az volna akarata, hogy emberek előtt, sőt még kínok árán is bizonytságot tégy mellette, ne félj! Jézusod megsegít! Avagy nem tapasztaltuk eléggé gyakran, hogy az Úristen sokszor éppen a gyengéket választja, hogy mélyen megalázza a fölfuvalkodottakat, az erejükben elbizakodottakat? Dávid gyenge ifjú volt, mégis leterítette a gőgös Góliáthot, mert Isten erősítette. Ne félj hát, de ti se aggódjatok, megsegít az Isten!

— Sőt — folytatá rövid gondolkozás után, — hogy Istenben való bizalmadat fokozzam, de hogy ti többiek is erőt merítsetek, egy történetet mondok.

— Ezelőtt 50 esztendővel Déczius császár idejében élt Sziciliának Catania nevű városában egy igen jámbor, istenfélő keresztény szűz: Ágatha. Előkelő származása párosulva föltünő szépségével megszerették őt a város főparancsnoka: Quinczián előtt. Ágatha azonban nem akart a pogányhoz férjhez menni, sőt szűzességet fogadott Istennek. Quincziánnak — ki sehogy sem tudta magának a szűzet megnyerni, — kapóra jött a Déczius-féle üldözés és Ágathát keresztény hite miatt börtönbe vetette. Miután a szűz elhatározását ez sem törte meg, egy Afrodizia nevű romlott asszonyhoz adta, hogy az megrontsa. Jézus azonban megvédte aráját és a szennynek árnyékát sem engedte szívéhez férni,

Quincziánt kudarcza fölbosszantotta. Azt követelte a szűztől, hogy áldozzék az isteneknek, különben megkínoztatja. Ágatha a kínzóeszközök láttára megremegett, mit látván a főparancsnok mondá:

— Ugy-e szégyenled, hogy előkelő létedre beléd verték a csakis csőcseléknek való keresztény ostobaságoknak zagyvalékát és hogy neked, a gazdag leánynak alázatosan, szemlesütve kell járnod és szolgai életet élned?

— Sokkal magasztosabb a keresztény alázat és a keresztény Istennek való hű és odaadó szolgálat a trónok összes gazdagságánál és a rajtok ülők kevélységénél — viszonzá a szűz — és azért nincs mit szégyenlenem! Mondd meg inkább, — folytatá ezután mind bátrabban — nem restelkedel, hogy tanult és okos férfi létedre oly isteneknek hódolsz, mint Asztarte, Vénusz avagy maga Jupiter? Mondd, istenek lehetnek ezek, kik az erkölcstelenség példaképei? Szégyeld magad, hogy ezeket imádod...

— Ne káromold az isteneket — kiáltott a felbőszített Quinczián és arczul üté a bátor szűzet. Majd börtönbe vetette.

Másnap újra az áldozati oltárhoz vezette. Minden csábítgatás, minden fenyegetődzés azonban hiábavalónak bizonyult. Ágatha szilárdan ragaszkodott Jézushoz, kinek mindenét ajánlotta.

— Tehát megkínozzalak? — kérdé Quinczián.

— Legnagyobb gyönyörűségemre fogod tenni, — felelt Ágatha. — Mert a hogy a gabonát sem teszik előbb a csűrökbe, míg csak ki nem csépelik, úgy én sem mehetek a mennyországba, míg jól meg nem kínsasz!

A haragos Quinczián erre parancsot adott, hogy a szűz emlőit vágják le.

— Istentelen, embertelen zsarnok, nem szégyenled magad levágnatni rólam azt a testrészt, melyen anyád keblén magad is táplálkoztál? — feddette Ágatha.

A hóhérok azonban végrehajtották urok kegyetlen parancsát és az erősen vérző szüzet minden orvosi segítségnyújtás nélkül börtönébe vezették. Isten azonban segített rajta. Leküldte hozzá Péter apostolt, ki az Úr nevében meggyógyította.

Quinczián meglepetten hallgatta a katonák abbeli jelentését, hogy Ágatha teste egészen sértetlen. Boszorkányságnak tulajdonítván a dolgot, tüzes parázsra vettette, sőt a parázs közé éles cserepeket szórattott, hogy ezek a szűz testébe fúródva és közbe áttüzesedve, csak fokozzák a kínokat. Ágatha imádkozott és panaszhang nélkül tűrt.

Egyszerre földrengés támadt, úgy hogy nemcsak a kínszáznál jelenlevők, de az egész város is rémülődtek. A rémület csak fokozódott, midőn a várparancsnoki palota összeomlott és Szilvinusz és

Falkoniusz tanácsosokat agyonsujtotta. A népnek emiatti zúgolódására Quinczián úgy megrémült, hogy a kínzást abbahagyta és a szüzet így félig halálra kinezve börtönébe dobatta, hol az megköszönve Jegyese segítségét, nemsokára meg is halt. Lám, mit képes Isten kegyelme még egy gyenge szűzben is előidézni, — fejezte be a pap.

— Köszönöm, hogy ezt elmondtad! — szólott Ágnes nagy elragadtatással és galambtisza szemével merengve bámult maga elé. Vajjon mire gondolt?

XII. FEJEZET.

A KIGYÓK.

Az idő már késő délutánra fordult, midőn Hippolit távozott. A lugasban levők egy ideig még beszélgettek a hallottak fölött, majd a házba tértek és csak Ágnes és Emerenciána maradtak ott.

A környékre gyenge párázat ereszkedett és a lenyugvó nap sugarai áttörve rajta, elragadó látványt nyújtottak. A fujdogáló szellő pajzán játékot üzött Ágnesnek vállaira omló fürteivel. A szűz, kinek lelkét a vértanúk bátor hitvallása megragadta, úgy hogy nemes és hősiesség gondolatok keletkeztek benne, isteni Jegyese iránti szeretetének meleg és vonzó hangján szólott az isteni szeretetről, hatalom-

ról, a Megváltóról kedves «testvérké»-jének, ki egy gyermek naiv és megható odaadásával csüngött szavain.

Ha már eddig is nagy volt Ágnes boldogsága, bizonyára csak fokozódott az, mióta szive meleg érzését, lelke erős meggyőződését, a keresztény vallás iránt való lelkesedését fogadott nővérkéjével, az ártatlan szívű és gyermeteg lelkületű Emericziánával közölve, megoszthatta.

Azonban pihen-e valaha a gonosz?

Megirigyelte már az első emberpár boldogságát és ravasz kigyó képében csuszott a paradicsom kertjébe, hogy azt földúlja és siralom völgyévé változtassa.

Így tett most is.

Megirigyelte Ágnesnek, e szépen viruló rózsabimbónak lelki szépségét és azt durva képpel rombadönteni akarta. Fájlalta Istenhez való nagy szeretetét és azt erőszakkal szétszakítani akarta. Irigyelte a szűz csendes, magányos boldogságát s azt szétdúlni akarta. Azért kertjébe csúsztatta a ravasz, csalfa kigyót, hogy nyájas és hizelgő szavaival, e mellett azonban azok mérges fullánkjaival sebet ejtsen e sugár rózsatön s az így elhervadjon; hogy csábos képeivel mérget csepegtessen a boldogság kelyhébe és az azt élvezőt megmérgezze és boldogságát így tönkretegye.

Ágnes és Emerenciána boldog elmerültségükben nem is vették észre a nomentumi útról a nyaralóhoz vezető úton andalgó ifjút.

Prokóp volt, a római prefektus fia, ki — mint tudjuk — megfogadta, hogy Ágnesnek övének kell lennie, akárhog is iparkodik ellenállani.

Kájuszszal kikocsizott a Nomentumba vezető útra. Megpillantva azonban a «nomentumi mimóza» villáját, meg nem állhatta, hogy tájékán kissé körül ne nézzen. Leugrott kocsijáról, Kájuszra bízta kedvencz paripáit és a nyaralóhoz vezető útra tért.

Szemüregéibe mélyen beeső és a kicsapongástól megtört szemeit a virányos rétek, a zöldelő szőlőindák és a magasba törtető pineák nem tudták lekötöni. Tekintete folyton csak a szűz csinos, bokrokkal és fákkal kerített házán pihent. Közel érve, kíváncsian szemlélt, kutatott, míg leskelődő szeme észrevette a szép Ágnest. Oly vonzóan csendes volt minden, oly illő a tiszta két lélekhez, kik egymásfelé hajolva beszélgettek. Prokóp úgy érezte, mintha bájkörben találta volna magát, hová a természet és élet vészei nem hatottak. Ágnes ártatlan boldogsága, mit sem sejtő nyugodtsága oly nagyon hatottak reá. Ez érzés azonban rövid ideig tartott. Prokópban fölébredt a pogány ifjú. Ágnes eszményi szépsége fölkelte nemtelen indulatát és

lánggra gyulasztotta könnyen hevülő szívét. Szemeit elfutotta pezsgésbe hozott vére. Megfeledkezett állásáról és tolvaj módra betolakodni iparkodott a kertbe. Átugrotta a kerítést és a lugas felé tartott.

A könnyű zajra, melyet léptei okoztak, a lugasban levők föltekintettek és megpillantva az ifjút, mint a nyugalomban megzavart galambok, úgy rebbentek szét. Emerenciána a házba szaladt, míg Ágnes ijedten kiáltá:

— Istenem! a prefektus fia!

— Igen, én vagyok, én, a régi kérő! — mondá, kaczer, kihívó tekintettel és édesgetően hizelgő szavakkal közeledve feléje.

— Hogy kerülsz ide? — kérdé a szűz hátrálva.

— Haha! Hogyan? Hát a kerítésen át! Hiába futsz, menekülsz előlem, ugy-e mégis reád akadtam?

Ágnes erre visszanyerte nyugalmit és méltósággal mondá:

— Nem szégyenled magad, hogy előkelő ifjú létedre ily alávaló módon betolakodol? Mit kívánsz? Nem megmondtam már sokszor, hogy van Jegyesem, kit meg nem tagadok, mert már eljegyzett jeggyűrűjével és drága ajándékokkal ékesített.¹ Mit akarsz hát?

— Tudni akarom, — viszonzá az ifjú — miért

¹ Bollandisták: Acta sanct. II. k. 351. l.

kerülsz! Saját ajkadról akarom hallani, vajjon gyü-
lölsz-e engem?

— Gyülni? Szent hitünk tiltja ezt! De szem-
telen tolkodásaidat visszautasítom és megvetem.
S most kétszeresen megérdemled megvetésemet,
mert megfeledkezve magadról és származásodról,
ennyire vetemedtél. Távozz hát kísértő és csábító!

Prokópot lehütötte egy kissé a hideg és vissza-
utasító fogadtatás, de nem zavarodott meg. Pir
nem futotta át arcját; csapodár élete kioltotta
belőle a szégyenérzetnek még legutolsó szikráját is.

— Azt már nem teszem, legalább nem egy
könnyen, — felelte. — Tudod, hogy szeretlek és
boldoggá akarlak tenni, te pedig futsz előlem,
visszautasítod ajánlatomat és nem fogadod el aján-
dékaimat.

— Mert nincs rájok szükségem. Ajánlatodat meg
megvetem!

— Pedig én nem távozom, míg bele nem egye-
zel, hogy enyém lész. Lásd, — folytatá hizelegve —
én fölajánlok neked oly sokat, mit a te Jegyessed
meg nem adhat. Légy hát az enyém, én forrón
szeretlek. Szolgád leszek és kellemessé teszem élted
minden perczét. Lesznek kincseid, nagy, drága
palotáid; élvezheted a föld összes örömeit. Egy
sereg rabszolga fog rendelkezésedre állani, kik
szemeid és ajkaid minden kívánságát teljesítik.

— Mindez nem kell nekem, — mondá Ágnes — mert Jegyesem megbecsülhetetlenebb kincseket ígért nekem, ha övé maradok. S én övé maradok, mert sokkal gazdagabb és nemesebb náladnál. Neki ajánlom magamat egész szivemből, ki értem áldozta föl magát és ki még saját testével és vérével is táplál engem, — tette hozzá, míg arczán túlvilági boldogság ömlött át.

Prokóp nem akart tágítani. Ágnesnek meg nem értett szavait gúnynyal akarta megtörni. Majd hizelésre, kérésre fogta a dolgot. Lépésről-lépésre szemtelenebb lett, úgy hogy Ágnes félve tekintgetett a nyaraló felé. Az odaszaladt Emerencziánában kezdett bízni. Csak megmondja, ki tolakodott a kertbe?

Emerencziána csakugyan föllármázta a házat, a honnan hangzó lépések és kutyaugatás visszaadták Ágnes bátorságát.

— Még egyszer mondom, távozz Prokóp, célodat úgy sem éred. Hagyj föl eredménytelen tolakodással! Siess, fuss, mert Hektor ellen nem tudlak megvédelmezni, — intette az ifjút.

Ágnes intése nem is volt fölösleges.

— Ucczu Hektor! Fogd meg! — hallatszott a nyaraló felől, mire félelmes morgással fogait yicsorítva, hatalmas kutya törtetett előre.

Prokópnak a hatalmas véreb láttára inába szállt

bátorsága. Féltette bőrét, azért tanácsosabbnak tartotta a megszaladást. Átvetette magát a kerítésen, de a föluszított Hektor utána rugaszkodott, miközben ruhájából nagy darabot letépett. Ha Ágnes vissza nem parancsolja, Prokóp jobban megkeserülhetne volna szemtelen vakmerőségét.

Ekkor már odaérkeztek a cselédek és Ágnes volt dajkája: Szabina is.

— Nem bántott az a gonosz ember? — kérde Szabina az ijedelemtől remegő hangon, keblére vonva Ágnest.

— Nem, csak megijesztett, — felelt Ágnes. — De örvendek, hogy Hektor nagyobb bajt nem tett, mert megbánhattuk volna.

— Miért, kedves gyermekem? A rablók és tolvajok ellen csak szabad védekeznünk?

— Nem rabló volt . . .

— Már hogy ne lett volna? Micsoda szándéka van az olyan embernek, ki azt sem akarja tudni, merre van a ház bejárata, hanem a kerítésen átlopózva tolakszik be a kertbe? Hála Istennek, hogy Emerenciána hírül hozta . . .

— Hát az a kis bohó okozta a nagy fölfordulást? — kérde Ágnes mosolyogva, távozást intve a cselédeknek. — Igazad van Szabina, rabló volt, — folytatá a nyaraló felé indultában — ki engem mennyei Jegyesemtől akart megfosztani. Tudod,

a tolakodó ifjú Prokóp volt, a római prefektus fia.

Szabina megrezzent.

— Ágnes, jól értelek? — kérde rövidke idő után. — Szimfrónián fia? De hát mit akart, hogy ily galád módon betolakodott? Szólj lányom, legyen bizalmad.

Ágnes volt dajkája kérésének nem állhatott ellen. Elbeszélte az ifjú tolakodását és a maga viselkedését vele szemben.

— Hála legyen a mindenható Istennek, hogy ily fényesen ellenállottál és győzedelmeskedtél. Az emberek hatalmától nincs mit félnünk! Egyebekben legyen meg a mennyei Atya akarata.

Ezzel a házba tértek, hol Szabina az aggódó anyának elmondá mindazt, mit Ágnestől megtudott.

— Félek, hogy rettenetes boszút fog állani Ágnesen — rebegé a beteges nő. — Törvény elé állítja, hol a védekezés közt Ágnesnek be kell valania, hogy keresztény. Oh, e gyenge lányka mily nagy veszély előtt áll! Aggodalom és félelem fog el — nyugtalanzkodott az anya.

— Isten szeretete és irgalma nem hagyja védtelen ártatlan gyermekét, — vigasztalta Szabina. — Ha törvény elé állítják is, Jegyeséhez való ragaszkodásáért teszik s ha a keresztény vallás iránti gyűlöletükben el is ítélik, boldog anya leszel, hogy ily

gyermeked van, ki isteni Jegyeseért inkább meghal, minthogy megtagadja.

— Istenem, mily végtelen kegyelem volna ez számára és számomra, de félek, félek, hogy e pogánynak, ha a fenevad föltámad benne, gonoszabb céljai lesznek... Szabina, én nem tudok úgy megnyugodni, mint te...

— A Mindenható oltalmazza ettől! — kiáltott föl Szabina, megértvén, mire czéloz a remegő anya. — Bizzunk az isteni Jegyesben, ki aráját szereti. Ha ő van vele, ki lesz ellene?...

Prokóp ezalatt, a ruhaszakítást leszámítva, szerencsésen menekült. Mikor látta, hogy a kutya nem üldözi, megállt, dühös pillantást vetve a nyaralóra, fölemelte öklét és haragtól reszkető hangon sziszegé:

— Ezt még megkeserültek!

Azután kifújva magát, a mezei útról a nomen-tumi útra tért. Először úgy gondolkozott, hogy bevárja a sötét estét, nehogy meglássák összetépett ruháját. S már majdnem így tett, midőn észrevette közeledő fogatát, melyet Kájusz gondjaira bízott, míg ő «körülnéz».

— Na, téged ugyan szépen fogadhattak, — szólítja meg gúnyosan Kájusz, a tépett ruhára czélozva. — Mi történt veled? Úgy látszik, a «szép mimózá»-nak tövisei is vannak?

Kájusz jókedvében ki tudja meddig csacsogott volna, ha Prokóp dühös «Hallgass!» szava jókedvét torkára nem forrasztja. Prokóp azután kocsijára ugrott s hevesen csapott a lovak közé. A nemes párák nagyot ágaskodtak, a következő perczben azonban örülten vágattak Róma felé.

Kájusz sejteni kezdé előkelő barátja elkeseredésének okát, de nem merte firtatni. Egyszer csak majd elmondja Prokóp magától is.

Prokóp, miután mindinkább belátta, hogy Ágneshez nem férhet, csakugyan elmondá kudarczát Kájusznak és kérte tanácsát. Akármi módon, de bírni akarta Ágnest, mert barátai előtt nem akart megszégyenülni, vakmerő fogadását nem akarta elveszíteni. Vonzalma Ágnes iránt, mely csakis a léha pogány szív érzéki vonzódása volt, gyűlöletté kezdett válni. Már nem nézte a tisztességes utat-módot; nem. Előtte már csak egy cél kezdett lebegni: Ágnesnek, ha csak rövid időre is, de övének kell lennie, hogy megmutassa barátainak, hogy ő mindenkit meghódít — s a tett fogadást így megnyerje.

— Az a leány tisztára meg van bolondulva, — szólt Kájuszhoz. — Folyton egy nálamnál hatalmasabb jegyesről beszél, kinek ajánlata szebb, ajándéka értékesebb, de nem tudom, ki lehet . . .

— Meglásd Prokóp, igazam lesz, midőn oly

sokszor mondtam, hogy ő keresztény. Gyanítom téged megvető és visszautasító viselkedéséből. Én ugyan nem tudom, mily tücsköt-bogarat hisznek a keresztények, de oly bolondokat, mint Ágnes neked beszélt, csak ez az átkozott faj, mely gyűlöl minden élvezetet és szigorúságot szinlel, verhet bele az ő hajadonába.

— De hát mit tegyek? — kérdé Prokóp.

— Jelentsd föl atyádnak, a prefektusnak, mint keresztényt, hogy fogassa el s ráijesztéssel kényszerítse a hozzád való férjhezmenetelre. Teringette, kár volna oly szép leányt és oly nagy vagyont elszalasztani. Prokóp, hát azután hogy főznéd le az egész «Asztarte kör»-t, ha fogadásodat megnyernéd!

— Nem lehet, nem lehet ily módon, — rázta fejét az ifjú. — Ágnes előkelő, kit nem lehet minden támpont nélkül, csak ráfogás alapján mint keresztényt a törvényszék elé állítani... Meg őt sem akarom pellengérré állítani, mert hátha nem keresztény, és csak vőlegénye iránti hűségéből utasít vissza? Jobb volna megtudni, ki az, ki utamban áll?!

— Nem hinném, hogy így állana a dolog. Mert ugyan ki volna Rómában náladnál előkelőbb, hacsak maga a császár nem. Erre azonban gondolni sem lehet. Nekem nem hagy nyugtot az a

gondolat, hogy ő keresztény. Emlékezzél csak vissza, mit beszélt Tertillával. Ez nem a mi gondolkozásunk! Bízd csak rám, majd megtudom...

Kájusznak első dolga az volt, hogy a prefektussal tudatta a dolgot. Ez fia megaláztatása miatt éktelen haragra gerjedt.

— Terved jó. Ha csakugyan keresztény, a haláltól való félelem, a kínoktól való borzalom majd más gondolkozásra vezet. Be fogja látni, hogy másképp nem menekülhet, hacsak fiam felesége nem lesz. Kájusz ügyes légy. Nagy lesz jutalmad. Tertilla tied...

Kájusz addig ólálkodott a nyaraló körül, míg egyik cseléddel megismerkedett. Lukánusz volt, egy megtért pogány. Ez a szolgál, ki Ágnes szüleinek megtérése után csak azért tért át a keresztény vallásra, hogy jó szolgálatát megtartsa, naponkint Rómába ment be, hol egy rejtettebb utczában a csapszéket szokta volt fölkeresni.

Az ólálkodó Kájusz észrevette ezt, bement s ugyanahhoz az asztalhoz ülve, hangosabban mondá:

— Hé bort ide, korcsmáros! Ma jó napom van. Uram jól megjutalmazott. Kedvem szerint mulathatok. Ne szomorkodjál barátom — fordult Lukánuszhoz — ha neked csak egy pohárkára telik, míg

én jól mulatok. Sokszor üres az én zsebem is. Örülök, ha ilyenkor megszán valaki. Ma én is jószívű leszek. Igyál az enyiméből.

— De hát ki vagy, barátom? — kérde Lukánusz kocsintva.

— A prefektus fiának, Prokópnek hű szolgálja. Hát te, pajtás?

— Én a nomentumi villa szolgaszemélyzetéhez tartozom.

— Mit, te a «mimózá»-t szolgálod? Oh te boldog halandó!

— Hát ismered?

— Már hogyan ismerném! De ilyet kérdezni!

— Azért tettem, mert nem igen szokott nyilvános helyeken megjelenni.

— Igaz, de ritka megjelenése annál föltünőbbé teszi szépségét. Igyál, pajtás! Meg aztán tudod, délczeg uram szemet is vetett reá. Mondhatom, összeillenének!

— Hallottam valamit, mert hát tudod, mi cseledek, észreveszünk ám egyet-mást. Úgy látszik, úrnöm idegenkedik.

— Igazad van. Neki kevés a prefektus fia.

— Szinte gondoltam, hogy így áll a dolog.

— Mért? hát oly szegény az én uram úrnödhöz képest?

— Úrnöm bizonyára gazdagabbnak tartja magát.

Nem szereti a földi kincseket, a magáéhoz sem nyúl, hogy azokat élvezze. Másokat keres.

— Más kincseket? Hát mások is vannak?

— Vannak, vannak, de te nem érted ... nem érted — motyogá zavarodottan Lukánusz, mivel észrevette, hogy sokat mondott.

— Már hogyan érteném, pajtás, ha megmagyaráznád. Igyál, jó bor. Korcsmáros, még egy kancsót a falernumiból! Lásd, mily jó volna, ha nekem úgy bizalmasan megsugnád, mi lehet az oka, hogy úrnőd úgy idegenkedik az én ifjú uramtól. Én mint hű szolgálja megmondanám neki s ő azon lesz, hogy az akadály eltűnjön. Ágnes Prokópé lesz s mi ketten minden nap ily jót mulathatunk. Mert uram megbecsüli ám a jó szolgálatokat. Igyál, pajtás; tudom, ritkán jutsz ily jó boröcskához. Mért ez idegenkedés? Más kincseket akar?

Lukánusz, ki az ingyen borból, melyet igen kedvelt és melyhez ritkán jutott, kelleténél többet hörpintett, teljesen zavarodott lett. Érezte, hogy átlépte azon óvatossági határt, melyet ezidőben minden kereszténynek megtartani kellett, hacsak minden ok nélkül kiszolgáltatni nem akarta magát a mindenütt leskelődő éber üldözőknek. Azért, hogy némileg jóvátegye azt, mit elrontott, kurtán felelte:

— Nem tudom... Nem lehet... Úrnőm oly visszavonult...

Csakhogy Kájusz nem tágított. Észrevette, hogy jó emberre akadt, azért nem tágított, hanem egyenesen kérdé:

— Mondd pajtás, tán azért oly visszavonult a te úrnőd, mert keresztény?

Lukánusz meglepetten nézett a szólóra, kinek szeme megcsillant, mert átlátta, hogy jó helyen tapogatódzik.

— Keresztény? — folytató. — Ennek csak örülnék, mert Prokóp a mily nagyon szereti, szivesen lesz kereszténynyé, csakhogy Ágnes övé legyen. S ha a prefektus fia keresztény, mennyit használna ez nekünk!

Lukánusz hamarosan kérdé:

— Hát te keresztény vagy?

— Ne oly hangosan! Tudod, hogy halál vár reám! Jó barátodat pedig csak nem akarod elárulni?

— Nem teszem, mert jó pajtás vagy — mondá Lukánusz, de még tartotta magát.

— Hogy van az akkor, hogy te korcsmában vagy és mulatsz. Pedig úgy hallom, a keresztények igen mértékletesek és önmegtagadók.

Kájusz, ki azt hitte, hogy az ő kijelentésére Lukánusz örömmel bevallja Ágnes keresztény voltát, a váratlan kérdésre megzavarodott. Ravaszága azonban csakhamar kiségitette.

— Látom, hallottál valamit mirólunk. De tudod, én úgy hiszem, nem kell mindent oly szigorúan venni, a hogy a papok mondják. Mert hát akkor minek adta volna Isten a földi örömeket és élvezeteket? S így nem is vagyok oly veszedelmes keresztény...

— Igazad van, így nem tűnsz föl, nem jössz összeütközésbe a császár akaratával, ki szereti, ha gyermekei élveznek — mondá Lukánusz, kinek megtetszett Kájusz fölfogása. — Tehát keresztény vagy?

— Pajtás, úgy megszerettelek, hogy nem titkolom előtted. Keresztény vagyok, de csak titokban...

— Úgy megmondom, én is az vagyok, a mi elveink egyeznek. Meg is tetszettél nekem. Én is követem Krisztus Urunk szavait: «Legyetek okosak, mint a kígyók».

— Helyes, igazad van — bólintott rá Kájusz. — Nézeteink hogy találkoznak, akár a falernumi bor iránti előszeretetünk! No igyunk! Ejnye, hisz üres ez a kancsó. Korcsmáros, még egygyel! Éljen a barátság. Lásd Lukánusz, ha Ágnes Prokóp felesége lesz, te ájtjössz mihozzánk, megkérem erre uramat s akkor mindennap ilyen jót fogunk mulatni. Mert lesz ám pénz. Az én uram nagyon bőkezű. Nézd csak ezt a zacskó aranyat. Prokóp

megbízott, hogy ezt annak adjam, ki megtudja mondani, mi lehet az oka, hogy a «mimóza» idegenkedik tőle. Ugy-e azért van, mert ő keresztény és nem akar egy pogány férfi neje lenni.

Lukánusz habozott. Valami sugta, hogy nem helyes úton van, de a bor már erősen dolgozott benne. Kájusz pedig erősen firtatta.

— Ugy-e, keresztény? Ha uram biztosan tudná rögtön keresztény lesz, mert úgy szereti úrnődet. S te mily szerencsés lész. Gazdagon meg fog jutalmazni, mert boldogságát egyedül neked fogja köszönhetni. Rajta leszek, hogy szolgálatába fogadjon és nála jó dolgod lesz.

Lukánusz szeme fölcsillámlott. Az anyagi, földi előnyöket hajhászó ember fölülkerekedett benne.

— Igen, úrnőm keresztény s tán ezért utasítja vissza a pogány Prokópot. Ő igen buzgó keresztény. De meg ne mondd, hogy általam tudtad meg. S ugy-e rajta lész, hogy további jutalmam el ne maradjon? — mondá kérőleg, ruhájába csusztatva a zsacskó aranyat.

Kájusz megtudta, a mit tudni akart.

Ágnes sorsa el volt döntve.

XIII. FEJEZET.

ELFOGVA ÉS ELITÉLVE.

A beálló est szürke fátyollal kezdte bevonni Rómát és környékét. A látóhatár széleit egyre sötétebb és sötétebb szinekkel szőtte át, végtére a központban egy csomóba kötötte össze és beállt az éj. Lassan, egymásután kigyuladtak a csillagok is. Rezgő ragyogásuk úgy tűnt föl, mintha mind-megannyi fénylő rózsával volna behintve az égbolt kárpítja. Az úszkáló kis felhőfoszlányok még érdekesebbé tették a képet. Nemsokára kibukkant a hold és ráveté mosolygó arczát a szunyadni készülő természetre.

Az utcák és nyilvános terek nappali zaja elnémult, még a nomentumi úton haladó alakok is némán tartottak előre. A holdvilágnál katonákat és egy gyaloghintót vivő embereket ismerünk meg bennük. Egyszerre letérnek az útról s a nyaraló felé indulnak. Mikor odaértek, megkopogtatják az ajtót s az éj csendjét nyers férfihangok s erős fegyvercsörgés szakítja meg.

Ugyan mit kereshetnek a rend őrei, a hatalom eszközei e magányos helyen? A béke magányában? A szeretet és boldogság helyén?

A házból nemsokára kihallatszó sikoly és panaszhangok mindent megmagyaráznak. A prefektus küldte őket, hogy Ágneset elfogják és börtönbe hurczolják.

— Te vagy Ágnes? — kérdé a vezető az estimáját végző szűzet.

— Igen, én vagyok!

— Igaz, hogy keresztény vagy?

Ágnes megrezzent; hirtelen azonban erőt vett magán és nyugodtan mondá:

— Isten kegyelméből az vagyok!

— Úgy foglyom vagy! Kövess engem!

— Jézusom, Jézusom, önts belém erőt és bátorságot...

— Mi az édes lányom? Mit keresnek itt a katonák? — riadt föl a zajra az alvó beteg anya.

— Elfogatásomra jöttek, édes anyám. A prefektus megtudta, hogy keresztény vagyok. Örvendj mamám, hogy Jézusért szenvedhetek, én, a te gyermeked.

— Oh mily szerencse és boldogság az Úr Jézusért meghalni! — kiáltotta örvendve a beteg. Mert hajdan a szülők nem szomorodtak el, ha Isten valamely gyermeköket vértanúságra hívta. Inkább bátorították, elkísérték a bírák elé, hol biztató tekinteteikkel erősítették, meglátogatták a börtönben, csókolták lánczait és Isten végtelen

nagy jutalmára figyelmeztették. Azután magához ölelte a feléje hajló Ágneset s búcsúcsókot váltott vele. Bátorság, gyermekem — suttogá — a Mindenható nem hagy el!

— Menjünk! Kövess! — sürgeté a vezető.

Ágnes készséggel követte őket. Mikor a folyosón végigmentek, a fölvert cselédség könyezve búcsúzott kedves úrnőjétől. Csak Lukánusz bújt a háttérbe sápadtan és izgatottan. Most látta csak könnyelműsége borzasztó következményét. Ágnes alig tudott kibontakozni a szomorkodó cselédek szeretnyilvánításai közül, míg a katonák egyike az utána siető Emerenciánát iparkodott tőle elszakítani.

E pillanatban egy harmadik alak is furakodott a dulakodók közé. Szabina volt, ki a katonák közt látva kedves Ágnesét, nyakába borult s fölindultan kérdé:

— Mi ez? Mi történik itt?

— A prefektus elfogatott, mert megtudta, hogy keresztény vagyok — mondá a szűz.

Szabina rögtön tisztában volt azzal, hogy Ágnes keresztény volta csak ürügy, hogy Prokóp és a prefektus boszúját töltsé rajta.

— Bátorság, gyermekem! — szólt őt megcsókolva. — A megpróbáltatás rövid, a boldogító jutalom pedig örök lesz. «Örüljetekek és vigadjatok,

mert jutalmatok nagy leszen a mennyei Atya előtt!» biztatott minket az Úr Jézus és ne félj Ágnesem azoktól, kik testedet kínozzák ugyan, lelkedhez azonban nem férhetnek...

— Szabina, imádkozzál értem! — kérte Ágnes. Élj boldogul. Üdvözöld anyámat. Vigasztald!

A volt dajka éppen felelni akart, midőn a katonák egyike ellökte, míg egy másik Ágnest durván a gyaloghintóba taszította.

Emerenciána erre kiszakította magát a katonaparancsnok karjaiból és a hordszékhez akart rohanni, csakhogy a katona lökésétől megtántorodott, Szabinához ütődött. Most oly igen megrettent, hogy rövidre mindent feledett. A parancsnok nyers «Indulj»-szava azonban fölrázta dermedtségéből.

— Szabina, mentsd meg Ágnes nénit! — kiáltá szívszaggató hangon. — Ágnes, Ágnes! — zokogás a gyaloghintó után akart szaladni. Szabina azonban visszatartotta.

Ez egyszerű lelkületű nő, ki csak a hit, csak az isteni igazságok erejéből élt, mindjárt megnyugodott. Ő, ki mindent az isteni Gondviselés csodálatos intézkedésének tanult tartani, e tettben is Isten kezének működését ismerte föl. Bár neki is fájt kedvenczének erőszakos elvitele, nyugodtsága megnyugtatta. Tudta, hogy ez az isteni malaszt működése.

Egyideig még a sötét éjbe tekintett, a távozó katonák után, pedig már lépteik is elhangzottak, azután maga után vonva a leányt, a házba tért...

A prefektus bírótársaival ezalatt a törvényteremben várta a foglyot. Végsőkre határozta magát. Vagy hittagadásra bírja Ágneszt és így Prokóphoz való férjhezmenetelre, vagy pedig elpusztítja...

Mikor a katonák megérkeztek, rögtön maga elé rendelte a foglyot.

Prokóp — ki egy-két meghitt jó barátja társágában a terem hátsó részében volt — olyan volt, mint a prédájára leselkedő vad. Tán ma sikerül... gondolta magában. Egy, a hirtelen elfogatás ijedelmétől összetört alakot várt, kivel könnyen lehet elbánni s ime a szűz leány oly bátran lépett bírái elé, hogy szinte megdöbbsent...

Szimfrónián is meg volt lepve Ágnes bátor föllépésétől. Ez keresztülhúzta összes számításait. Azt hitte, a szűz úgy meg lesz ijedve, hogy hízalgéssel könnyen ráveheti az isteneknek való áldozásra és a házasságba való beleegyezésre, most meg látja, hogy az még csak meg sem rettent. Azért hirtelen azt kérdé:

— Mondd meg itt a császár törvényszéke előtt, igaz-e, hogy te keresztény vagy?

Ágnes fölüté szemeit, jobbát szívére szorította és ünnepélyes hangon mondá:

— Igen, Isten kegyelméből az vagyok!

E bátor beismerés halk morajt keltett. Szimfrónián ajkába harapott. Ezt nem várta. Azt hitte, hogy az egyenes kérdés zavarba ejti Ágnest.

— Úgy tagadd meg hitedet, különben a többi Jupiternek áldozni nem akaró keresztény sorsára jutsz!

— Azt nem teszem! — mondá a szűz — Jegye-semen nem követhetem el azt a gyalázatot, hogy hűtelen legyek hozzá.

— Még egyszer kérdezlek: fogsz-e áldozni az isteneknek?

— Nem, soha! — hangzott a bátor felelet.

— Tehát kínok közt akarsz meghalni?

— Ha kell, örömet alávetem magam nekik, mert megszerzik számomra az örök boldogságot.

— Majd meglátjuk, úgy fogsz-e beszélni, ha érezni fogod a kínokat. Pedig lásd, megkínóztatni nem akarlak, mert szánlak. Szépséged, fiatalságod részvétet kelt bennem. Engedelmeskedjél tehát a császár parancsának...

— Hogy kívánhatod ezt? A császár Isten teremtménye, kinek parancsai nem előbbre valók Isten törvényeinél. Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint embernek.

— Ugyan ki az a te Istened, hogy még a császárnál is jobban tiszteled? Tán a keresztrefeszített

názárethi Jézus, ki a császár helytartójának parancsára, gáztettei és gonoszságai miatt került a keresztre?

— Nem a gonosztevőt, de az örök, határtalan Istent értem, ki megkönyörülvén rajtunk, bűnbe esett teremtményeken, fölvette az emberi természetet, hogy kereszthalálával megváltson bennünket.

— Hogy tudsz ily meséket hinni? — kaczagott föl a prefektus. — Hogy tud ily ujdonság ekcsábtani?

— Nem ujság ez — viszonzá nyugodtan Ágnes — hanem a próféták és szentatyák tanúsága szerint egészen a világ kezdetéig visszavezethető igazság, melyet maga Isten adott nekünk. A ti tanotok azonban nem igazság és isteneitek nem igaz istenek.

— Tehát te nemcsak nem tagadod meg badar vallásodat, hanem még káromlod is az isteneket? Úgy nem segíthetek rajtad; vakságod visz romlásodba. Pedig szánlak — folytatá a prefektus és eszébe hozta a szűznek rangját, nemzetsége származását, pogány elődeinek dicső emlékét. Majd festeni kezdé a reá várakozó földi boldogságot, nagy pompát és fényt, melyet elnyer, ha megtagadja rögeszméit és fiának nyújtja kezét és melyet elveszít, ha megmarad elhatározásánál, ha keresztény hitét nem tagadja meg. Mert a keresztényeknek

meg kell halniok, már pedig a halállal mindennek vége. — Határozz tehát, Ágnes — fejezte be szavait. — Tőled függ minden. Nagy boldogságod vagy kínos haláloed!

— Igaz, sokat ajánlsz nekem, Szimfrónián — felelt a szűz rövid megfontolás után. — Mindazt, a mit a világ csak adhat, hogy megtagadjam Isteneimet. Föltéve, hogy megtagadnám és megkapnám ígért élvezeteidet és örömeidet és boldog volnék halálomig; mondd, mi lesz azután? Te ugyan azt mondtad, mindennek vége... Azonban ne hidd! Az ember lelke halhatatlan s ez esetben az én lelkem a pokol örök kínjaival bűnhődne. E veszélynek nem teszem ki magam. Megvetem csábító ígéreteidet és szívesen áldozom életemet Istenemért. Itélj halálra!

— Te elvakult, makacs keresztény! — tört ki a prefektus. Majd másképp beszélsz a kínok alatt. Meg kell kezdeni!

— De hogy tudod szeretni azt a szamárféjűt? — szólt közbe az előre lépő Prokóp, ki mindenképen maga számára szerette volna megnyerni Ágnest, mert e pillanatban még szebbnek tűnt föl előtte és szívét még inkább elbájolta. Azért fogta gúnyolódásra a dolgot, mert valahol azt hallotta, hogy a keresztények szamárféjet imádnak.

Kisérelte azonban csütörtököt mondott. Ágnes

figyelmen kívül hagyta a gúnyos megjegyzést, sőt Prokóp arczába vágta szemtelenségét. Szemére hányta alávaló kerti tolakodását, melylyel elárulta szándéka és ajánlata gazságát. Ezt egy tisztességes ifjú nem tette volna, annyival is inkább, mert ő megmondta, hogy mennyei vőlegénye van s azért ő hozzá semmi áron sem megy. E tolakodásból azt látja, hogy az ő állítólagos szeretete csak érzéki szenvedélyének kifolyása. Azért, ha házasságra lépne is, ily férfihez, mint a milyen Prokóp, nem kötné le magát, mert ez veszélyeztetné örök életét. Hanem ő sohasem megy férjhez, mert Jegyesének megfogadta, hogy ő érette örökké szűz marad.

Prokóp torkán akadt a szó. Újabb megszégyenítettése elnémította. Belátta, hogy Ágnes átlát a szitán és ismeri gonosz szándékát. Pirulva vonult a terem hátsó részébe, hol újabb szégyen érte. Barátai ugyanis, kiket azért rendelt ide, hogy szemtanúi legyenek, mint töri meg a leány makacsságát, gúnyos mosolylyal fogadták. Dühösen veté magát egy székre.

A prefektus az újolagi kudarcz miatt féktelen haragra gerjedt.

— Ágnes! — kiáltotta — magad mondtad ki halálos ítéletedet. Keresztény vagy, magad ismerted be. Kivégeztethetnék, de nem teszem. Szűz akarsz maradni? Örökké? Jó, az maradsz, de ez lesz bün-

tetésed is. Áldozni fogsz Veszta istenasszonynak és papnői közé lépsz!

Mit mézes-mázos szavakkal el nem ért, azt haraggal sem érte el.

— Nem teszem! — felelte Ágnes bátran. — Megismertem az igaz Istent; meg egyszülött Fiát Jézus Krisztust, ki önvérével megváltott. E nagy kegyelemért szeretem és egyedül az övé vagyok. Ez okból sem Veszta istennőnek, sem más bálványaitoknak nem áldozom, ha mindjárt csak ezen az áron tartanám is meg szüzességemet. Bálványisteneitek némák és süketek; minden érzés és lélek nélküliek. Nincs bennök élet s én ez élettelen, érzéketlen köveket tiszteljem, imádjám? Nem, soha! Ez a mindenható örök Isten megbántása volna!¹

— Ne káromold az isteneket! Ha nem tekinteném ifjú életedet és ifjúságoddal járó tudatlanságodat, szigorúan megbüntetnélek. Igen sajnálom, hogy a keresztények ennyire megzavarták fejedet.

— Dehogyan zavarták meg! Minden szavamról meg vagyok győződve. Mik a ti isteneitek? Kő, réz, föld, víz. Mindez megromlik és akkor nekik végök van. Az istenség nem ezekben van, de az égben lakozik, mely a mi osztályrészünk is.

¹ Bol. Acta sanct. II. k. 351. l.

A prefektus haragja tetőpontját érte. Hiszen a leány makacssága végett füstbe megy minden terve! Már nem is tudta, mit tegyen!

Hanem hát az ördög soha sem nyugszik!

Kájusz ugyanis, ki pokoli tervet eszelt ki, odament a megszegyenülten ülő Prokóphoz s fölrázta levertségéből.

Prokóp rámereszté szemeit.

— Akarod, hogy Ágnes a tied legyen? — kérde Kájusz.

— Akarnám. De hisz nem lehet vele bírni. Nőm úgy se lesz. Nem is bánom már. Mit is kezdenék ily hóbotossal? Hanem Jupiterre mondom! ha legalább egy negyedórára enyémnek mondhatnám, meg lennék mentve! Mert mit szólnak most barátim? Vakmerően állítottam, hogy Ágnes enyém lesz, mert hiszen eddig ki állt ellen a hölgycsábító Prokópnak? S mégis ezen az egyen megakadt mesterségem. Ekkora megszegyenítés!

Kájusz Prokóp ezen gondolkozására építette gaz tervét. Tudta, hogy az ifjú minden mást eltűr, mint azt, hogy barátai előtt megszegyenüljön, fogadását elveszítse s barátai gúnyolódásait hallgassa. Azért Prokóphoz hajolt és halkán közölt vele valamit.

Prokóp szeme fölcsillámlott. Homlokára ütve fölugrott.

— Hogy nekem ez eszembe nem jutott. Prokóp

Prokóp, hol hagytad eszedet? — mondá Kájusz kezét szorongatva. — Köszönöm, barátom, te mindig kiségitesz. Igen, így teszsz. Megalázom. Enyém lesz, mielőtt meghal. Barátaim száját pedig betömöm!

Ezzel atyjához sietett, ki csak úgy dúlt-fúlt mérgeben, mert Ágnes még az isteneket is káromolta. Közlé vele Kájusz tervét.

A prefektus meghökkent. Mit kíván a fiú? Csak nem tesz azzal így, ki felesége lehet? Meg is mondta neki. Midőn ez azonban kijelenté, hogy Ágnes neki már nem kell s vagyónát úgysis megkapják, mert keresztény, beleegyezett.

— Utoljára kérdem, megtagadod hitedet? Fogsz áldozni az isteneknek? — fordult Ágneshez.

— Nem! — felelt a szűz.

— Úgy válaszs e kettő közt: Vagy Vesztá-szűz leszel és annak áldozol, vagy — s merőn nézett a szeméit lesütő Ágnesre — vagy állapotod és születésed legnagyobb szégyenére a gyalázat házába kerülsz.¹

A szemérmes és tiszta szűz elhalványult. Míg a kínzások és halál említésekor túlvilági boldogság sugárzott arczáról, — most könnyek szöktek szeméibe és tagjait gyöngye reszketés futotta át. Szeme előtt

¹ Vogel: Szentek élete, 74. l. I. k.

volt, hogy mit fog szenvedni ő, de Jegyese is, kinek szüzességét ajánlotta.

Megremegett.

Úgy állt ott, mint a védtelen bárány, midőn az állatok királya előtt áll s szorongva és borzadva lesi, mikor csap reá. Csakhogy az ember mégis más teremtés, mint az állat. Van értelmes lelke s e lélek, ha mindjárt gyenge testben lakozik is, törhetlen hatalommá válik, főleg, ha a Szentlélek malsztja segíti. Így történt most. A Jegyesre való gondolat fölbátorította hősnőnket. Jegyese engedhetné szüzességi liliomának, melyet neki ajánlott, letörését? Nem! — felelte egy belső hang.

S Ágnes isteni Jegyesébe vetett bizalomtól áthatva, mondá:

— Jézusomban, az én vőlegényemben bízva, megvetem fenyegetésedet. Meg vagyok győződve, hogy nem engedi, hogy mások bemocskoljanak, avagy hogy a bálványoknak áldozzak!

Ágnes szavai megtették hatásukat, mert a prefektus, miután látta, hogy egyáltalában semmire sem megy, haragtól reszkető ajkakkal hirdette ki a halálos ítéletet, melynek végrehajtását a szűz meggyalázása előzi meg.

Az erény hősnője halálos ítélete elől sem hátrált meg. A megzavarodás legcsekélyebb jele sem mutatkozott rajta. Arczán túlvilági boldogság ragyo-

gott. S midőn a prefektus intésére egy katona börtönébe akarta vezetni, bírójához fordulva, mondá:

— Ha Jegyesem azt kívánja, hogy érte szenvedjek és vérem ontásával, életem árán nyerjem el mennyei boldogságomat, erre is kész vagyok. Legyen meg szent akarata.

A prefektus még egyszer intett és a katona börtönébe vezette Ágnest.

A börtön boltozott pinczéhez hasonlított.

Midőn a gyöngé szűz átlépte börtöne küszöbét, rémes sötétség fogadta, mert habár a felhők mögül kibuvó hold halvány sugarai megvilágították is e barátságtalan lyuk kis ablaknyílását, a reája alkalmazott vasrácsok sűrűsége elnyomta rezgő csillogásukat.

Ágnes a sötétségtől sem rettent meg. Alig hogy bezárult mögötte a börtönajtó, térdrehullt és imádkozni kezdett. Először is hálát adott mennyei Jegyesének, hogy őt a legszebb mennyasszonyi koszorúval, a vértanúság koronájával díszíti föl és így emeli magához. Azután fölüté szeméit s érezve a nagy sötétséget, mely borzalmasan hatott reá, tovább imádkozott. Imádkozott, mert szive nagy csatáját kezdé megvívni. Imádkozott forrón, buzgón, mert beszélni kezdett a kísértő, kinek szava a sötét magány e borzalmában annál erősebben hatott.

— Mily hősi elhatározás volt ez részedről, Ágnes! — szólt a kísértő. — De te gyönges szűz, te akarsz ellenállani? Te a patricziusi sarj, ki a fájdalmat, szenvedést csak nevére ismered? Ki kegyetlenséget senki részéről nem tapasztaltál? Te akarsz győzedelmeskedni a kínokon?

— Soha, soha! — adta meg rögtön a feleletet.

— Tartózkodó természeted, szűzies félénkségedet megtöri az erőszak. Félni fogsz a gyalázattól, menekülni a szégyentől. Ezek várnak reád s te akarsz dacolni?

— Soha, soha! — kacagott gúnnyal.

— Föl akarsz áldozni minden szeretetet, mely e földön körülvesz? A szerető, kedves, beteg anyát? Föláldozod? Mert hisz meg kell halnod!

— Meghalni? Oh mily kegyetlen szó! Hogyan szakítja szivét; s míg érzelmei hevítik, e tépő gondolatok marcangolják! Meghalni?! Mindent kockáztatni?!

— Miért?!

Főnséges egy pillanat! A bekandikáló hold lesi szavát. A holdsugárral kegyelem tűzött szivére és ajkaira csalta e szavakat:

— Istenért!

XIV. FEJEZET.

VÁRATLAN FORDULAT.

A hajnal még alig bocsátott egy-két halvány sugarat az éjjeli sötétségbe, Róma utczái már is megélénkültek. Az éji nyugalomból ébredező természettel megmozdult a nép s a kissé hűvös, friss reggeli idő daczára — csodálatos egyöntetűséggel a navoni piac felé tartott.

Magán a piacon nagy sürgés-forgás volt. A pogány rómaiak kíváncsisága nagyon föl volt izgatva. Folyton új és új tömeg érkezett a piacra nyiló utcákból, lármázva, ordítózva, a keresztények ellen szitkozódva. Az emberek arcza örömet, meglegedést árult el; mások arczán ismét meglepetés tükröződött, melyet rövid idő multán kaján öröm, ördögi vigyorgás váltott föl. Ezek ugyanis azok, a kik a szokatlan csoportosulás okát nem is sejtve, valami szokatlan látványosság ingerétől ösztönözve követték a piac felé hömpölygő sokaságot, közbe tudakolva, mi fog történni?

— Most fogják kivégezni a nomentumi villa «mimozá»-ját! — hangzott itt is, ott is. — Keresztény?! — kérdezték egyesek meglepetten. — Akkor meg kell halnia! — felelték rá oly gyorsan, mint

a hogy a keresztények elleni gyűlölet csak sugalta.

És sokan hazafordultak, hogy elhozzák övéiket is, mert ez érdekesnek ígérkező látványosságot nem szabad elmulasztani. Így történt azután, hogy Ágnes kivégzésének híre elterjedt; terjedt villámgyorsan, mint a hogy terjedni szokott oly esemény, mely ha a tömegre az első perczen meglepő is, azt a következő pillanatban már kíváncsisággal és valami meglepő látnivaló ingerével tölti el.

A tömeg folyton nőtt s hangos morajjal hullámzott föl-alá a piacon, az Alexander Szeverusz császár építette czirkusz agonálisz előtt, várva bebozsáttatását. S midőn a kapuk megnyitlak, mint a zsilipeit leromboló ár hömpölygött be a tágas nézőtérre, hogy letelepedjék és megvárja a rég nem élvezett véres kivégzés megkezdését. Már jóval a kínzás előtt el volt foglalva minden hely. Valamennyi papi testület megjelent, még a Veszta-szüzek is, nem annyira a látványosság szemléléseért, mint inkább, hogy lássák, mint sujtja le a császár akaratában nyilvánuló isteni harag az államvallás egyik konok megvetőjét.

A közelben bebörtönözött szelid Ágnest e reggel nem a víg dalosok zengedezése, nem édes anyja, vagy Szabina szavai, kedveskedő mosolya ébresz-

tették föl, de a czirkuszban várakozó nép türelmetlen moraja, majd a börtönébe lépő hóhérok, poroszlók durva szitkai, nehéz lépteit.

Kinyilt a börtönajtó, de nem hogy visszaadja a fogoly szabadságát, hanem hogy a reá várakozó halál karjaiba engedje.

A poroszlók a prefektus elé vitték Ágnest.

— Azt hiszem, meggondoltad a dolgot s hallgatsz reám? — kezdte a pogány. — Tagadd meg hitedet s megmenekülsz.

— Legyen meg a mennyei Atya akarata! — viszonzá Ágnes. — Hitemet meg nem tagadom!

— Inkább meghalsz?! Pedig csak egy tömjén morzsát kell az áldozati oltárra vetned — s ifjú életed mentve lesz. Azután mi boldogság vár reád! Fiam felesége és Rómának a császárné után legünnepeltebb asszonya lész!..

... És ne vigy minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól... suttogá Ágnes, míg a prefektus beszélt, azután pedig bátran felelte:

— Hiábavaló minden csábításod. Mennyei Jegyesemet el nem hagyom, Krisztusomat meg nem tagadom!

A prefektus beszólította a poroszlókat, kik megragadták Ágnest, fekete hordszékbe tették s a czirkuszba vitték. A hordszékét kísérő liktoroknak sok dolguk volt, míg a bejáratokat is sűrűn elfoglalva

tartó tömegben átvergődtek s mikor vesszőiket némely nagynehezen kitérni akaró polgár hátán végighuzva fáradsággal utat törtek maguknak, Ágnes leemelték a hordszékről.

A bátor szűz önkéntelen is körültekintett, de észrevéve a reá kíváncsian meredő szemeket, lesütötte szemét s halkkal imádkozni kezdett.

Midőn Ágnes kilépett a hordszékből, a zajgó, tömeg elcsendesedett s bámuló tekintetet vetett a fehérbe öltözött leányzóra. De e tekintetek teli voltak hideg közönynyel, részvétlenséggel, szánalmatlansággal... Találkoztak azonban a nézők között, kiknek szemeibe egy-egy könny lopódzott, melyet siettek letörölni, hogy el ne árulják magukat, hogy ők keresztények... A czirkuszba gyűltek között ugyanis keresztény férfiak és nők is voltak jelen, még pedig nagy számban, nem azért, hogy a kínzás szívmarczangoló látványában gyönyörködjenek, hanem hogy jelenlétükkel bátorítsák, állhatatosságra intsék az elitétet.

A prefektus kíséretével végigvonult a nézőtéren s — mivel a császár nem volt jelen — ő foglalta el a készen levő főszéket. Mellette ült a Pontifex Maximus, Róma főpapja, körülük rangfokozat szerint ültek, vagy álltak a hivatalnokok s papok.

A vallatás kezdetét vette.

Ágnes birái elé vezették.

Két pap közeledett hozzá. Egyikök Jupiter kis oltárát tartotta eléje, melyen tüzes faszén volt; a másik kis csészét tartott, melyben tömjén volt.

A főpap fölemelkedett.

— Ágnes — szólt — szórj tömjént Jupiter isten ez áldozati oltárára, a császár és a birodalom boldogságáért és a keresztények megsemmisítéseért. Csak egy szemet — s élni fogsz!

Minden szem Ágnesre volt függesztve.

A szűz föltekintett, hogy feleljen, de a sok reá-szegzett tekintettől megzavarodva, némán állott.

— Ágnes — kezdé újra a főpap — nézd ifjúságotat. Kár lenne érted! Tagadd meg badar hitedet, szórj egy-két szem tömjént az áldozati oltárra, mert ha nem, ez lesz halálod — fejezte be a kínzó eszközökre mutatva.

Ott voltak a keményfából készült járom, a békók és karikás czölöpök, melyekhez a kínzott kezeit és lábait kötötték s húzták, míg csak meg nem tagadta hitét, avagy meg nem szakadtak izmai. A csomós bőrostorok, a szeges pálczák és korbácsok, a horgolótűhöz hasonló, hajlott hegyű kajmók, melyekkel a húst szakították; az éles vassésűk, melyeket a hitvalló hátába mélyesztettek és végighúzták, úgy hogy szíjjakat hasítottak belőle. Ott voltak az üstök, kazánok, melyekben szurkot forraltak a csepeg-

tetésre ; a vasrostélyok, melyek alá parazsat raktak ; a szeges vaskerék, melyen már annyi keresztény testét törték össze. Szóval ott voltak összegyűjtve a legfertelmesebb kínzóeszközök, úgy hogy a kínzó hóhérok a maguk tetszése, avagy a bírák parancsa szerint válogathattak bennök...

... Ez lesz halálod! — csengett Ágnes fülébe s megrázkódott, midőn itt, a czirkusz falai között a nép előtt hallá e szót. Szeme végigfutott a kínzóeszközökön s gyengeségénél fogva és mert csak most látta a hóhérokat, kik martalékot leső, vérszomjas tekintettel álltak a kínzóeszközök mellett, borzadni kezdett, majdnem eszméletét veszé... De csak egy pillanatig tartott mindez... Hirtelen összeszedte magát s habár még az előbbi elfogódás hatása alatt, azért azonban hallhatóan rebegé:

— Nem, nem! Inkább ezer halál, de Jézusomat meg nem tagadom!

A jelenlevő keresztények szemében az öröm sugara villant föl, míg a pogányok haragos kiáltásban törtek ki:

— Halál reá! Haljon meg isteneink megvetője!

— Hallod a kiáltásokat? — kérdezte a főpap. — Egy szó, egy tömjén szem s meg vagy mentve az életnek...

— Igen, az életnek — szakította félbe a szűz. —

Jól mondod, az életnek, de nem az örök életnek... Nem! Inkább veszítsem el életemet, csak megmentssem lelkemet...

— Majd másképp fogsz beszélni, de nem, nem is beszélni, hanem kiabálni, ha kínok marczangolnak — mondá erre a prefektus. Hirtelen azonban, mintha meggondolná magát, folytatta:

— De hisz, te a kínokat is elszenveded, úgy-e? Krisztusod, keresztrefeszített zsidó vőlegényed megerősít, úgy-e? No várj, megkínoztatlak úgy hogy azt te, a keresztény szűz, el nem viseled... Kérd Jézusodat, vőlegényedet, segítsen meg, ha szeret...

— Megsegít! — sugta Ágnes szive s nem rettent meg. S ha vannak az emberi életben pillanatok, midőn már a szív is sugja: Ember ne félj! Istennek kell segítenie, ha mindjárt csodának is kell történnie! — úgy most volt itt e pillanat s Ágnes nemcsak hallgatott szive sugallatára, de hitt is benne. — Jézusom — gondolta — neked szólt szívem minden dobbanása, minden érzelme; számodra őriztem tisztán lelkemet, testemet, elmémet, szememet; neked ajánltam, a te oltalmad alá helyeztem szívem-lelkem legdrágább kincsét s te elhagynál? — Nem, Jézus nem hagy el — sugta a szív — s a szűz hitt, remélt erősen...

Jól mondja a ragyogó tollú Stolcz Albán, Szent

Agnés élettörténetének e szaka fölött elmélkedvén, hogy nem annyira az volt a csoda, hogy az égi Jegyes megvédte szűzi aráját, mint inkább az lett volna csoda, ha itt Isten közbe nem lép; most, midőn a keresztény vallás terjesztésének előmozdítására támpontokra volt szükség; most, midőn minden szem e dologra irányult s minden ajkon szinte ott ült a gúnyos, kárörvendő mosoly — no, mit művel majd Jézus?

A szüzet elvitték s a nézők vártak; de nem bírták soká. Vért szerettek volna látni s hallani a kínzott nyögését... Ez volt durvult szivök vágya, kívánsága... Türelmetlenségökben kiabálni kezdtek s nem törődve a liktorok, a katonák, sőt magának a prefektusnak csillapító integetéseivel, siettetni kívánták a pillanatot, melyben elkezdődnek az áldozat szenvedései, fájdalmai és melyet sóvár, kegyetlen, szinte állatias ösztönökkel bíró tömeg vad örömmel, szinte kéjes gyönyörrel vár. A lárma nőttön-nőtt; a tömeg vérszomja föl volt keltve... Vért akartak a nézők, vért, hogy föl kavart kedélyök lecsillapodjék...

A moraj közepette a prefektus szolgálja urához sietett és valamit sugott neki. A prefektus — mintha vipera csipte volna — fölugrott és halálsápadtan futott oda, hová Ágnest vezették. Az egészen magából kikelt szolgálja nyomon követte.

— Mi az? Mi történt? Miért hívják a prefektust? — hangzott föl itt is, ott is; egyik a másikat kérdezte s mivel senki sem tudott fölvilágosítást adni, az előbb még zajongó nézőközönség feszült figyelemmel tekintett oda, hová a prefektus szaladt.

— Hej, Fausztusz — kiáltott a rémülettől sápadzó és egészen kikelt szolgára egy patriczius, midőn az ura után az ajtóba akart lépni. — Halod, mi történt? No, mondd el — folytatá a szavaira nem is figyelő szolga lebegő ruháját meg-ránczигálva. — Miért hívtad uradat?

— Nincs időm! — lihegte a szolga rémulten. — Be kell mennem! — s be akart lépni.

A patriczius kíváncsisága azonban sokkal inkább volt fölkelte, semhogy a különös eset megtudásának reményéről lemondott volna; s azután a körötte levők kíváncsi tekintete csak ösztönözte arra, hogy ő legyen az, kinek révén kíváncsiságuk minél előbb ki lesz elégítve. Azért néhány szesztercziust csusztatott a mindenáron eltünni akaró Fausztusz kezébe, mitől ez csakugyan állva maradt.

— Csak röviden mondom el, mert még most sem tudom, hová legyek a nagy ijedtségtől — mondá. — Midőn az ifjak lerángatták Ágnes öltönyét, haja hirtelen a földig nőtt s palástszerűleg burkolta be termetét. Majd megjelent egy ragyogó

szellem, Ágnesre tunikát adott s védőleg eléje állva oly fényességgel vette körül, hogy mi összes bennlevők megrettenve visszaugrottunk. Uram fia: Prokóp gúnyolta ifjú társait, hogyan tudnak e kis fénytől megijedni. Pedig hidd el, nemes patriczius, alig tudtam a szemem nyitva tartani, oly erős volt az Ágnest körülvevő fény s úgy reszkettem, hogy mozdulni sem tudtam. Az ifjak is, úgy látszik, úgy jártak, mint én, mert bárhogy gúnyolódtok is Prokóp urfi, meg sem moczczantok. Azért ő lépett Ágneshez, de a nagy fény őt is bánthatta, mert láttam, hogy kezét szeme előtt tartva, közeledett hozzá. Azonban alig hogy hozzáért, a ragyogó szellem kitérte karját s Prokóp úrfi mintha villám sujtotta volna, egész valómat átjáró rémes kiáltással, életelenül rogyott össze. Oh, a szegény ifjú s most ott fekszik... halva... s csak azért a boszorkáért... Magam is majd meghaltam, úgy megrémített ifjú uram halála, főleg az a rémes kiáltás... még most is megborzadok, ha rá gondolok.

Fausztusz még tovább is sopánkodott volna; a patriczius néhány szesztercziusa megoldotta nyelvét s időt is szerzett neki; de látta, hogy már alig egy-két ember hallgat rá, mert mind elszéledtek, hogy a csodás dolgot tovább adják, azért ő is elpárolgott.

A történetek híre a czirkuszban összegyűlt nép

között gyorsan terjedt. Nemsokára mind tudták a prefektus gyors távoztának okát s míg egyesek a legnagyobb meglepetés hangján adták egymásnak a csoda hírét; mások megijedtek, remegve vették tudomásul és beszélték el másoknak. Leginkább a pogány papok ijedtek meg, mert tudták, hogy ily különös és meglepő esemény mily benyomást szokott gyakorolni a csakis pillanatnyi benyomásoknak engedő és azok hatalma alatt álló néptömegeknél.

S félelmök nem is volt alaptalan!

A csoda híre kezdetben lármás zür-zavart támasztott, melyet egy pillanat alatt halálcsend váltott föl. Az előbb még nyugtalan és izgatott embereket hol a rémület, hol az ámulat fogta el s ezek hatalma alatt némultak el. Alig mertek hangot adni, úgy uralkodott fölöttük valami ismeretlen érzés.

A nézőtéren mozgás támadt. Mindenki figyelme odairányult. Az élettelen Prokópot hozták. Az előbb még víg czimborák leverten követték társuk holttestét... Maga a prefektus fájdalomtól megtörtén haladt fia élettelen teteme után. Mikor letették, reáborult, majd fölugrott s őrjöngve kiáltotta:

— Hol az a bősorkány, ki bűvészetével megbabonázta fiamat? Hozzátok ide, hadd adja vissza fiam életét.

A poroszlók elhozták Ágnes^t, kit az a tunika fődött, melyet maga az angyal adott reá.

— Te varázsló, te szemfényvesztő, te bővölted meg fiamat! — kiáltá rá a prefektus. — Mit tettél, szerencsétlen? Add vissza az életnek, mert különben érezni fogod haragom súlyát. Oh fiam, fiam! — kesergett Szimfrónián fia holttestére borulva. Majd ismét fölugorva, haját tépte. A tudat, hogy egyetlen büszkesége: fia halott — majd megőrijtette.

— Nem vagyok bűbájos varázsló — védekezett Ágnes — de keresztény szűz, kit Isten angyala védett meg az ifjak és fiad nemtelen tolakodásától. Fiad mért nem tett le gonosz szándékáról, midőn Isten angyalát látta, ki nagy fényesség között védőleg állt elém? Az ifjak a ragyogó védőangyal látára meghátráltak s ezért sértetlenek maradtak; fiad azonban elvette büntetését, mert karjait felém merte tárni.

Ágnes nyílt szavai s az ifjak megerősítő vallomása lefegyverezték a prefektust. Szót sem tudott szólani. Némán szemlélte fia holttestét, miközben mély sóhajok törtek elő kebeléből.

— Fiam, Prokópom! — suttogá végre, majd e szavakkal fordult Ágneshez:

— Ha csakugyan angyalod sujtotta le, úgy kérsedre föl is támasztja. Kérd hát, támaszsa föl. Hallod, ha van angyalod, meg is hallgat téged...

Ágnes szívében fölébredt erre a keresztény felebaráti szeretet. A prefektus néma fájdalma meghatotta. Megfeledkezve saját helyzetéről, meg a kíntzásról és fájdalmakról, melyek még reá várnak, térdre hullott s kérte a Mindenhatót, mutassa meg erejét, adja vissza az ifjú életét, hadd lássák az egybegyűlt pogányok végtelen hatalmát.

Isten meghallgatta kedves szolgájára kérését.

Prokóp merev tagjaiba új élet kezdett szállni. Egyszerre megmozdult, felütötte szempilláit, azután fölemelkedett és körültekintett hosszan, szó nélkül, mintha nem tudná, mi történt vele, miért van ily helyzetben, miért van itt e tengernyi nép... Szemeit miután így végighordozta, tekintete a nyugodtan térdelő és égreemelt pillantással imádkozó Ágnesre is vetődött... Ekkor még mindig halvány arczára gyöngé pir verődött; a szűz látása mintha megértette volna vele a helyzetet, mert hirtelen fölemelkedett és csengő hangon kiáltá:

— Rómaiak! Csak egy igaz Isten van a világon, és ez a keresztények hatalmas Istene, ki velem is érezteté hatalmát. Ő az egyedül igaz Isten; Ő a leghatalmasabb, ki ellen hiába küzdtek. A ti isteneitek mind hamis istenek, kik gyöngék és tehetetlenek a keresztények mindenható Istenével szemben!¹

¹ Bolland : Acta Sanct. Tom. II. 352. p.

A tiszta, derült égből lecsapó villám sem gyakorolhatott volna nagyobb és mélyebb benyomást, mint a minőt Prokóp e szavai gyakoroltak. A nézők közt levő keresztények, kiknek arcza örömtől sugárzott már akkor is, midőn megtudták, hogy az isteni Jegyes mint védte aráját az ifjak szemtelen tolakodása ellen, s hogy büntette meg a mégis tolakodó Prokópot; most, midőn még e pogány ifjú szájából hallották Istenök dicsőítését, még inkább örvendtek. Fölsímték az isteni kegyelem működését. Nagy örömükben egészen megfeledkeztek arról, mily ellenséges érzületű csoportban vannak s szinte önkéntelen kiáltották:

— Hála Istennek! Nagy Krisztus hatalma!

A keresztények hálakiáltozásai megtörték az eddigi nagy csendet. Az emberek fölött uralkodó nyomasztó érzés megszűnt, úgy hogy mindnyájan egyszerre kiáltották:

— Igen, nagy Krisztus hatalma! Erős a keresztények hite! Hatalmas a keresztények Istene!

A pogány papok megzavarodtak e váratlan fordulaton. Dühökben nekimentek a prefektus fiának, szidni, fenyegetni kezdték s ráparancsoltak atyjára, vitesse haza a bolondot, különben föladják a császárnak a dolgot és majd ő sínli meg fia okatlan és megfontolatlan tettének következményeit. A prefektus, ki még mindig a csoda és fia váratlan sza-

vainak hatása alatt állott, a papok fenyegetéseire fölocsudott elmerüléséből s gyáván, a papok dühétől és a császár haragjától való félelmében abba a hordszékbe záratta fiát, melyben Ágnest hozták — s azután hazavitette.

Azonban maga sem maradt... Habár gyűlölte a keresztényeket, szívében mégis némi hálát érzett Ágnes iránt, mert hisz neki köszönhette fia életben maradását. Azt tudta, hogy a szüzet már meg nem mentheti, mert az nyíltan beismerte, hogy keresztény s így a császár rendelete értelmében halálra méltó, azért legalább azzal akart hálás lenni, hogy nem akart személyesen jelen lenni az ítélet végrehajtásánál. Rábízta az ügyet prefektus-társára: Aszpáziuszra és távozott.

XV. FEJEZET.

A MÁGLYA MÁS ÁLDOZATOT KÉR.

Szimfrónián prefektus távoztával a pogány papok a zajongó néptömegre iparkodtak hatni. Föladatuk azonban nem volt oly könnyű... Nagy volt a zürzavar. A keresztények lelkesen dicsőítették Istent; a pogányok a csodás eseményektől elragadtatva utánuk hangoztatták a szavakat... Még azok is, kik a Prokóppal történeteket Ágnes bűbájosságának

tartották, az életre éledt Prokópnak a keresztények Istenét dicsőítő és Róma isteneinek lealázó szavait nem tudták maguknak megmagyarázni. S ha nem is vegyültek bele az általános kiáltozásba, némán egymásra néztek; de tekintetük elárulta kérdésüket:

— Hát csakugyan a keresztények Istene volna a világ egyedül igaz Istene?!

Máshol ismét ellentmondások hangzottak föl s csoportok képződtek, hol hangos szóval, heves taglejtésekkel igyekezett mindenki a maga véleményét érvényre juttatni... Mert a hallottak és látottak bizony mély benyomást tettek és fölhevítettek mindent... A pogány papok pedig, kik látták mindezt a fészkelődést, csak annál inkább mérgelődtek s dühökben fogukat csikorgatták... Rábeszélni igyekeztek a népet, hogy Ágnes egyszerű bűvésznő, ki mágusi erővel tartotta magától távol az ifjakat és sujtotta le a prefektus fiát.

A sok zajgó csoport közül főleg az egyik vált ki, mely megérdemli a mi figyelmünket is. Tertilla ült ott kényelmes, párnás helyén, körülveve előkelő és folyton körötte settenkedő ifjaktól... Csak nemrég érkezett, mert nem tartotta érdemesnek, hogy vetélytársnője kivégzésére oly igen korán menjen... Ő csak a végső kínokat akarta látni, azokat, melyek a már elkínzott testnek — még ha gyengék is — kétszeres fájdalmat okoznak... Eljött

tehát teljes fényében, legyezős rabnóitól kísérvé, hogy gyönyörködjék annak kínjaiban, ki hiúságát oly érzékenyen sértette, ki eddig, habár nem szántszándékosan, Prokópra gyakorolt nagy benyomásával, útjában állott s ki ha meghal, ő közelebb fér ábrándjai megvalósításához. Éppen akkor jött, mikor az eszméletlen Prokópot a porondra hozták. Rémületében rögtön magához intette az eszméletlen ifjú után haladó Kájuszt és elmondatta magának a történeteket.

— Igazán különös, igazán furcsa — tört ki belőle a meglepetés fölkiáltása. Szeme fölillant s határtalan dühöt lövelt arra, ki mindezt okozta. Azután összeharapva ajkait s kis kezeit ökölbe szorítva némán nézett le oda, hol eszmélet nélkül feküdt az, kit úgy szeretett volna magáénak mondani. S mikor Prokóp föleszmélt s ajkairól fölhangzottak azok a szavak, melyek oly mély benyomást tettek a nézőkre, haragosan föl-szisszent.

— Bűvészet az egész! Nem más, mint varázslat...

És midőn a nép — «Hatalmas a keresztények Istene!» — kiáltása fölhangzott, dermedten tekintett szét.

— Mit? Megmeneküljön a boszorka? Most, mikor már a halál karjaiban van? Nem, ennek

nem szabad megtörténnie! — villant át agyán s csengő, messze hallatszó hangon kiáltá:

— Rómaiak, ne hagyjátok magatokat elvakíttatni! Nem a keresztény Isten műve ez, de e szemfényvesztő boszorka tette. Hiszen tudjátok, hogy a keresztények nagy kuruzslók, kik szemfényvesztéseikkel akarnak minket behálózni. Avagy nem láttátok, hogy a mi utczai bűvészeink is sok csoda dolgot tudnak produkálni? Térjetek észre s ne hagyjátok magatokat orrotoknál fogva vezetni...

A nép lármája, veszekedése sokkal nagyobb volt, mintsem Tertilla szavai áthathatták volna, de mégis elég erősek voltak arra, hogy a közelében levők figyelmét magukra vonják.

— Igaza van a nemes Tertillának! — kiáltotta egy ifjú patriczius, ki a nőnek egyrészt hizelegni akart, másrészt meg sehogy sem akart belenyugodni abba, hogy Ágnes a nép hangulata folytán fölmentessék s az érdekesnek tulajdonképen csak most ígérkező látványosságnak így vége legyen. — Bűvészet az egész; csupa szemfényvesztés! Tűzre vele, avagy a szeges kerékre, hadd lássuk, megsegíti-e Istene, avagy bűvészeze?!

— Igen, a kínpadra vele, a bűvésznővel! Ez is egy ok, hogy kínhalállal lakoljon, mert még bennünket is megbabonáz, sőt megront, mint a hogy megrontotta Prokópot, a prefektus fiát és meg-

bűvölte társait — kiáltotta Kájusz s midőn látta, hogy viselkedése tetszik Tertillának, még inkább bujtogatta a népet Ágnes ellen...

Tertilla körül a hangulat lassankint változott s az emberek úgy az ő, mint a körötte levő ifjak szavától mintegy fölvilágosítva, szintén Ágnes ellen kezdtek beszélni.

Tertilla szeme föllángolt e diadal láttára; már egész biztosra vette, hogy nyert ügye lesz s hogy hiúsága érzékeny megsértőjének el kell buknia...

— Menj, Kájusz — szólt az ifjúhoz. — Menj, világosítsd föl a népet, nehogy a boszorka kihúzza magát a hinárból. Ma éppen nagy kedvem van nézni, hogy alázzák meg itt szemem előtt; szeretném látni, hogy fogják kínozni s hogy fog a kínok alatt nyögni... Menj, segíts a papoknak a nép észretérítésén s ne adjunk Ágnesnek időt, hogy az embereket még inkább megbabonázza. Mert bűvésze a népre nagy hatással van s ha idejekorán össze nem törjük őt, a nép hinni fog benne és vége lesz a jó napnak, vége isteneink hatalmának...

Kájusz teljesítette Tertilla kívánságát s a nép közé elegyedett, Ágnes ellen szítva a hangulatot. Társai sem maradtak mögötte. Lassan-lassan terjedt, hogy Ágnes közönséges bűbájos, szemfényvesztő kuruzsló, ki igen nagy mágikus erővel ren-

delkezik. A papok és az ifjak nem csalatkoztak a nép könnyenhivőségén, melyet iparkodtak is kiaknázni. A sokaságban nemsokára mutatkozó fészkelődés jelentette, hogy a lázítók céljt érték. A pillanatnyi behatások alatt álló tömeg ugyanis, mely nem rég még oly nagy lelkesedéssel kiáltotta: «Nagy a Krisztus hatalma» — most torkaszakadtából kezdte ordítani:

— Tűzre vele, mert kuruzsló! Máglyára a boszorkánynyal!

A pogány papok megleégedetten tekintettek egymásra. Az áldozat tehát nem szabadul ki kezeik közül. Sürgetve szólították föl Aszpáziuszt, engedjen a nép akaratának és fenyítse meg a bűbajos Ágnest, a többiek elrettentésére. Aszpáziusz sietett a papok és a nép kedvében járni. Megparancsolta a poroszlóknak és a hóhéroknek, hogy nagy máglyát készítsenek.

— Kiváncsi vagyok, bűbája vagy Istene megmenti-e a tűzhaláltól is? — mondá Tertilla környezetének, mialatt lent a hóhérok a máglya összehordásán dolgoztak.

— Igazán kemény dolog volt az elbolondított népet észretéríteni. Hogy megzavarodtak! Képesek lettek volna még szabadon is bocsátani a kuruzslót. De ti jól végeztétek dolgotokat — dicsérte az ifjú patricziusokat.

— Szót se érdemel — veté közbe az udvarlók egyike. — Ha a bájos Tertilla föl nem szólal, a mi igyekezetünk hasztalan lett volna...

— Nemcsak bennünket tudsz lebilincselni, te földi Afrodite — sietett megjegyezni egy másik — hanem a népet is lekötötte szavad varázsa...

— Már azt igazán szeretném tudni — tódította egy harmadik, ki sehoggy sem akart a hizelgés dolgában társai mögött maradni — mi hatott a népre inkább: gyönyörű királynénk hangjának csengése, avagy szemeknek bűvölő tüze?

— Ne hizelegjetez ti csacsogó csacsokák! — szakítá őket félbe Tertilla, elutasító mozdulatot téve, miközben azonban elégedett mosoly kíséretében tekintett szét udvarlóin. — A mit tettem, azt vallásunkért tettem — folytatá farizeusi tettetéssel — és azért, mert gyűlölöm a hóbortos keresztényeket. Őszintén mondhatom azonban, hogy ti is jól serénykedtetek...

— Elismerésed legnagyobb kegy számunkra, melyben az istenek ma csak részesíteni tudtak — zengték karban a hizelgők...

— Mily boldogság téged szolgálni! — szólalt meg mögöttük egy hang. Kájusz volt, ki csak most tért vissza, miután már egész biztos volt, hogy Ágnes máglyán végzi életét. — Bárcsak mint rab-

szolgád mindig lábaid előtt fekhethném, hogy minden parancsintésedet teljesítsem...

— Nincs időm bókjaid meghallgatására, nemes Kájusz — viszonzá Tertilla kedves leereszkedéssel kegyképen csókra nyujtva kezét. — Nézzük csak, mit fog csinálni a mi «nomentumi mimózánk», ha isteni Jegyese, ugy-e Kájusz, így szokta mondani? — ha égi Jegyese forró karjai és ajkai helyett a máglya tüzes lángnyelvei fogják ölelni, csókolni, simogatni?! Hahaha! — kaczagott föl e jónak gondolt s az ifjaktól megdicsért ötleten — mindjárt meglátjuk! Már kész a máglya. S mily jól leöntötték szurokkal és olajjal! Hogy fog tüzet fogni! Fújtatók segítségével nélkül is pompásan fog égni! Pompás nyughelye lesz a kicsikének! Brrr! — s keccesen megrázkódott...

A máglya csakugyan készen lett s a kínos látvány, melyet egyesek — főleg Tertilla — oly élvezettel és türelemmel vártak, megkezdődött.

Ágnes, ki eddig reszketve állott az üvöltő tömeg közepette, visszanyerte nyugodtságát. Szemeit égre emelve kérte mennyei Jegyesét, erősítse a közeli kínos halálra, melyet a pogányok szántak neki — ő érette!

Miután mindent elkészítettek, a poroszlók Aszpáziusz intésére hozzáléptek, megragadták és durván a máglyához vitték. A kivégzés rémes látvá-

nyáért rajongó római csőcselék, melynek csak «kenyér és véres cirkuszi játék» kellett, ordította és gúnyolódott az áldozat után. Hanem Ágnes most már nem reszketett a lárma, gúnyolódás hallatára. Imája után csodálatos lelkierővel rendelkezett és nyugodtan lépdelt a poroszlók között... Gúny, szitok hangzott feléje s alig volt, ki szánta volna... S ha itt-ott a könnyörület és szájalom fölkiáltásai hallatszottak is, a résen levő papok és izgatók idejekorán elfojtottak minden mozgalmat.

Ágnes nemsokára a máglyán térdelt s míg a tömeg egy része borzalommal nézte, mások vadállatias gyönyörrel szemlélték s csakhamar a kínos várakozás feszültségébe és a sóvár türelmetlenség és kegyetlenség megdöbbenő csendébe merültek, mi mintegy jeladás volt a bakóknak, hogy az izgalmas jelenet és élvezet nyujtásával ne késlekedjenek.

A bakók megtették kötelességüket. A máglya alatt parazsat fejlesztettek s miután azt hatalmas fújtatókkal lángra hevítették, a szurkos és olajos fa tüzet fogott. A láng sisteregve terjedt, úgy hogy rövid idő múlva hatalmas tűzoszlopok nyaldosták a felső farétegeket is. A nagy fúvók e közben mindinkább élesztették a tüzet, mely nemsokára elborította az egész máglyát.

A sokaság közül egyesek még csak most kezd-

tek kedvök szerint gúnyolódni, míg mások lélekzetelfojtva meresztették élvsóvár tekintetöket a tüztengerre, melynek közepén térdelt Ágnes, kinek arcza e perczben még szebb lett és nemesebb, mint volt azelőtt s ragyogóbb a csillogó hónál. Kezeit mellén keresztbekulcsolta, szemeit égre emelte és halk imát rebegett. Dús selyemhajzata köpenyeg gyanánt fedte gyenge tagjait. Egész valóján túlvilági boldogság ömlött át. Szeme természetfölötti gyönyörtől sugárzott; ajkain a boldog elragadtatás mosolya ült. Mintha nem is tüztengerben volna, hanem mennyei Jegyese szivén pihenne s a tűznyelvek lobogásának lihegése, a tűz sistergése és az üszkők pattogása mintha angyali zene gyanánt hangzanék körötte. Térdelő helyzetéből egyszerre fölemelkedett. Arcza hófehér haloványságát gyenge pír futotta át, tekintetéből kimondhatatlan fenség sugárzott, miközben úgy látszott, tagjai mintha merednének s csak egy titkos, természetfölötti erő tartotta volna össze őket. S míg így elragadtatva állott, égfelé terjesztett karokkal, kedves hangjával az Úristennek dicsőségét és hatalmát kezdé zengeni:

— Hála neked, örökdicőségű mennyei szent Atyám, ki megengeded, hogy igénytelen szolgálód minden rettegés nélkül, még e pattogó lángokon át is sértetlenül hozzád térjen. Ime, a mit eddig

hittem és minden félelem nélkül hangoztattam, azt már látom; a mit reméltem: a mennyei boldogságot, azt már bírom. Téged, én égi Jegyesem, ki után oly végtelenül vágyódtam, már átkarolva tartlak és teljesen magaménak mondhatlak. Mindezért végtelen hála és köszönet neked, én édes Istenem én mennyei vőlegényem! Ezért dicsőítenek téged és hirdetik jószágodat az én ajkaim; ezért vallom meg nevedet nyíltan a föld színe előtt. Egész bensőmmel hozzád vonzódom, édes Jézusom! Ime hozzád megyek, az egyedül igaz Istenhez, ki a mi Urunkkal Jézus Krisztussal, a te egyszülött Fiaddal és a Szentlélekkel élsz és uralkodol mindörökkön örökké. Amen.¹

Mint a fuvola lágy és méla hangja, úgy terjedt ezen ima a néptömeg felé. A pattogó hasábok zizegése, mely kísérte és a tüztenger, melyből szállt a szózat, még hatásosabbá tették. Úgy hatottak az egyes szavak, mint melyek bátorságot és lelkesedést akarnak önteni a jelenlevő ártatlanokba, a keresztényekbe s megreszkettetni akarják a hóhérokat és kínozókát.

Ágnes még mindig ég felé irányzott tekintettel mozdulatlanul állott, míg végre karjai keblére hanyatlottak. Szebb jelenetet Ráfael ecsetje sem

¹ Bolland, i. m. 352. l.

vethetne papírra vagy vászonra. S ha meg is közelítené, mind, a ki csak Ágnest e mozdulatlan állapotában látná, a mint szemeit szeliden ég felé emeli és szép arczát a paradicsom boldogító birásának öröme ragyogja be, nem is emberi lénynek, de angyalnak tartaná, ki a végtelen jóságú Isten szemlélésébe van merülve. A tűz pattogott körülte, a lángnyelvek nyaldosták, a máglya ismét fogyott, de a keresztény szűz még mindig sértetlen. A tűz nem fogott rajta.

Tertilla arcza megdöbbenést árult el. Szemeinek alig akart hinni...

— Hát még a tüztengerben is oly nagy a varázsló hatalma? — czikázott át agyán, de ajkáról eltűnt a gúnyos mosoly. Homlokán izzadság verődött ki; egész testét borzadály, rettegés futotta át.

— Ki hitte volna? — suttogá inkább, mintsem mondá, az őt környezőkre tekintve, kik szintén rémülten, szepegve állottak. Lábaik mintha gyökereket vertek volna.

— Jupiterre! majd megbolondulok! — kiáltá végre egyikök, leküzdve izgatottságát. — Mi mindenre képes ez a boszorka!

— Magam is közel állok a megőrüléshez — szólt szomszédja. — Ni, homlokom eréi hogy megdagadtak! Szivem meg úgy ver, hogy szinte eláll a lélekzetem!

— Még minket is megbűvöl! Erzem; hiszen mily csodadolgokat mível — mondá Kájusz. — Ha le nem nyakaztatjuk, meglátjátok, bajt hoz reánk!

Tertilla legyőzve némileg első fölindulását és izzadó homlokát törölgetve, még mindig kissé reszkető hangon fordult a szólóhoz:

— Igazad van, Kájusz, még bajt hoz reánk! Jaj, azt hittem álmodom, úgy hatott reám a dolog; hanem szívem lázas dobbanása, testem remegése elárulja nekem, hogy való az, a mit látok. Siess Aszpáziuszhoz, édes Kájuszom, rakass még több fát a máglyára, hadd pusztuljon már egyszer a...

Nem fejezhette be, mert figyelmét magára vonta a nép között keletkezett mozgás és fészkelődés. Az emberek a természetfölötti erők e csodás működése láttára néma borzalommal néztek eddig a máglyára. Még a gúnyolódók ajkára is odafagyott a gúnyos mosoly, oly félelmetes benyomást gyakorolt rájuk a csodás jelenet. A keresztények között pedig az isteni mindenhatóság e kézzelfogható példája kifejezhetetlen boldog hangulatot keltett. Ujjongani, örvideni kezdtek; nagy örömben fölugráltak s a máglya felé akartak tartani, hogy Ágnest közelebről lássák... A pogányok gépiesen követték őket... Így keletkezett az a fészkelődés, mely magára vonta Tertilla figyelmét. S midőn

Kájusz és az őt követő néhány ifjú, kik a mozgó-lódó sokaságban csak nagy nehezen tudtak maguknak utat törni, a népből kiértek és a máglya felé tartottak, hogy a tüzet még inkább fokozzák, sokan követték őket, úgy hogy rövid idő múlva gyűrű alakjában vették körül a vértanú Ágneszt. Kájusz serénykedésére a hóhérok fát raktak az izzó parázsra és Tertilla nagy örömeire -a lángok nemsokára ismét magasra csaptak.

Ágnes pedig állt, mozdulatlan, imájába merülve; a lángok nagyobbodása áhíthatát mintha csak fokozta volna!

Tertilla a mint nézte és sóváran leste, mikor ragadják meg a lángok, hogy megemészsék, észrevette, hogy a máglyát körülálló embergyűrűben egyszerre mozgás támadt. Hangos lármával és erős ökölcsapásokat osztogatva egy földúlt vonású férfi iparkodott a máglya felé.

Lukánusz volt, a szolga, ki pénzért elárulta Ágnes keresztény voltát. Mindeddig hátul állott a nézők között s csak most, midőn úrnője leányát a máglyán látta, rémült meg igazán. Már rég zaklatta lelkiismerete, melyet most már nem tudott elfojtani. Látta, hogy Prokóp és gonosz czinkosa, Kájusz rúttul rászedték s hogy mindannak, a mi Ágnes-sel történik, ő az oka. Azért kétségbeesett kiáltással a népáradatba vetette magát s tört magának

utat a máglyáig. Készen volt még a tűzbe is rohanni és Ágnest megmenteni, csakhogy jóvátegye hibáját

A tömeg megrettenve hátrált az örültnek látszó ember elől. Lukánusz így egész a máglyáig jutott, hol azonban útját állották a katonák és hóhérok, kik őt le akarták fogni. Lukánusz egy, a végső esetben mindenre kész ember elhatározottságával védte magát. Támadóit mindenáron lerázni iparkodott magáról, csak hogy közelebb férhessen a máglyához.

A pogány papok és hivatalnokok, kik folyton Aszpáziusz mellett állottak, meglepetve nézték Lukánusz erőlködését.

— Ki ez a félbolond? — kérdezte végre Aszpáziusz. A körülállók felelet helyett egymásra néztek, mintha egymástól kérdeznék. Egyikök sem tudta, mert nem ismerték. Azaz mégis találkozott valaki, ki fölismerte. Kájusz volt, ki rögtön tisztába jött Lukánusz szándékával.

— Bizonyosan örült! — kiáltotta oda Aszpáziusznak s a dulakodóhoz rohant, hogy megakadályozza tervét.

— Vajjon kicsoda az a tolakodó s mit akarat? — kérdezte ugyanekkor Tertilla, a mellette álló rabnótól, nem ismerve föl a feléje háttal álló Lukánuszt. — Csak nem örült? Nem is volna csoda; magam is oly izgatott vagyok... De nini,

a meglepett poroszlók alig bírnak vele. Ah! már Kájusz is odaugrott...

Tertilla torkában akadtak a további szavak... Az előtte történőkre szédület fogta el...

Kájusz csakugyan megragadta Lukánuszt, azonban vesztére tette, mert Lukánusz, a mint észrevette, fölhagyott a poroszlókkal való dulakodással.

Egyideig ruhája redőjében kotorászott, azután kihuzott valami súlyos tárgyat s azt — nesze csaló, itt a pénzed, melylyel megvásároltál! — szavakkal Kájusz arczába vágta.

Kájusz előtt elborult a világ... A csapás oly erővel sujtotta, hogy megtántorodott és elesett. Lukánusz rávetette magát és fojtogatni kezdte... A katonák azonban lerántották róla és ütlegelni kezdték. Lukánusz látta, hogy bajban van, azért a keletkezett zürzavarban elmenekülni igyekezett; de míg a tömegben keresztültörte magát, véresre verték. Egyszerre velőtrázó ordítás keletkezett. A Lukánuszt ütlegelő nép az ordítás helye felé fordult s Lukánusznak sikerült elmenekülni...

A nézők elé rémes látvány tárult. Míg ugyanis Ágnes a tüztől kerülve még mindig sértetlenül állott a máglyán, hirtelen szélroham keletkezett, minek következtében a lángok oldalvást csapkodtak, nyaldosni kezdték a földet és a levegőt, úgy, hogy a körülállók megrettenve hátráltak és a bakók és

katonák ijedten ugrottak vissza. Életök forgott koczkán; egyik-másikhoz a láng már nagyon is közel jutott. Ebben az általános zürzavarban a Lukánusz csapásától elszédült és a máglya közelébe gurult Kájuszról teljesen megfélemedtek. Csak az egymást taszigáló nép zürzavaros zajongását túl-harsogó és velőt-csontot átható kiáltás jelentette, hogy a tűz megkapta martalékát. A vérfagyasztó ordításra a nép megdöbbenve állott meg. Tertilla az iszonyattól ájultan rogyott hátra ülőhelye párnáira . . . A nép közül meg senki sem mert az ifjú segítségére sietni. Mozdulatlanul, szinte dermedten hallgatták a szerencsétlen jajveszéklését. A hirtele-nében keletkezett szélforogatag miatt folyton kicsapó lángok még a legvakmerőbbeket is visszariasztották . . .

A szél azután lassan-lassan fölhagyott; a szerencsétlen áldozat nyögései megszűntek; a halál megszabadította kínjától . . . A tűz kialudt, a parázs elhamvadt, csak a Kájusz csontporával vegyült hamu maradt meg. A hamurakás közepében pedig ott állott Ágnes, a bátor hitvalló, egész sértetlenül. A tűz még csak egy hajszálát sem pörkölte le. Halaványpiros arczán végigömlött a régi nemes-ség és fönség. Ajkai körül pedig ott játszadozott a kedves mosoly, mely túlvilági boldogságát tükröz-teté vissza . . .

XVI. FEJEZET.

A VÉRTANUSÁG KORONÁJA.

Mikor a tűz már annyira elhamvadt, hogy egy égő zsarátnok sem látszott, a megrettent nép magához tért dermesztő mozdulatlanságából. Dűhe a «bűbájosnő» iránt csak fokozódott s minden áron el akarta emészteni. Különösen a papok fejtettek ki nagy munkát. Mikor látták, hogy a keresztény szüzet még a máglya tüze sem tudta megsemmisíteni, a dolgot kuruzslásnak tulajdonították és a népet ily alapon bőszítették a bátor hitvalló ellen.

Izgatásuk hatása nem is maradt el.

Az emberek tombolni, ordítani kezdtek, úgy, hogy szinte belerengett a czirkusz. Majd erős mozgás támadt köztük s a vakmerőbbek, kiknek dűhe tetőpontját érte, elvakultan Ágnes felé rohantak és darabokra akarták tépni.

A máglyát környező marczona katonák kezdetben barbár egykedvűséggel nézték a zajgó, tomboló tömeget. Aszpáziusz intésére azonban tömött sorfalat képeztek Ágnes körül és visszatartani igyekeztek a dühöngőket.

Aszpáziusz egészen oda volt az izgalomtól. Látva a nép fölkorbácsolt szenvedélyét és dühét, igen

megijedt. Lázadástól tartott s azért gyors cselekvésre szánta magát. Csendet parancsolt. Mikor a nyugalom lassankint helyre állott, Ágneshez fordult s még egyszer keresztény volta megtagadására akarta bírni. Egyszersmind fenyegette, hogy ha nem teszi, fejét véteti.

A nép zajos helyesléssel és tetszésnyilvánítással jutalmazta Aszpáziusz erélyes föllépését. Mindenki azt hitte, hogy a pallos elől a szűz meghátrál, mert haláltosztó csapását semmiféle kuruzslás sem tarthatja vissza. Azonban mindnyájan csalódtak.

Mondják, hogy a hőst a csatamező tükrözteti vissza legszebb színekben. Mikor bajtársai félnek és rettegnek, ő bátran forgatja fegyverét. Mikor mások hátrálnak, ő folyton előre tör. S míg másokban a kardok csörgése megfagyasztja a vért, benne pezsegni kezd; míg másokban a csata zajára, a haldoklók hörgésére eláll a lélekzés, benne kezdetét veszi a lelkesedés. Míg amazokban a veszély pillanatában mintegy eltűnik a lélek, benne csodákat mível. Mintha nem is mulandó teremtség volna, de romlatlan lény, kinek földi elem meg nem árt.

Egészen így volt e pillanatban a hős Ágnessel is. Az átélt események csak aczélozták bátorságát, az isteni kegyelem további kitartásra erősítette s azért megvetéssel utasította vissza az alprefektus fölszólítását.

Aszpáziusz fölindult.

Haragtól villogó szemeit a hóhérokra vetette s ezek megértették a néma jelt. S mivel a lefejezéseket a város kapuin kívül a második vagy harmadik mérföldmutatónál szokták végrehajtani, az egyik hóhér megkoczkáztatta a kérdést:

— Melyik helyen hajtsuk végre az ítéletet?

— Itt előttünk haljon meg! — volt a válasz, de nem a prefektus-helyettes, hanem a türelmetlenkedő nép részéről. Aszpáziusz beleegyezése jeléül fejével intett. Nem mert ellenszegülni a nép akaratának.

Odahoztak egy állványt s leterítették vörös posztóval. Egy óriás termetű bakó fölment, fölgyúrte nagy izmos karjait s kezébe fogta a csillogó pallost. Megpróbálta, éles-e, ujjáival végigpengette élet, miközben megelégedése jeléül mosolygott s néhány vágást próbált vele a levegőben.

Ágnest fölvezették az állványra, hol letérdelt és halk imát mondott. Azután arczára simította haját, hogy szabadon maradt nyakára a hóhér annál szabadabban sujthasson.

A hóhér hozzálépett, a sujtási ív nagyságát kezdé mérlegelni, majd fölemelte pallosát, hogy ketté szelje a szűz gyöngéd nyakát; azonban nem tette. Áldozatának ifjú kora és szendesége meglágyította a durva szívű embert is, ki áldozatait máskor a leg-

nagyobb hidegvérrel szokta másvilágra küldeni. Megindulásában érezte keze reszketését.

Ágnes imájában égre emelte szemeit. Észrevevén így a hóhér habozását, kérdé:

— Miért késedelmezel? Haljon meg a test, mely oly szemeknek nyerte meg a tetszését, melyeknek tetszeni nem akarok!¹

Ezzel újra lehajtotta fejét.

A nép már türelmetlenkedni kezdett. A keletkezett morajra fölocsudott a hóhér s körülpillantva szemei Aszpáziusz haragos tekintetével találkoztak. E tekintet újra kőszívű trák kínozóra varázsolt a megindult hóhért. Fölemelte karját, izmai meg-rándultak, a pallos megvillant s következő pillan-
tatban Ágnes piros vérében fürdött meg.

Erre föl-harsant a nép tapsvihara. Lelkesedve üdvözölték a hóhért, ki jól végezte tisztét.

Ágnes vére előntötte az emelvényt, míg szűz-tiszta lelke az égbe szállt, hol angyalok fogadták, kik ujjongva vezették az isteni Jegyes trónja elé.

A jelenlevő keresztények fölhasználák a pogányok mámoros diadallelkesedését, odasiettek a szűz hullája mellé, hogy szivacs és gyolcs ruhadarab-
jaikat a vértanú vérébe mártsák. Leírhatlan zűr-zavar, tolakodás keletkezett s a pogányok ütlege-

¹ Quid percussor . . . Ruinart, Acta martyrum, 488. 1.

lése, a katonák ostorcsapásai sem voltak képesek őket visszatartani, hogy szivacsokkal és gyolcsdarabjaikkal a posztóról és a fövényből föl ne szivassák s így összegyűjtsék azon rubinnal és drágagyönggyel föléró vércseppeket, melyek a szűz vértanúból Krisztus hitéért folytak. Mire a katonák és hóhérok rendet teremtettek, a vörös posztóból, mely az emelvényt takarta s melyet Ágnes ömlő vére elöntött, csak tépett foszlányok maradtak. A keresztények közül ki csak tehette, letépett egy darabkát, hogy a mai nap emlékére ereklye gyanánt eltegye.

— Átkozott fajzat! — dühöngött Aszpáziusz. — Katonák, csak a holttestre vigyázzatok, hogy a keresztény ebek el ne lophassák és isteneink és a császár iránti megvetésből ne imádhassák azt, kit mi, miután áldozni nem akart, megvetünk. Azután vigyétek az Esquilinre, hagyjátok ott heverni, hogy az odajövő ebek darabokra tépjék. De jól vigyázzatok, hogy a keresztények el ne lopják!

Míg a nép a történetek behatása alatt izgatottan és a látottak fölött beszélgetve lassan-lassan széjjel széledt, a hóhérok horogra akasztva Ágnes holttestét, a keresztényeknek még poraikban való megvetésük jeléül egyrészt, másrészt meg az igaz istenhívők elrettentésére a városban keresztül-kasul a földön végighurczolták s hurczolták egész az Esquilinre.

A pogányok ugyanis nemcsak azokat a keresztényeket üldözték, kik Krisztus Jézust imádták, de mert tudták, hogy vértanúságot szenvedő testvéreiket, hitsorsosaikat mily pompával temetik és azokat még poraikban is mint tisztelik, irántuk való megvetésből az igaz hitért elvérzettek temetését is mindenáron megakadályozni akarták. Mit tettek tehát? Valamint rabszolgáikat és a város szegényeit lenézésből s az osztálykülönbség minél nagyobb föltüntetése czéljából közönségesen temetetlen hagyták s az Esquilin hegyen, a hirhedt puticoliban,¹ szabadban rothadni engedték, úgy a keresztények hulláit is vagy mezőre vitték, hogy ott a nap perzselő hevében kányáknak, sasoknak s más ragadozó madaraknak eledelül szolgáljanak,² avagy darabokra szaggatták, a darabokat messze széjjelhordták s kiálló sziklákra függesztették.³ Másokat zsákba varrva tengerbe sülyesztettek,⁴ kutakba, városi csatornákba⁵ avagy a «gonosztevők hídja»-ról a Tiberisbe dobták.

¹ Kutak, hová bedobálták a holtakat. Zádori: Római katakombák, 20. l.

² Szt. Vincze levitával tettek így.

³ Szent Hippólitról írja Prudenczius «De corona» XI. ének:

«Egy rész függ tövisen, más rész fönn sziklagerinczen,
Ez pirosít lombot, zöld fűvet áztat amaz».

⁴ Julián s Cézár vértanukról tudjuk.

⁵ Szent Sebestyént, nehogy a keresztények esetleg vértanúnak tegyék. V. ö. Zádori j. m. 33—34. l.

Egyszóval a pogányok minden lehető megtek, hogy a vértanúk tetemeit a keresztényekre nézve nemcsak hozzá nem férhetőkké tegyék, de meg is becstelenítsék.

Gyűlöletük s nagy megvetésük kiszínezésére még csak azt az intézkedést írjuk ide, melyről Özséb történetíró is tesz említést. Maxenczius és Maximián császárok kormánya alatt bizonyos Firmilián tribunus vadállati dühében irigylvén az elvérzett keresztények temetését, nemcsak sok vitézt tartott talpon, kik a temetőbe vitt testeket elragadják és az Esquilinre vigyék, hanem emeltek helyeken őrtornyokat szemelt ki, honnét folytonosan vigyáztatott, hogy a hullákat szagató állatokat senki el ne riaszsa és hogy a keresztények a testeket titkon el ne takaríthassák. Innen történt — folytatja Özséb — hogy az utczák és a város falain kívüli tér telve volt hullákkal, melyeken a becsődülő mezei állatok, ebek és madarak lakmároztak, az egész városban belek és csontok voltak elszórva, annyira, hogy a pogányok is, kik a keresztényeket gyűlölték, irtóztak a látványtól s ha nem is annyira minket sajnáltak, hanem saját maguk és az emberi természet meggyalázásán bánkódtak.¹

A szeretet azonban nagy, törhetetlen, áldozat-

¹ Zádorinál : i. m. 33. l.

kész s e mellett találékony. Tudták a keresztények, hogy kivégzett hitsorsosaik holtteteme az isteni szikrának, az Isten képére teremtett léleknek földi porhüvelye, mely egykoron, a föltámadás nagy napján meg fog dicsőíttetni. Ebből kifolyólag a halottakat a hóhéroktól megszerezni és őket tisztos módon eltemetni igyekeztek, mi sokszor igen nagy veszélylyel járt. Ez azonban nem riasztotta őket. Ha ment szép szerével, esetleg a hóhérok megvesztegetésével avagy furfanggal szerezték meg hitvallóik holttestét, sokszor meg életök kockázatásával. De megtették!

A temetés természetesen, főleg ha a városi hatóság a hullák eltűnését észrevette, mindig nehéz dolog volt és sok titkolódzásba került. Nem temethették őket a közös temetőbe, de még a családi sírboltokba sem, mert a pogányok dühe, elvakultsága ezeket sem kimélte, azért rejtkehelyekről gondoskodtak, melyek az üldözők vizsla figyelmét kikerülték.

E titkos, csakis a keresztényektől ismert rejtkehelyek azok a végöket alig érő, egymásból keletkező földalatti folyosók, melyeket Róma minden egyes helyén kezdtek ásni s melyekben a keresztények sírjai nem, kor, rangkülönbség nélkül vegyültek: a katakombák, melyekről már bővebben megemlékeztünk.

Mikor a hóhérok Aszpáziusz parancsából Ágnes tetemét a városon végigvonszolva az Esquilinre hurczolták, néhány megbizott keresztény bizonyos távolban követte őket, hogy megtudják, a hóhérok hová vetik a szűz vértanú testét. Miután látták, hogy egy emelkedettebb pontra helyezik, hogy ott a nap izzó melegének kitéve lassan elrohadjon és a légi ragadozóknak táplálékul szolgáljon, megjelentették ezt a szűz rokonainak.

A gyöngélkedő anya helyett Ágnes hozzátartozói fölkeresték Szimfróniánt, hogy kéréssel, avagy, mert ismerték a pogányok kapzsóságát, pénzzel eszközöljék ki a vértanu szűz tetemének kiadatását. A Prokóp állapotán búsuló prefektus azonban maga elé sem bocsátotta őket. Fölkeresték Aszpáziuszt, ki meg, mert a bátor vértanú hősiességétől ért megszegyenítettése miatt még mindig háborgott, a kiadatást megtagadta.

A reményükben csalatkozott keresztények nem csüggedtek...

Mikor leszállt az éj és millió csillag reszkető fénye lobogott a tiszta égen, szendén és varázszerűen, az emelkedettebb helyen fekvő tetem felé egy alak közelgett lassú, óvatos léptekkel. A hóhérok és örök a nap terhes és izgalmas munkája után és tán abban a gondolatban, hogy a kivégzés borzalmasságaitól megriasztott keresztények úgy sem tesznek ma este kísérletet a hulla elrablására, való-

szinüleg mélyen aludtak, mert a holttest felé sompolygó alakra reá nem kiáltottak.

A közeledő, miután figyelmesen körülnézett s látta, hogy jelenlétét senki sem veszi észre, abba az irányba tartott, merre Ágnes holtteste feküdt. Odaérve bánatosan tekintett a merev tetemre, térdre roskadt, kezeibe emelte a törzstől elválasztott, de mellette fekvő fejet, ránézett arra a csillagfénynél viaszárga, szépségéből mit sem veszített jéghideg arcra, majd öltönye redőzetébe rejtve a fejet, lehajolt a tetemhez, vállaira emelte, nesztelenül fölemelkedett s vigyázva, zajtalanul mindig tovább és tovább lépdelt, míg végre az éj homályában teljesen eltűnt...

Lukánusz volt, a fecsegő szolga, ki bánkódva borult Ágnes anyjának lábaihoz, bocsánatért esdve és arra kérve az egybegyült és a vértanu tetemének megszerzésén tanakodó keresztényeket, hogy bűne némi jóvátétele végett ő vállalkozhassék a holttest elcsempészésének mindenesetre kockáztatott és veszélylyel járó föladatára.

Ez, mint láttuk, sikerült is.

Másnap a nap alighogy bevonta biborszinű sugarait és a látóhatár mögé hanyatlott, az alkonynak mindinkább bontakozó homályában mind-sűrűbben fölbukkanó alakok hagyták el a porta Kolinát s a nomentumi útra tértek. Miután a város

falait kissé messzebb maguk mögött hagyták, egymást megvárták, mintha estei kimenésük célja egy s ugyanaz lett volna s kisebb-nagyobb csoportokba verődve, halk társalgásba bocsátkozva folyton előrehaladtak, mígnem a második mérföldmutatónál a «nomentumi mimóza» villájához vezető ösvényre kanyarodtak.

A nyárilak kertje alatt elhaladva, megállapodtak és egyenkint nagy óvatosan a sűrű cserjés felé tartottak, hol — mintha egymásután a föld nyelte volna el — bokrokkal erősen fedett nyílású barlangban tüntek el.

A cserjék felé egyenkint óvatosan s figyelve tartó alakok keresztények, kik Ágnes temetésére gyülekeztek s a barlang a katakombába bejárata.

A villa mögötti cserjésben ugyanis egy kavicsbánya volt, mely már régi idő óta nem volt használva, úgy hogy bejárata is a fölismerhetetlenségig bokrokkal nőtt be. Az üldözések folytán rejtekhelyekre szoruló keresztények fölismerve e tágas bánya fontosságát s mivel a terület tulajdonosa: Ágnes anyja, keresztény volt, e bányából mindenfelé ágazó folyosókat kezdtek ásni, egyrészt rejtekhelynek, másrészt halottaik eltemetésére s így keletkezett idővel itt egy 16 angol mérföldet kitevő katakombahálózat,¹ mely — miután a tulajdonos iránti

¹ L. Zádori i. m. 3. l.

tekintetből hős vértanúnk, szűz Ágnes drága tete-meit is magába fogadta — Ágnes-katakombának nevezetik.

A barlangba lopva surranó keresztények miután annak sötét mélyében egymást bevárták, a járást jól ismerő szerep vezetése alatt, ki elővigyázatból csak gyöngén pislogó mécsessel világított, sok kanyargós folyosón áthaladva, fényesen kivilágított nagyobb térre értek.

Ez a katakomba kápolnája volt. A háttérben álló főoltár mögött volt a prezbitérium a papság számára, a segédkező papoknak pedig egy emeltebb kőszék.

Miután az akkori szokás szerint a betoluló keresztények: férfiak és nők külön-külön elfoglalták helyeiket, látni lehetett az oltár előtt elhelyezett koporsót, melyet a bánat és öröm vegyes érzelmeivel eltöltött rokonság fogott körül. Két szolgától tartott karosszékekben ott volt az élet e legszomorúbb és egy szerető szívre legmarczangolóbban ható pillanatában is boldog anya, hogy szive megdicsőült magzatának földi porait is nyugalomra helyezze, miután tudta, hogy lelke angyalok társágában már úgy is ott van az igazi boldogság örök honában.

Az egybegyültek imája után előlépett a papság s a szertartás kezdetét vette.

A koporsót lefedték...

Szűz Ágnes fehér gyolcsruhában feküdt kiterítve. Arcza alabastromfehérségű volt; hosszú hajfürtjei két részről keblét fedték, összekulcsolt kezei pálmát szorongattak, míg csillámmal behintett ruhája vakítóan tündöklött a nagy gyertyafényben.

A szolgák hozzávitték az anyát, ki még egy bucsúcsókot lehelt a mennyei vőlegényért epedő ajkakra s miután a rokonság is utoljára bucsút vett attól, ki erényei miatt oly kedves volt nekik e földön, odajárultak a keresztények, virágot, zöld leveleket hintettek a tetemre; egyesek édesillatú folyadékkal locsolták meg.

Ennek végeztével befedték a koporsót, ifjú keresztények vállaikra emelték, pálmákat tartó gyermekek gyűrű alakjában körülfogták őket s megindult a gyászmenet.

Elől haladtak a zsoltárokat zengedező papok, azután az ifjak a koporsóval; ezek után vitték az anyát, kit a rokonság környezett. Az ezután haladó keresztények meggyújtották a magukkal hozott gyertyákat, mert a régi keresztények illő dolognak tartották, hogy hitsorsosaikat, kik a világosság cselekedeteivel tündöklöttek e világon és az örök világosság helyére vitetnek, égő világgal temessék s énekszóval hálát adtak Istennek, hogy e «siralom völgyé»-ből, a folytonos kísértések, csábok és

gyötrelmek színhelyéről, e földről egyik hitsorsosukat magához szólította.

A keskeny folyosók boltozata tompán verte vissza a hivek gyászénekét. A számtalan gyertya erős fényét varázsszerűen fátyolozta be a füstölőkől kiáradó illatos füstgomolyag.

Egyszerre megállapodott a menet. Megérkeztek a kijelölt sírűreghez.

Hippolit, mert ő temette lelki leányát, imát rebegett, melyre a keresztények megindultán válaszoltak. Miután a holttetemet és a sírűreget megáldotta, a sírásók testülete, a foszszoresz-ek, átvették az ifjaktól s a falűregbe tolták. Miután a hivek még egy imát mondtak, hozzáláttak a nyilás befalazásához.

Az anya, utolsó tekintetet vetve a sírűregre, melybe vértanu lányának tetemét helyezték, miután a szemeibe tolult könnyeket letörölte, tekintetét égre emelve, reménynyel eltelten mondá:

— Leányom, méznél édesebb Ágnesem, nyugodjál békében! Ki téged anyai szeretetemnek ajándékozott, atyai keblére hívott. Legyen szent akarata! Nemsokára tán ugyis egyesülünk s ez egyesülésünk örök lesz!

— Ágnes néném, az örök világosság fényeskedjék neked — suttogá Emerenciána. — Élj Krisztusnak békéjében!

A keresztények elszéledtek, csak Hippolit maradt

ott s elmélázott lelki gyermeke sírja fölött. Nézte a sírásók munkáját s midőn a nagy kővel lezárták a sírüreget, hangosan is elolvasta a maga vésette szavakat:

— Agnes sanctissima.

XVII. FEJEZET.

KOMOLY GONDOLATOK.

Prokópon ezalatt nagy változás ment végbe. Midőn halálos dermedtségéből magához jött s maga sem tudta, mily felső behatás alatt kezdé a keresztények Istenét magasztalni, mintha új világ tárulna eléje, úgy érezte egyszerre. A felső hatalomtól való lesujtása okozta halálos kábultság mintha átalakította volna. Érezte, hogy élete forduló pontjához ért.

Midőn a czirkuszból távozva hazaért, egy fülkében helyet foglalt s mozdulatlanul ülve, meredt tekintetét egy pontra szegezte. Úgy volt ott, mintha megkövült volna s nem vett tudomást a körötte történekről. Egészségéért, életéért aggódó atyja kérdéseit nem is hallotta, csak magával volt elfoglalva. Az átélt események szemei előtt lebegtek; még mindig azok megdöbbsentő hatása alatt állott.

Róma zajos élvezeteiben eltompult, elfásult lelke; szive sokkal durvább volt, hogy sem Isten kezének intését rögtön átértette volna. Nem értette még, mi az, eszmélni, elmélkedni azokon, mik vele történtek; nem tudta, mit tesz az, a dolgok mélyére hatni, az események összefüggését kutatni s a tanulságot levonni. Ő csak érezte, hogy vele valami meglepő történt. Bűbájosság? Pogány észjárása azt sugta, — de hát honnan van az, hogy kábultságából magához térve, másnak látta a világot, más gondolatokat érzett magában s önkéntelen is a keresztény Isten mellett tett tanúságot? — kérdezte önmagát.

Élvezetektől, gyönyöröktől elfásult s csak anyagi, alantas gondolatokhoz szokott lelke nem adott neki feleletet. Egyet azonban érzett s ez az, hogy rosszat követett el oly lénynyel szemben, ki egy felső hatalom alatt állott s hogy azért bűnhődött. Minden percz növelte küzdelmét, zavarát s e zavar még csak akkor lett igazán kínos reá nézve, midőn megtudta azon csodás eseményeket, melyek Ágnes halálát kísérték. Súlyos vád nehezedett lelkére, oly súlyos, hogy a szoba levegője terhesnek tűnt föl előtte s kifutott a kertbe, hogy könnyítsen lelke terhén. Föl-alá bolyongott, majd megállt; ismét elindult, hogy a következő perczen megálljon . . . Sehol sem tudott szabadulni az őt kísérő gondo-

latoktól. Prokópra eddig csak egy jelenet gyakorolt oly mély benyomást, mint a minőt Ágnes halála és az ezt megelőző események. Azonban akkor csak röpke volt a hatás; az élet zaja eltemette azt. Most, hogy a szabadban volt és szive valahogy ellágyult; most, hogy szeme előtt lebegett mély megaláztatása a csodás égi tünemény által és még mindig fülébe zsongtak a Kájusz barátjának váratlan és iszonyú haláláról, Ágnes csodás állhatatosságáról, hősiességéről hallottak, szintén oly elevenen lebegett előtte az esemény, mintha most történnék itt előtte.

Leült, kezeibe temette arczát és maga előtt látta a porondot, melyen az a hatásos jelenet lejátszódott. Mint ifjú csapattiszt került Kartágó közelébe, Szikkába, tele életkedvvel, a multságok iránti szeretettel. Már több hetet töltött vígkedélyű pajtásai között, midőn híre terjedt, hogy elfogtak egy keresztény ifjút, ki elég vakmerő volt, hogy a tartomány prefektusának nyílt rendelete ellenére hitét gyakorolta és azt a halállal való fenyegetés daczára sem akarta megtagadni.

Egyik pajtásának pompás gondolata támadt. Saját párduczával akarta széttépetni a keresztényt. Barátai kitünőnek találták az eszmét és a város előljáróságánál pártolták az ajánlatot, mire ezek készségesen beleegyeztek.

Hatalmas állat volt a párducz; a próbaképen eléje bocsátott bika csak játékszer volt neki. Diadalmasan feküdt leterített ellenfele hátára és élvezettel szürcsölte annak folydogáló, párolgó vérét és miután husából is jóllakott, visszavánszorgott ketreczébe.

Elérkezett az ifjú keresztény szétmarczangoltatásának napja. Prokóp a mulatságnak már előre is örvendő barátai között kíváncsian várta a czirkuszban összegyűlt zajongó néppel egyetemben a véres drámát.

Megjelent a keresztény is. Arczát halaványság fogta el és Prokóp bágyadt mosolyt vélt ajkain észrevenni. A nézőközönség zaja fokozódott. Egyszerre halálcsend állott be. A czirkusz ketreczét fölhúzták földalatti üregéből és ajtaját fölpatantották. Irtózatossal ordítással rontott a porondra a fenevad, melyet hét napig éhezettek és hogy éhségét végsőig fokozzák, köménymagos és sáfrányos vízzel itattak. Megállva, villogó szemeit körülhordozta, míg farkával a földet verdeste. Azután két hatalmas ugrással a czirkusz közepén termett, szemben az ifjúval.

Prokóp lélekzetét elfojtva leste az egymással szemben állókat. Az ifjú vesztéről meg volt győződve s noha gyűlölte a keresztényeket, szemében e kínos helyzet láttára a szájalom egy könnyecseppje

jelent meg. Titkon kitörölte, nehogy szomszédai észrevegyék fölindulását.

A keresztény ifjú nyugodtan állott. Midőn a párducz eléje ugrott, megrázkódott. Szemeit égre emelte, kezeit mellén keresztbe kulcsolta és azután bátran szembenézett a fenevaddal, mely farkát hátsó lábai közé húzva és az éhségtől, vagy a vérengzés gyönyörétől idegesen reszketve állott.

A tömegben halk moraj hullámzott végig, mintha a nézők biztatni akarták volna a tétlenkedő fenevadat. A párducz sivító, elnyújtott ordítással felelt, mely képes volt az emberben a vért megfagyasztani és lassú léptekkel, előre nyujtva nyakát, behuzva farkát és folytonosan vonítva kezdett az ifjú körül járkálni.

A nézők arczán csodálkozás, majd megütközés tükröződött, melyet hirtelen haragos, dühös tekintet váltott föl, mely óriási lármában nyert kifejezést. A párducz ugyanis néhányszor körüljárva a mozdulatlanul álló és imádkozó ifjút, eléje került, föl hagyott kínos vonításával lelapult és félig lecsukva szemeit, zavarodottan verdeste a porond fehér, száraz fővenyét. Az ifjú meg az előtte lapuló fenevadra szegezte tisztán sugárzó szemeit és Prokóp ismét ott vélte látni azt az előbbeni bágyadt mosolyt.

A nézők zaja lecsillapult és kíváncsian leste

mindenki a bekövetkezendőket. A helyzet azonban csak annyiban változott, hogy a párducz rövid idő mulva odacsuszott az ifjúhoz és lábait kezdé nyalogatni.

— Megbüvölte! — ordított föl száz meg száz torok. — Kényszeríteni kell a támadásra! Elő a kutyákat!

Csaholva rontottak a párduczra a szabadon eresztett kutyák, melyeket a párducz egy ideig farka suhintásával tartott magától vissza. Midőn azonban az egyiknek sikerült hátára ugrani és beleharapni, úgy hogy kibugygyant pirosló vére, meg rázta magát és a lepottyanó ebet fogai közé kapva, magasra röpítette. Megrettenve húzódtak vissza a többi kutyák és a szolgák bármint korbácsolták, nem akartak a párduczra rontani.

A tömeg tombolt; Prokóp társai nem tudtak hová lenni a dühtől. A párducz meg összehúzódvá verdeste a porondot.

Tüzes lándzsákat hajgáltak reá a szolgák, sőt köveket is, de föl sem vette a hajsztát. Nyugodtan terpeszkedett és csak akkor mozdult egyet, midőn kő, vagy tüzes lándzsa érte. Egyszerre rémesen fölordított, mert az egyik lándzsáról leváló szurok odatapadt szőréhez és égette. Kínjában fölugrott s egyenesen a keresztény ifjú felé rohant. A nézők vad örömrivalgásba törtek. Mindenki azt hitte,

hogy a felbőszített párducz ráveti magát az ifjúra s darabokra tépi.

Azonban nem így történt . . .

A fenevad az ifjúhoz érve, fájdalmasan bődítve, járt körülötte. Az ifjú megérteni látszott a párduczot. Fővenyt ragadott, ráhintette az égő szurokra s azt elfojtotta. Hálásan nyalogatta meg a vad az ifjú kezét s ismét eléje telepedett.

Prokóp csodálta a hatalmat, melylyel az ifjú úgy meg tudta fékezni az éhségtől fölcsigázott fenevadat. Ha tőle függött volna, véget vetett volna a kínos, izgalmas jelenetnek. Gondolataiból a nézők közt keletkezett szokatlan mozgalom zavarta ki.

E mozgalom oka az volt, hogy nyulánk ifjú lépett a porondra, kezében csupasz, hosszú kardot villogtatva, mely csak úgy tündöklött a napsugárban. Egyenesen a párducz felé tartott s hegyes kardjával a párduczot az ifjú megtámadására akarta kényszeríteni. A vad azonban egy ügyes ugrással kikerülte a szúrást, míg a mozdulatlan álló keresztény ifjú ajkán szálnalmas mosoly jelent meg.

A fiatal pogány ismét nekitámadt a párducznak. Ez lábra állott s szembenézett támadójával. Azután összehúzta magát, fölnyitotta száját, úgy hogy meglátszott ragyogó fehér fogsora s midőn a pogány kardja sívítva lecsapódott s hegyével meg-

csiklándozta nyakát, dühös ordítással fölvetette magát és átharapta az ifjú torkát.

Az iszonyat és rémület fölkiáltása remegtette meg a czirkusz falait. A nézők izgatottan ugráltak föl s eszeveszetten ordítani kezdtek. A vihar fenyegetőleg tört ki s úgy tombolt, akárcsak a fölkorbácsolt hullámok üvöltése, vagy a fák ágainak reccsége, ha tördeli őket a fergeteg s közbe bele-mordul a mindent megremegtető égdörgés.

A földult szenvedélynek mi tudna ellentállani? A nézők bátrabbjai áttörték a korlátokat, berontottak a küzdőterre, fölkapták a ketreczek mellett heverő bunkókat s rátámadtak a párduczra és a keresztény ifjúra. S Prokóp, ki a párducz vérengző tetteire egész valójában megrázkódott, midőn fölocsudott, három véres hullát pillantott meg, de már nem tudta, melyik a keresztény ifjué. A boszút lihegő tömeg összetaposta, csakhogy szenvedélyét kielégíthesse.

Ez volt a keresztény ifjú vége s a párduczé, mely oly gyáva volt a keresztény ifjú előtt s mégis oly vérengző a pogány afrikaival szemben.

— Vajjon miért? — tépelődött Prokóp, elhagyva a véres dráma színhelyét. — Mily erővel tudta a keresztény ifjú a párduczot megbüvölni?

Mennyit tépelődött ezen akkor, hányszor támadt föl benne e gondolat, míg végre az élvek töm-

kelegében, czimborái víg társaságában mindent feledett. Most azonban, hogy Ágnes halála eszébe juttatta az egészet, összevetette ezt azon csodás dolgokkal, melyeket Ágnes kivégeztetéséről hallott s úgy vette észre, mintha világosság derengne lelkében s értené az erőt, tudná, honnan jó.

Őt ki sujtotta földhöz? Nem ugyanaz az erő, mely megszelidítette a párduczot, megbűvölte Kájuszt és társait? Nem ugyanaz az erő, mely elvette a máglya tüzének erejét Ágnessel szemben, de föntartotta a láng égető hevét, midőn Kájuszt érte és megemésztette?

Bűbájosság, szemfényvesztés ez? Avagy egy istenség ereje? A keresztények Istenének hatalma, mindenhatósága? Midőn fölédelt kábultságából, ő maga egy belső érzéstől ösztönöztetve a keresztények Istenének tulajdonítá ezt és a keresztény Istent kezdte magasztalni, miért?

Ez is bűbáj?

Ha igen, ha szemfényvesztés sarkalta őt erre s hozta létre a többi csodás dolgot, mért nem tudnak ilyet tenni az ő varázslóik, kuruzslóik s csak a keresztények? Róma és Görögország legvirágzóbb tudománya sem tudja erre az embereket kioktatni, hol tanulták ezt hát a keresztények?!

Az ő Istenök tanítja őket erre? Akkor a pogány istenek gyengék, tehetetlenek a keresztények Iste-

nével szemben s igaza volt Ágnesnek, midőn az őt vallató prefektusnak azt mondta: «Bálványaitok csak élettelen kövek, fák, megolvadó érczek, de nem istenek. Némák és süketek s minden érzés nélküliek. Nincs bennök élet, de annyi sem, mint az utolsó féregben». Bizony igaza volt a keresztény szűznek, mert az ő isteneik csak faragott bábok, de a keresztény Isten hatalmas; oly erős és hatalmas, hogy összemorzsolta őt, ki fitymálta és semmibe vette. Összemorzsolta, úgy hogy kénytelen volt őt igaz Istennek elismerni, hatalmát bevallani és dicsérni... Miért? Tanította őt e szavakra valaki? Nem! Egy belső hangot követett... Mi volt az? Kitől jött?

Ezektől a gondolatoktól nem tudott szabadulni; az isteni hatalomnak önszemeivel látott ily közeli megnyilatkozása úgy megrendítette! Ha mindezt elgondolta s elgondolnia kellett, mert e gondolatok mindenhová kísérték, ha maga előtt látta Ágnes szelid tekintetét, melylyel föltámasztá, azt a tekintetet, mely eddig úgy húzta, úgy kísérté mindenhová és élvezetekbe merült szívét úgy fölkavarta, de a mely most szive mélyéig hatott és ott világot gyújtott, megzavarodott, mintha ég és föld forogna vele... Habozott, tépelődött, mint a ki nagy sötétségből egyszerre fényözönbe lép s nem érti, hogy lehetséges ez... Oly szokatlan neki, hogy alig

tudja elviselni . . . És senki se volt, ki fölvilágosította volna, ki utbaigazította volna. Mindez csak fokozta zavarát és tépelődővé tette, úgy hogy valami komoly, szinte komor szomorúság fátyolozta be kedélyét . . .

Az előbb vidám, nagyon is életrevaló ifjú, kinek nevetésétől visszhangzott a fórum, kinek tréfái megkaczagtatták barátjait, most kedélytelen, komoly, szótlan lett. Csak ritkán látták mosolyogni, hanem akkor is, midőn ajkán ült a mosoly, szemében szomorúság tükröződött, úgy hogy apja, ki úgy féltette fiát, e mosolygás daczára is elfordult, hogy ne lássa e különös megmagyarázhatlan mosolyt, mely oly hideg, élettelen, akár a téli nap-sugár, oly természetellenes és bántó, mint midőn permetező, avagy zuhogó esőben visszasüt a napfény.

A prefektus féltette; azt hitte kezdetben, hogy tán Kájusz barátjának halála hatott reá annyira s ez oka szomorúságának. Elővette tehát mindazt, mivel szórakoztathatta s miben Róma oly igen gazdag volt: a víg társaságokat, zajos mulatságokat. Prokóp azonban hol kikerülte azokat, hol meg szükség esetén, csöndes megadással fogadta, de a lelkére borult ködöt nem tudták ez örömök, élvezetek eloszlatni. Megcsömörült már tőlük! S ha apja, avagy társai kedvéért próbált is mulatni,

igyekezett víg lenni, az apa szorgos szeme észrevette fia erőltetett kedélyességét.

— Tán Ágnest sajnálsz? — kérdé tőle nem egyszer, azt hívén, hogy ennek halála hatott reá oly leverőleg. Ne sajnáld! Kapsz szebb, gazdagabb feleséget, hisz te a római prefektus fia vagy. Azután Ágnes lefoglalt birtokai még gazdagabbá tettek! Nézz Tertillára; fiatal, bájos — folytatá a prefektus, nem törődve már azzal, hogy e leány csak rabszolgaeány, csak fia legyen boldog; Kájusz, titka egyedüli ismerője, úgy sem él, ő meg megőrzi titkát, fia boldogságáért. — Lásd, szeret téged, verd ki hát azt a boszorka Ágnest a fejedből, te is megszereted.

— Boszorka?! — suttogá Prokóp bágyadtan, mosolyogva. Nem tudta atyját megczáfolni, de érzé, hogy nincs igaza. Sőt midőn atyja kérésére barátai becsmérőleg nyilatkoztak Ágnesről, hogy emlékét is utálttá tegyék előtte s gondolatait más nőre tereljék, csakhogy feledjen s így fölviduljon, fölháborodott és megőrült, ha magára hagyták, mert ekkor érezte magát legjobban. Ilyenkor azután órahosszant is elüldögélt egy helyben, mozdulatlan, merengve, tépelődve valamin. De senki sem tudta, hogy min, mert Prokóp soh'sem mondta senkinek; egészen magába zárta azt, a mi fölött tépelődött, a min szomorkodott. Atyja, barátai hiába tudakolták, semmit sem tudtak meg tőle.

De hát voltaképen mit is mondjon? Ha akart volna nyilatkozni, akkor sem tudott volna nekik valamit mondani. Ő érezte, hogy oly zivatar, oly harcz támadt lelkében, hogy keble hurjai szinte szakadozni készülnek. Érezte, hogy keble csordul-tig van tele; hogy mivel, azt maga sem tudja. A bűngyönyörökben átélt éveinek emlékei mind-megannyi rémes alakok gyanánt lebegtek előtte, úgy hogy megijedt önmagától.

Tán ezt mondja el? Lefesse előttük, hogy oly világ tárult szemei elé, melyben eddig nem szeretett élni? Hogy egy isteni hatalom, mindenhatóság előtt reszket ő, kinek eddig az összes pogány istenek minden haragjokkal, összes menyköveikkel nem okoztak nagy gondot? Bevallja nekik, hogy egy vallásos élet felé érzi magát ragadtatva, ő, kinek a pogány vallás csak zagyvalék volt, kinek élete élvezetek közt folyt le, kinek eddigi életvilága csak a testiség, az érzéki gyönyör volt?

Ezt mondja el nekik? Ezeknek, a mindenben ő hozzá hasonló embereknek, kik meg nem értik s csak kinevetik és bolondnak fogják tartani? Nem, ezt nem teszi! Pedig érzé, hogy ki kell öntenie szive tartalmát, kell közölnie a benne dúló harczot, hogy nyugodt lehessen.

Oh az isteni kegyelem gyúrta e darabos, dúrva, fásult szivet, mosta az anyagiás, szivacs lelket; örölte,

míg megjön az alkalom, hogy teljesen hatalmába kerítse.

Minden eltelt óra, nap mindinkább mutatta, hogy Prokópra a látottak, az átélt és hallott dolgok igen nagy hatással voltak, azonban még nem elegendők, hogy a teljes megtérésre vezessék. Csak komoly útra terelték, de már ez is nagy diadal volt, mert Prokóp, ki az erényt nem ismerte, érezni kezdte, mi a jó, nemes, tiszta és igaz, habár mindezek magaslatára emelkedni nem tudott. Földi élvezetekhez kötött szívébe eddig csak egy szikra hullt, mely az isteni kegyelem behatása folytán lassan-lassan izzott ugyan, de félő volt, hogy búslakodó atyja rimánkodásai, kérései; pajtásainak csábításai, élvezetre hívó szavai a tépelődésében mindinkább zavarodó ifjút a régi kerékvágásba terelik. Mert Prokóp érezte, hogy a nemes sugallatok után a felsőbb erő által elnyomott természete mindinkább követelőbb lesz és hogy ő hasonló azon ólom-szárnyas madárhoz, mely a magasba igyekeztében mindig kimerülten esik vissza. Nála még egy hatalmas rázkódtatásra volt szükség, hogy a szívében izzó kegyelem-parázs lánggra gyuljon s lelki vak-ságát eloszlassa.

(Folytatása a III. kötetben.)

TARTALOM:

	Oldal
VIII. Az eljegyzés megújítása ... .. —	5
IX. Prokóp fogadása	22
X. A veszedelem közeledik	32
XI. Hippolit elbeszélései	45
XII. A kígyók	58
XIII. Elfogva és elítélve... ..	75
XIV. Váratlan fordulat	90
XV. A máglya más áldozatot kér	104
XVI. A vértanúság koronája	121
XVII. Komoly gondolatok	135

A Szent-István-Társulat kiadványai.

A MAGYAR NÉP KÖNYVTÁRA.

Eddig tizenegy kötet jelent meg.

Egy-egy kötet ára csinos félvászonkötésben,
színes borítékban 60 fillér.

Az I., II., III. és IV. kötet tartalma :

Elbeszélések a magyar nép számára.

Irta *Vincze Alajos.*

Az V. kötet tartalma :

A műhelyből. Elbeszélések magyar iparosok
életéből. Irta *Bodnár Gáspár.*

A VI. kötet tartalma :

Tanulságos történetek. Irta *Kincses István.*

A VII. és VIII. kötet tartalma :

A magyar nemzet története. Elbeszéli *Bodnár G.*

A IX. és X. kötet tartalma :

A magyar föld. Irta *dr. Sziklay János.*

A XI. kötet tartalma :

Mit ígér és mit ad a szociáldemokrácia.

Irta *Nagy János.*

Mindeme könyvek megrendelhetők a

Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában

(*Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28b. sz.*)

Részletes könyvjegyzékkel kívánatra ingyen és bér-
mentve szolgálunk.

A Szent-István-Társulat kiadványai.

Fabiola, vagy a katakombák egyháza. Irta <i>Wiseman Miklós</i> . Angol eredeti után fordította <i>Haudek Ágoston</i> . Steinle Ede lovag által rajzolt képekkel. 4-rét kiadás. Füzve kor. 4.80, kötve ...	Kor. 7.—
Ugyanaz, egyszerűbb kiadásban, nyolczadrét alak. Füzve kor. 2.40, kötve ...	3.60
A megszabadított Jeruzsálem. Irta <i>Torquato T.</i> Olaszból fordította <i>Jánosi Gusztáv</i> . Két kötet. Díszes vászonkötésben vörösmetszéssel kor. 6.80, aranymetszéssel ...	7.60
Mindszenti Gedeon legújabb költeményei. Füzve kor. —,60, kötve ...	1.—
A Csendes-Oczeánon. Utazási élmények. Irta <i>May Károly</i> . Német eredeti után ford. <i>Székrenyi Lajos</i> . Kötve ...	6.—
A keresztény nő. Képekkel. Irta <i>Ruscsek Antal</i> . Díszes vászonkötésben ...	3.—
Művészettörténeti korrajzok. Bevezetésül a képzőművészetek egyetemes történetébe. Irta <i>Divald Kornél</i> . I. kötet. 86 képpel. Ára füzve kor. 2.—, kötve kor. 2.40. — II. kötet. 75 képpel. Füzve kor. 2.40, kötve ...	2.80
Áhitat szárnyain. Himnuszok és vallásos költemények. Akantisz V. rajzaival. Irta <i>Bán Aladár</i> . Színes borítékba füzve ...	3.—
Az Úr Jézus szülőföldjén. Paur Géza 38 rajzával. Irta <i>Huber Lipót</i> . Színes borítékba füzve	3.—
Márta naplója. A női ifjúságnak ajánlja a Szent-István-Társulat. Kötve ...	2.40
Magyar drámai mesék a magyar ifjúság számára. Irta <i>Pintér Kálmán</i> . Angol félvászonköt....	2.—
Szent Imre herceg élete. Élet- és jellemrajz. Irta <i>dr. Karácson Imre</i> . Kötve ...	1.20

